

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

**Извјештај о финансијској
стабилности за
2023. годину**

ИЗДАВАЧ

Централна банка Босне и Херцеговине
Маршала Тита 25, 71000 Сарајево
Тел (387 33) 278 100
Интернет: www.cbbh.ba
E-mail: contact@cbbh.ba

За све информације контактирати:
Одјељење за финансијску стабилност

Одјељење:

др Јасмина Селимовић
мр Марко Видаковић
др Жељко Марић
мр Ерандина Бајровић
Весна Папић
Нада Мијовић
др Белма Чолаковић

Припрема за штампу:

Штампарија Фојница д.д.

Штампа:

Штампарија Фојница д.д.

Тираж:

50 примјерака

Публиковање и умножавање у образовне и некомерцијалне сврхе је дозвољено уз обавезно навођење извора.

© Централна банка Босне и Херцеговине | сва права задржана

Садржај

Увод.....	7
ИЗВРШНИ САЖЕТАК	8
1. ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ ИЗ МЕЂУНАРОДНОГ ОКРУЖЕЊА.....	13
1.1 Трендови у међународном окружењу	13
1.2 Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони	16
1.2.1 Ефекти на банкарски сектор	16
1.2.2 Ефекти на реални сектор	18
2. МАКРОЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ У БИХ.....	23
3. ДОМАЋИНСТВА	35
4. ПРЕДУЗЕЋА	43
5. ФИНАНСИЈСКИ ПОСРЕДНИЦИ	53
5.1 Банкарски сектор	53
5.2 Небанкарски финансијски сектор	70
6. ФИНАНСИЈСКА ИНФРАСТРУКТУРА.....	75
6.1 Платни системи.....	75
6.2 Регулаторни оквир	76
Статистички додатак	83

СПИСАК ГРАФИКОНА

Графикон 1.1: Кретање референтних каматних стопа водећих централних банака	15
Графикон 1.2: Цијене хране и нафте.....	16
Графикон 1.3: Цијена злата и курс EUR/USD	16
Графикон 1.4: Кретање цијена дионица банака мајки домаћих банака.....	18
Графикон 1.5: Промјене у јавном дугу израженом у процентима БДП-а у 2023. години	18
Графикон 1.6: Принос десетогодишњих државних обвезница	18
Графикон 1.7: Кретање главних тржишних индекса	19
Графикон 1.8: Извоз БиХ у земље главне трговинске партнере	19
Графикон 2.1: БДП БиХ (годишња промјена и допринос расту по категоријама)	23
Графикон 2.2: БДП, извоз роба и инд. производња (% годишње промјене).....	24
Графикон 2.3: Инфлација у БиХ и доприноси главних компоненти	26
Графикон 2.4: Нето плате и инфлација.....	27
Графикон 2.5: Структура текућег рачуна БиХ.....	29
Графикон 2.6: Финансирање дефицита текућег рачуна	30
Графикон 2.7: Јавни дуг и салдо опште владе.....	30
Графикон 2.8: Девизне резерве и спољни дуг.....	31
Графикон 3.1: Задуженост становништва према финансијским институцијама	35
Графикон 3.2: Задуженост становништва према институцијама и типу задужења, 2023.....	35
Графикон 3.3: Кредити становништву по намјени и кредитни раст	36
Графикон 3.4: Новоодобрени кредити становништву	37
Графикон 3.5: Валутна структура кредита становништву	37
Графикон 3.6: Неквалитетни кредити у сектору становништва по категоријама	38
Графикон 3.7: Неквалитетни кредити у укупним кредитима становништву, по банкама.....	38
Графикон 3.8: Новоодобрени кредити и просјечне пондерисане каматне стопе	38
Графикон 3.9: Новоодобрени кредити према периоду фиксирања каматне стопе.....	39
Графикон 3.10: Депозити становништва по рочности	39
Графикон 3.11: Орочени депозити становништва и каматне стопе на депозите	40
Графикон 4.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 2023.	43
Графикон 4.2: Годишње промјене потраживања од предузећа према одабраним дјелатностима	44
Графикон 4.3: Спољна задуженост нефинансијских предузећа	45
Графикон 4.4: Просјечна задуженост предузећа по одабраним дјелатностима у 2022. и 2023. години.....	45
Графикон 4.5: Учешће некавалитетних у укупним кредитима, по дјелатностима.....	46
Графикон 4.6: Учешће капитала у пасиви предузећа у одабраним дјелатностима	49
Графикон 4.7: Каматне стопе на кредите предузећима, по банкама	50
Графикон 4.7: Новоодобрени кредити према периоду фиксирања каматне стопе	50
Графикон 5.1: Актива и кредити у постоцима БДП-а	54
Графикон 5.2: Промјене најважнијих ставки биланса банкарског сектора	54
Графикон 5.3: Актива банкарског сектора	54
Графикон 5.4: Просјечне каматне стопе на новоодобрене кредите	55
Графикон 5.5: Упоредни приказ кретања активних и каматних стопа у БиХ и одабраним земљама еврозоне	55
Графикон 5.6: Упоредни приказ кретања пасивних каматних стопа у БиХ и одабраним земљама еврозоне.....	56
Графикон 5.7: Кретање ЕУРИБОРА-а и каматних стопа у БиХ	57
Графикон 5.8: Процјена финансијског циклуса за БИХ	58
Графикон 5.9: Изложеност ка сектору владе, по банкама, у 2023. години.....	59
Графикон 5.10: Секторска структура депозита резидената	60
Графикон 5.11: Структура укупних депозита по преосталој рочности	60
Графикон 5.12: Дијаграм индикатора финансијског здравља банкарског сектора	61
Графикон 5.13: Ефекат смањења регулаторног капитала на CAR, Q4 2023	61
Графикон 5.14: Квалитет кредитног портфолија	62
Графикон 5.15: Стопа дифолта у сектору предузећа, по банкама у 2023. години.....	63
Графикон 5.13: Стопа дифолта у сектору становништва, по банкама у 2023. години	63
Графикон 5.17: Добит банкарског сектора.....	63
Графикон 5.18: Индикатори профитабилности.....	64
Графикон 5.19: Индикатори ликвидности.....	64

СПИСАК ТАБЕЛА

Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста	13
Табела 2.1: Потраживања комерцијалних банака од сектора владе	31
Табела 2.2: Индикатори ризика фискалне одрживости	32
Табела 3.1: Потраживања од становништва, картице	36
Табела 3.2: Кредити становништву, рочна и валутна структура	37
Табела 4.1: Кредити предузећима, рочна и валутна структура остатка дуга	45
Табела 4.2: Пословни приходи предузећа, по дјелатностима	49
Табела 5.1: Вриједност имовине финансијских посредника	53
Табела 5.2: Поједностављени биланс стања микрокредитних организација	70
Табела 6.1: Трансакције у међубанкарском платном промету	75
Табела 6.2: Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (XXI)	75

СТАТИСТИЧКИ ДОДАТАК

Табела А1: Индекс цијена некретнина	83
Табела А2: Индикатори финансијског здравља	85
Табела А3: Преглед укупне имовине, кредита, депозита и финансијског резултата банака у БиХ, 31. 12. 2023. године	86
Табела А4: Статусне промјене у банкама у периоду од 2001. до 2023. године	87

Текстни оквир:

Текстни оквир 1: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност	24
Текстни оквир 2: Тржиште некретнина	27
Текстни оквир 3: Утицај увођења карбонске накнаде на пословање предузећа и привреду у БиХ	46
Текстни оквир 4: Тестови на стрес солвентности	65
Текстни оквир 5: Тестови на стрес ликвидности	68
Текстни оквир 6: Идентификација и управљање климатским ризицима у финансијском сектору	77

Земље:

БЕ	Белгија
БГ	Бугарска
ЦУ	Кипар
ДЕ	Њемачка
ЕС	Шпанија
ФР	Француска
ГР	Грчка
ХР	Хрватска
ИЕ	Ирска
ИТ	Италија
ПТ	Португалија
СИ	Словенија
СК	Словачка
ТР	Турска

СКРАЋЕНИЦЕ

АБРС	Агенција за банкарство Републике Српске
АОД	Агенција за осигурање депозита
БДП	Бруто домаћи производ
БХАС	Агенција за статистику БиХ
БиХ	Босна и Херцеговина
ВЕО	Централна банка Енглеске
БОЈ	Централна банка Јапана
BLSE	Бањалучка берза
CAC 40	Индекс француске берзе (Cotation Assistée en Continu)
CAR	Стопа адекватности капитала (Capital Adequacy Ratio)
ЦББиХ	Централна банка Босне и Херцеговине
СЕТ 1	Основни капитал првог реда (Common Equity Tier 1)
CHF	Швајцарски франак
CPI	Индекс потрошачких цијена
ЦРК	Централни регистар кредита
DAX	Индекс на берзи вриједносних папира у Франкфурту (Deutscher Aktien Index)
EBA	Европска банкарска агенција (European Banking Authority)
ЕЦБ	Европска централна банка
ЕУ	Европска унија
EUR	Евро
ФБА	Агенција за банкарство Федерације Босне и Херцеговине
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине
ФЕД	Систем федералних резерви
FTSE	Индекс лондонске берзе (Financial Times Stock Exchange)
GBP	Британска фунта
ХХИ	Херфиндал–Хиршман индекс
JRTP	Јединствени регистар трансакционих рачуна
КМ	Конвертибилна марка
МФТ БиХ	Министарство финансија и трезора БиХ
МКО	Микрокредитне организације
ММФ	Међународни монетарни фонд
NPL	Неквалитетни кредити (Nonperforming loans)
ОПЕЦ	Организација земаља извозница нафте
ROAA	Поврат на просјечну активу (Return on Average Assets)
ROAE	Поврат на просјечни капитал (Return on Average Equity)
РС	Република Српска
RTGS	Бруто поравнање у реалном времену (Real Time Gross Settlement)
РСТФ	Референтна стопа просјечног пондерисаног трошка финансирања банака
С&П	Standard & Poor's
САД	Сједињене Америчке Државе
SASE	Сарајевска берза
СТО	Свјетска трговинска организација
USD	Амерички долар
WEO	Свјетски економски преглед (World Economic Outlook)
WTI	Цијена „Брент“ нафте на америчком тржишту (West Texas Intermediate)

УВОД

Под финансијском стабилношћу ЦББиХ подразумева стање у којем финансијски систем може апсорбовати шокове без значајних поремећаја у свом тренутном и будућем функционисању и чије функционисање нема негативне утицаје на економију.

Мандат ЦББиХ за праћење стабилности финансијског система индиректно произлази из Закона о ЦББиХ. ЦББиХ има активну улогу у развоју и имплементацији политике стабилности и одрживог економског раста БиХ, кроз осигурање стабилности домаће валуте и укупне финансијске и економске стабилности у земљи. Једна од темељних задаћа ЦББиХ је успостава и одржавање одговарајућих платних и обрачунских система као дијела финансијске инфраструктуре. ЦББиХ доприноси очувању финансијске стабилности кроз законом утврђену надлежност координације дјелатности ентитетских агенција за банкарство. ЦББиХ, у складу с одлуком Управног вијећа, учествује у раду међународних организација које раде на учвршћивању финансијске и економске стабилности кроз међународну монетарну сарадњу. Активности ЦББиХ на пољу праћења стабилности финансијског система обухватају и специјализовану комуникацију с релевантним међународним домаћим институцијама којом се осигурава континуитет процеса праћења системских ризика. Допринос очувању финансијске стабилности ЦББиХ даје у оквиру чланства у Сталном комитету за финансијску стабилност БиХ.

Публиковањем Извјештаја о финансијској стабилности ЦББиХ настоји допринијети финансијској стабилности у БиХ кроз:

- Унапређење разумијевања и подстицање дијалога о ризицима за финансијске посреднике у макроекономском окружењу;
- Упозоравање финансијских институција и других учесника на тржишту на могући колективни утицај њихових појединачних акција;
- Стварање консензуса о финансијској стабилности и побољшање финансијске инфраструктуре.

Иако је фокус овог извјештаја на догађајима из 2023. године, његов обухват је проширен и на најважнија дешавања из прве половине 2024. године, у складу с доступним подацима у вријеме израде. Извјештај о финансијској стабилности за 2023. годину је организован по поглављима како слиједи. У извршном сажетку су наглашени најважнији ризици по стабилност финансијског система. У првом поглављу су представљени главни трендови и ризици из међународног окружења. У склопу овог поглавља посебно су издвојени главни ризици из ЕУ и еврозоне, те су описани њихови ефекти на банкарски сектор и реалну економију овог географског подручја, са фокусом на ризике који могу имати утицај на банкарски сектор и реалну економију БиХ. Друго поглавље даје преглед трендова и потенцијалних ризика из домаћег окружења који се одражавају на функционисање финансијског система у БиХ, укључујући и преглед главних трендова и ризика који долазе из фискалног сектора. Треће поглавље илуструје ефекте ризика идентификоване у претходним поглављима на потраживања од становништва. Фокус четвртог поглавља су ефекти идентификованих ризика на сектор правних лица. У петом поглављу се оцјењују ефекти ризика на стабилност финансијског сектора, са фокусом на банкарски сектор. Шесто поглавље илуструје основне трендове у финансијској инфраструктури: платним системима и регулаторном оквиру. Извјештај о финансијској стабилности за 2023. годину садржи шест текстних оквира: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност; Тржиште некретнина; Утицај увођења карбонске накнаде на пословање предузећа и привреду у БиХ; Тестови на стрес солвентности и ликвидности; те Идентификација и управљање климатским ризицима у финансијском сектору.

На крају, потребно је нагласити да се овај Извјештај бави искључиво питањима од значаја за системски ризик, јер је надзор пословања финансијских посредника, у складу с важећим законима у БиХ, задатак надлежних супервизора за финансијски сектор. Његов основни циљ је да укаже на ризике који долазе из финансијског система, као и макроекономског окружења, те процијени способност система да апсорбује те шокове.

ИЗВРШНИ САЖЕТАК

Основне карактеристике глобалне економије у 2023. години су: слабе економски раст; и даље висока инфлација, наставак провођења рестриктивне монетарне политике од стране водећих централних банака, те додатно заоштравање услова финансирања; јачање геополитичких ризика и поларизација односа водећих свјетских економија који доводе до неизвјесности у међународним економским кретањима. Глобални економски опоравак у 2023. години је био спор и неуједначен, са значајним разликама међу земљама. Док је економија САД-а била отпорнија него што се очекивало, остваривши раст личне потрошње, економски раст еврозоне је стагнирао, посебно због слабости у потрошњи и вањско-трговинској размијени. Инфлаторни притисци су постепено слабили, али се инфлација задржала на високом нивоу, због чега су услједила додатна повећања референтних каматних стопа ФЕД-а и ЕЦБ. Банкарски сектор еврозоне је остварио високу профитабилност, ојачао капиталне резерве, а кредитни ризик остао је ограничен и поред низа изазова кроз које је прошао протеклих година: осцилација у привредној активности након почетка пандемије, повећаних геополитичких ризика и инфлаторних притисака праћених снажним заоштравањем монетарне политике. У окружењу високе инфлације и растућих каматних стопа, нето каматне марже су расле услед споријег раста пасивних каматних стопа у односу на активне због високе ликвидности и времену потребном за доспијеће раније ороченых депозита. У исто вријеме, NPL-ови су остали стабилни јер су се предузећа и домаћинства успјевала носити с вишим трошковима сервисирања дуга захваљујући растућим профитним маржама и изузетно отпорним тржиштем рада у околностима спорог економског раста. Међутим, ризици за банкарски сектор остају повишени. Растуће стопе на депозите почињу вршити притисак на банкарске марже, док се истовремено може очекивати повећање кредитног ризика унаточ тренутно повољним кретањима у квалитету кредитног портфолија, имајући у виду повишен ниво кредита код којих се ризик након почетног признавања значајно повећао. Додатно, пад цијена некретнина би могао представљати додатни трошак за банке у случају материјализације кредитног ризика.

Ризици из домаћег макроекономског окружења смањили су се услед знатнијег слабљења инфлаторних притисака, смањења стопе незапослености, раста номиналних и реалних нето плата, смањења спољног дуга и нешто повољније платнобилансне позиције. Активности на тржишту некретнина остале су генерално снажне током 2023. године, а истовјетан тренд се може очекивати и у 2024. години. Међутим, и поред побољшања ових макроекономских индикатора, економска активност остварила је скроман раст. Сектор генералне владе забиљежио је повећање фискалног дефицита, али је дошло до смањења учешћа

укупног јавног дуга у БДП-у, тако да индикатори фискалне одрживости и даље указују на низак ниво ризика по финансијску стабилност који долазе из сектора Владе.

Повећана склоност становништва ка потрошњи, услед слабљења инфлаторних притисака и раста реалних плата довела је и до раста тражње за кредитима и раста задужености домаћинства, посебно у другој половини 2023. године. Домаћинства се и даље највише задужују код комерцијалних банака, а пораст задужености је забиљежен у категоријама кредита за општу потрошњу и стамбених кредита. Настављен је тренд смањења невалтетних у укупним кредитима сектора становништва, међутим одређени дио становништва се суочио са проблемима у редовном сервисирању обавеза, што се огледа у повећању кредита у нивоу кредитног ризика 2 у категорији стамбених кредита. Становништво је било склоно задуживати се уз фиксну каматну стопу, свдећи тако на минимум ризик од повећања обавеза услед раста каматних стопа. Депозити су биљежили раст, али је он углавном генерисан растом износа средстава на трансакционим рачунима, док је у категорији ороченых депозита једино дошло до раста краткорочних депозита.

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима забиљежила је снажнији раст, а банке су кредите предузећима пласирале по тек благо вишим каматним стопама у поређењу са претходном годином. Истовремено настављен је раст спољне задужености предузећа, који повећава њихову изложеност ризицима са међународних тржишта и могу довести до поремећаја или изненадних прекида у финансирању. Пословни приходи и капитализираност нефинансијских предузећа, као индикатор стабилности пословања, указују на то да су предузећа успјешно амортизовала ризике који произилазе из слабог домаћег и међународног економског окружења. Сервисирање постојећих обавеза било је уредно, што се огледа кроз пад нивоа невалтетних потраживања у банкама и способности за додатно задуживање. У наредном периоду, кључне ризике за пословање предузећа представљају наставак слабљења спољне тражње, пооштравање услова финансирања, те још увијек присутни инфлаторни притисци, док ће за извозно оријентисана предузећа додатни изазов представљати увођење карбонске накнаде на извозне производе у ЕУ.

Под утицајем јачања профитабилности, наставак континуираног побољшања квалитета активе, високе ликвидности и добре капитализованости свеукупна оцјена индикатора стабилности у 2023. години је побољшана у односу на претходну годину. Израженији раст кредитне активности довео је до благог смањења

негативног јаза омјера кредита приватном сектору и БДП-а, међутим индикатори финансијског циклуса указују на то да је кредитна активност и даље у негативној фази циклуса. Банкарски сектор није био суочен са значајнијим притиском раста трошкова финансирања будући да се доминантно финансира из депозита резидената кратке рочности, па је раст активних и пасивних каматних стопа остао ограничен. Ипак референтне стопе просјечног пондерисаног трошка финансирања банака у БиХ указују на то да долази до постепеног одступања у висини трошкова по валутној основи, конкретно, раста камата које банке плаћају на депозите у EUR валути. У наредном периоду профитабилност банака могла би бити под утицајем погоршања квалитете активе повезане са slabим опоравком економске активности и притиском на раст трошкова финансирања. Ипак, добре капиталне позиције и висока ликвидност банкарског сектора остављају банкама довољно простора за апсорпцију ризика, чему у прилог говоре и резултати проведених тестирања на стрес који указују да је банкарски сектор у могућности да амортизује веома снажне макроекономске шокове и значајне ликвидносне одливе.

Централна банка БиХ је у 2023. години извршавала своју законску обавезу одржавања одговарајућих платних система. Платни промет се одвијао несметано кроз системе жиро клиринга и бруто поравнања у реалном времену (RTGS). Одржавани су Централни регистар кредита (ЦРК) и Јединствени регистар рачуна пословних субјеката (ЈРРПС), а реализација трансакција путем међународног клиринга плаћања са иностранством се одвијала несметано.

И напоследјетку, вриједи истаћи и неколико кључних активности које су подузимане с циљем приближавања или усклађивања са ЕУ стандардима, а односе се на банкарски сектор попут: покретања пројекта модернизације платних система са циљем придруживања Јединственом подручју плаћања уеврима – СЕПА у коме ЦББиХ има улогу координатора, а поред ње учествују ентитетска министарства финансија, ентитетске агенције за банкарство, Удружење банака БиХ; усвајањем одлука о управљању ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности у БиХ и смјерница за анализу и процјену ризика од прања новца и финансирања терористичких активности у БиХ од стране ентитетских агенција за банкарство, након што је усвојен Закон о спречавању прања новца и финансирању терористичких активности у БиХ, који је био један од важних захтјева за приступ отварању преговора са ЕУ; те успостављања регулаторних прописа ентитетских агенција за банкарство из области управљања еколошким, социјалним и ризицима климатских промјена – ЕСГ.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ
ИЗ МЕЂУНАРОДНОГ
ОКРУЖЕЊА

1. ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ ИЗ МЕЂУНАРОДНОГ ОКРУЖЕЊА

Основне карактеристике глобалне економије у 2023. години су: слаб економски раст; и даље висока инфлација, иако су мјере поштравања монетарне политике од стране водећих централних банака довеле до њеног постепеног слабљења; наставак заштравања финансијских услова; јачање геополитичких ризика и поларизација односа водећих свјетских економија који доводе до неизвјесности у међународним економским кретањима. Глобални економски опоравак у 2023. години је био спор и неуједначен, са значајним разликама међу земљама. Док је економија САД-а била отпорнија него што се очекивало, остваривши раст особне потрошње и избјегавши рецесију, економски раст еврозоне је стагнирао, посебно због слабости у потрошњи и вањско трговинској размјени. Ризици по финансијску стабилност еврозоне су постепено слабили током 2023. године, захваљујући опадајућем тренду инфлације, што је довело до очекивања смањења каматних стопа ЕЦБ-а. Кључни фактори ризика и даље укључују економску и геополитичку неизвјесност, утицај виших каматних стопа на сервисирање дуга корпорација и домаћинства, уз смањење реалног расположивог дохотка и промјене у обрасцима потрошње усљед дуготрајне и високе инфлације, пад обима кредитирања, те утицај пада цијена некретнина на остале секторе. Упркос лошим изгледима економског раста у 2023. години, банкарски сектор је био високо профитабилан, углавном због виших каматних стопа. Међутим, пад обима кредитирања, као и очекивана корекција каматних стопа ће утицати на профитабилност банкарског сектора. Повећани су и ризици везани за кредите за комерцијалне некретнине, те се очекује да ће се пад цијена у овом сегменту тржишта некретнина наставити. Иако је банкарски сектор показао отпорност, примјетни су и знаци погоршања квалитета активе. Приноси на државне обвезнице, индекси дионица еврозоне и цијене злата су биљежили снажан раст, док су цијене нафте биле волатилне.

1.1. Трендови у међународном окружењу

Глобални економски опоравак је у 2023. години био спор и неуједначен са значајним разликама међу земљама. На глобалном нивоу је у 2023. години забиљежен раст економске активности од 3,2%, при чему су развијене земље биљежиле раст од 1,6%, док је у групи земаља у развоју забиљежен нешто јачи раст који је износио 4,3% (Табела 1.1).

Према пројекцијама ММФ-а из априла 2024. године, у текућој и 2025. години се очекује раст глобалне економије по истој стопи од 3,2%. ММФ такође очекује да ће глобални инфлаторни притисци ослабити, иако споријим темпом него што је то раније предвиђано, те се очекује да ће се просјечна инфлација спустити са нивоа од 6,8% из 2023. године, на просјечан ниво од 5,9% у 2024. години, те до нивоа од 4,5% у 2025. години. Пројекције за глобални раст у 2024. и 2025. години су испод историјског годишњег просјека од 3,8% (период од 2000. до 2019. године), те одражавају ефекте рестриктивне монетарне политике и повлачење фискалне подршке, као и низак раст продуктивности. Очекује се да ће напредне економије остварити благи раст, углавном захваљујући очекиваном опоравку економске активности у еврозони, након ниског раста који је забиљежен у 2023. години, док се у економијама у развоју очекује стабилан раст, са регионалним разликама.

Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста

	Реални БДП, годишња стопа раста					Промена у односу на пројекцију из октобра 2023.	
	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2024.	2025.
Свијет	6,5	3,5	3,2	3,2	3,2	0,3	0,0
Развијене економије	5,7	2,6	1,6	1,7	1,8	0,3	0,0
САД	5,8	1,9	2,5	2,7	1,9	1,2	0,1
Еврозона	5,9	3,4	0,4	0,8	1,5	-0,4	-0,3
Велика Британија	8,7	4,3	0,1	0,5	1,5	-0,1	-0,5
Јапан	2,6	1,0	1,9	0,9	1,0	-0,1	0,4
Земље у развоју и тржишта у настајању	7,0	4,1	4,3	4,2	4,2	0,2	0,1
Русија	6,0	-1,2	3,6	3,2	1,8	2,1	0,8
Кина	8,4	3,0	5,2	4,6	4,1	0,4	0,0
Европске земље у развоју и тржишта у настајању	7,5	1,2	3,2	3,1	2,8	0,9	0,3
Главни вањско трговински партнери							
Њемачка	3,2	1,8	-0,3	0,2	1,3	-0,7	-0,7
Хрватска	13,8	6,3	2,8	3,0	2,7	0,4	-
Србија	7,7	2,5	2,5	3,5	4,5	0,5	-
Италија	8,3	4,0	0,9	0,7	0,7	0,0	-0,3
Словенија	8,2	2,5	1,6	2,0	2,5	-0,2	-
Аустрија	4,2	4,8	-0,7	0,4	1,6	-0,6	-0,8
Црна Гора	13,0	6,4	6,0	3,7	3,0	0,0	-

Извор: World Economic Outlook, IMF, April 2024, ЦББиХ

Економија САД-а се у 2023. години показала отпорнијом од очекивања, те је наставила биљежити раст, углавном захваљујући расту личне потрошње, чиме је избјегнута очекивана рецесија. Стопа раста БДП-а је на годишњем нивоу износила 2,5%, чиме је премашен раст од 1,9% из 2022. године. Упркос повећању каматних стопа у 2022. и у првој половини 2023. године, економија САД-а, подржана снажним тржиштем рада и смањењем инфлације је остала отпорна. У најбржем циклусу монетарног поштравања од 1980-их и све већој стопи учешћа радне снаге, тржиште рада САД-а је остало снажно са тренутном стопом незапослености од 3,7%. Захваљујући тако снажном тржишту рада и потрошачком оптимизму, те ранијим државним подршкама, раст личне потрошње је знатно убрзан у 2023. години. Умјерена инфлација је такође подржала потрошњу. Мјерена индексом потрошачких цијена (CPI), инфлација је преполовљена у 2023. години, на 4,1%, у односу на просјечну годишњу стопу од 8% у 2022. години. Темелна инфлација САД-а (искључујући храну и енергију) значајно је опала у посљедњих 12 мјесеци. Иако је инфлација у САД-у почела расти раније него у другим економијама из скупине земаља Г7, као одраз бржег опоравка од пандемије, она је такође почела падати прије и брже. Разлике у погледу кретања инфлације у односу на европске економије су настале због рата у Украјини, који је имао значајнији утицај на раст цијена хране и енергије у европским економијама, него у САД-у. Расту БДП-а у 2023. години је такође допринио пораст трговине, владине потрошње и пословних улагања. Стимулативне мјере фискалне политике, укључујући инфраструктурну потрошњу и низ пореских олакшица, подстакли су владина и пословна улагања. Ипак, на почетку четвртог квартала били су примјетни знакови слабљења на тржишту рада који су се почели одражавати на склоност ка потрошњи и укупну економску активност, па је економски раст успорио у четвртом (3,4% на годишњем нивоу) у односу на трећи квартал (4,9% на годишњем нивоу).

Еврозона је у 2023. години забиљежила знатно успоравање економске активности (Табела 1). Економски раст је стагнирао из квартала у квартал током цијеле 2023. године, а у трећем кварталу је забиљежена и блага контракција економске активности од -0,1% у односу на претходни квартал. До успоравања економске активности у еврозони је дошло услед изражених слабости, посебно у потрошњи, али и вањско трговинској размјени. На страни производње, бруто додатна вриједност у индустрији била је ограничена слабом потражњом и високим трошковима енергије, као и повећаним трошковима финансирања. Индустријски сектор еврозоне се налази под притиском повећаних цијена енергената још од почетка рата у Украјини, слабљења спољне тражње, као и структуралних слабости. Највећа економија еврозоне, Њемачка, је у четвртом кварталу 2023. години забиљежила пад економске активности за 0,3% у односу на исти период претходне године, као одраз пада глобалне потражње, упорно високе инфлације, те мањка радне снаге. Пад

њемачке економске активности био је посебно изражен у енергетски интензивним индустријским секторима и секторима повезаним са производњом енергије, док је у сектору грађевинарства забиљежено значајно успоравање.

Економија еврозоне није забиљежила опоравак ни у првом кварталу 2024. године. Иако је услужни сектор остао отпоран, производне фирме се суочавају са слабом потражњом, а производња је и даље смањена, посебно у енергетски интензивним секторима. Ипак, у 2024. години се очекује опоравак, подржан растом реалних прихода, као резултат ниже инфлације и повећања плата. Инвестициона активност би се требала почети убрзавати нешто касније, како се услови финансирања буду ублажавали. Осим тога, очекује се и опоравак извоза еврозоне у наредним кварталима, захваљујући опоравку глобалне економије.

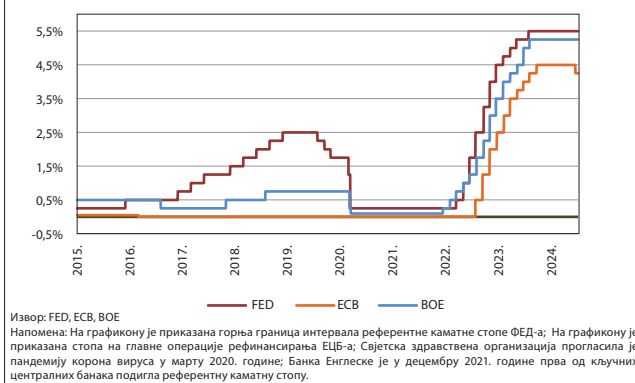
Водеће централне банке су током 2023. године наставиле проводити рестриктивну монетарну политику, као одговор на високу инфлацију (Графикон 1.1). ФЕД је у првој половини 2023. године наставио подизати референтне каматне стопе, али слабијим интензитетом него у 2022. години (за по 25 базних поена на прва три одржана састанка) услед успоравања раста инфлације и добрим условима на тржишту рада. Референтне каматне стопе су након мајског састанка биле у распону од 5,00 – 5,25%, док је на јунском састанку, у складу са очекивањима, одлучено да се каматне стопе задрже непромијењенима, захваљујући подацима који су указивали на то да је економија САД-а јача од очекивања, као и да је дошло до пада инфлације на ниво од 4%. ФЕД је, потом, подигао референтну каматну стопу за још 25 базних поена, с обзиром на то да су подаци указивали на снажно тржиште рада и раст плата, који су доприносили расту инфлаторних притисака и умањивали напоре централне банке у обуздавању инфлације. Каматне стопе су, затим, остале непромијењене, и налазиле су се у распону од 5,25% до 5,50%, до посљедњег састанка одржаног у мају 2024. године. Изгледи за смањење референтне стопе у 2024. години су смањени, због инфлације која је до краја априла 2024. године остала изнад 3%, али ФЕД није најавио ни нова повећања референтне стопе.

ЕЦБ је у 2023. години наставила подизати референтне каматне стопе, укупно за 2 процентна поена. Референтне каматне стопе ЕЦБ-а су у периоду од јула 2022. године, када је започето подизање каматних стопа, до септембра 2023. године, када је забиљежено посљедње повећање, повећане за 4,5 процентна поена. Током 2023. године је завршено и реинвестирање доспјелих вриједносних папира, купљених у оквиру програма куповине вриједносних папира (енг. Asset Purchase Programme, APP), док ће реинвестирање вриједносних папира купљених у оквиру пандемијског програма куповине (енг. Pandemic Emergency Purchase Programme, PEPP), према најавама ЕЦБ-а, бити завршено до краја 2024. године.

ЕЦБ је смањила референтне каматне стопе за 25 базних поена на састанку у јуну, у складу са повољним подацима о инфлацији у еврозони, те се референтне каматне стопе тренутно налазе на нивоима од: стопа на депозите 3,75%; стопа за главне операције рефинансирања 4,25%; стопа на могућност посућивања 4,50%.

Банка Енглеске је у 2023. години повећала референтну каматну стопу пет пута, до нивоа од 5,25%, након чега је референтна каматна стопа задржана на истом нивоу на наредних шест одржаних састанака. Банка Енглеске такође проводи квантитативно заоштравање, смањујући вриједност портфолија активе купљене у оквиру програма квантитативних олакшица, престанком реинвестирања доспијевајућих обвезница као и продајом обвезница.

Графикон 1.1: Кретање референтних каматних стопа водећих централних банака

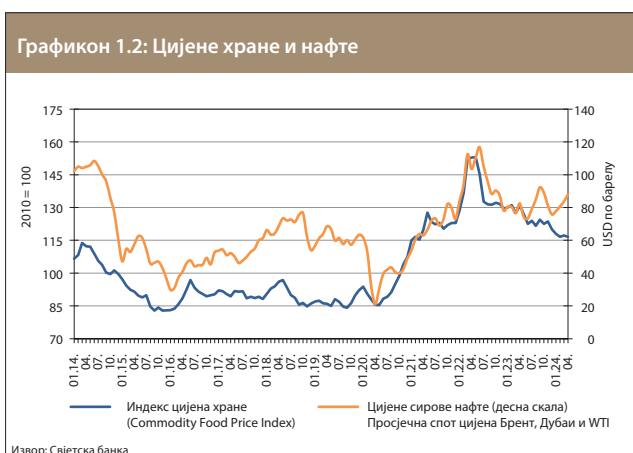

Водеће централне банке су у 2023. години забиљежиле губитке, који су у највећој мјери настали као одраз пораста референтних каматних стопа. Као резултат нормализације монетарне политике, централне банке су, поред подизања референтних каматних стопа, почеле смањивати држање вриједносних папира, тако што нису реинвестирале дио доспијевајућих вриједносних папира из програма куповине обвезница. Међутим, обзиром на то да већину портфолија вриједносних папира чине обвезнице са дужим роком доспијећа, смањење биланса централних банака се одвија постепено. Већина ових обвезница је купљена уз ниске фиксне приносе, док с друге стране, услед снажног и брзог раста референтних каматних стопа од средине 2022. године, камате на депозите које комерцијалне банке држе код централних банака су знатно веће. Дакле, каматни расходи које централне банке плаћају на страни пасиве нарастали су брже у односу на каматне приходе које су оствариле на обвезнице на страни активе, што је резултирало губицима у 2023. години. У случају ЕЦБ-а, већина вриједносних папира купљених за потребе вођења монетарне политике су купљени у периоду ниских каматних стопа и имају дуге рокове доспијећа и фиксне купоне. Ови вриједносни папири ће наставити да генеришу релативно ниске каматне приходе, на које се промјене референтних каматних стопа ЕЦБ неће одмах одразити. Истовремено, готовинска поравнања ових куповина путем система за

поравнање у реалном времену (TARGET) довела су до повећања нето обавеза ЕЦБ-а, која се надокнађују по каматној стопи на главне операције рефинансирања, која је расла од 2022. године, што је резултирало повећањем расхода ЕЦБ-а. Тако је губитак ЕЦБ-а у 2023. години је прије ослобађања резервисања износио 7,9 милијарди евра. Након употребе резервисања за ризик, губитак од 1,3 милијарде евра ће бити пренесен у наредну годину, како би био покривен будућом добити. Из ЕЦБ су најавили да ће вјероватно претрпјети додатне губитке у наредних неколико година као резултат материјализације каматног ризика, прије него што се врате остваривању одрживог профита. Такође, ФЕД је забиљежио губитак од 114,3 милијарде долара у 2023. години, што је највећи забиљежени губитак у историји ове централне банке. Укупни каматни расходи ФЕД-а су износили 281,1 милијарду долара, од чега су каматни расходи по основу вишка резерви које комерцијалне банке држе код ФЕД-а износили 176,8 милијарди долара у 2023. години, што је готово три пута већи износ у поређењу са 2022. годином. С друге стране, каматни приходи су били знатно нижи и износили су 163,8 милијарди долара.

Цијене нафте су забиљежиле повећану волатилност у току 2023. године. У првој половини 2023. године, цијене сирове нафте осциловале су након забране увоза руске сирове нафте и производа у ЕУ, повећања каматних стопа од стране свјетских централних банака и забринутости због инфлације. Почетком априла 2023. године, произвођачи земаља ОПЕЦ+ су неочекивано су прогласили смањење производње нафте за око 1,6 милиона барела дневно, услед страха од глобалне рецесије и одређености земаља ОПЕЦ+ да подрже цијене нафте ограничавањем понуде. Након ове објаве, цијена Брент сирове нафте је порасла за преко 6% достигавши ниво од 86,96 долара по барелу средином априла 2023. године. У другој половини 2023. године, геополитичке тензије су довеле до веће флукуације цијена. ОПЕЦ+ је у јуну 2023. године најавио да ће смањење производње бити продужено до краја 2024. године. Цијене нафте су у трећем кварталу 2023. године забиљежиле снажан раст услед смањења производње нафте Русије и Саудијске Арабије, након чега је забиљежен пад цијене упркос тензијама на Блиском Истоку. Слабија очекивања раста глобалне потражње допринијели су притисцима на смањење цијена. На страни понуде, имплементација ограничења производње од стране ОПЕЦ+ надокнађена је снажним растом производње у Ирану и земљама које нису чланице ОПЕЦ-а, предвођене САД-ом. Ипак, цијене нафте су поновно забиљежиле значајан раст у 2024. години, пошто су се појачане геополитичке тензије поклопиле са повећаном потражњом и смањеном понудом нафте.

Након снажног раста у 2022. години, индекс цијена хране је имао опадајући тренд у 2023. и првој половини 2024. године. Очекује се да ће глобалне цијене хране додатно наставити тренд пада и у 2024. и 2025. години, с наставком побољшања изгледа глобалне понуде.

Кретања на свјетским девизним тржиштима у 2023. години су такође била обиљежена утицајем очекивања промјене монетарне политике водећих централних банака, те промјенама макроекономских изгледа. Евро је у првој половини године јачао у односу на долар под утицајем побољшања макроекономских услова и бржег темпа заостравања монетарне политике еврозоне. Међутим, средином године долази до јачања америчког долара, јер се економија САД-а показала отпорнијом него што се очекивало, што је довело до промјене тржишних очекивања да ће референтна каматна стопа ФЕД-а остати на високом нивоу дужи период него што је раније предвиђано. Пад долара је био поновно изражен на крају године, услед снажних очекивања смањења референтне каматне стопе ФЕД-а након значајног пада инфлације и успоравања раста америчке економије у четвртој кварталу. Прва половина 2024. године је обиљежена апрецијацијом долара у односу на евро, као одраз веће отпорности економије САД-а у односу на еврозону.

Цијена злата је у 2023. години наставила биљежити раст из претходне године, те је достигла нове рекордне нивое почетком 2024. године. У првој половини 2023. године поновно отварање кинеске економије које је повећало тражњу за овим племенитим металом, проблеми у пословању неколико банака у америчком банкарском сектору, те очекивани престанак повећања референтне каматне стопе ФЕД-а су утицали на узлазни тренд кретања цијене злата. Раст геополитичких ризика и неизвјесности је у другој половини године био најзначајнији фактор који је подигао цијену злата као сигурног уточишта преко 2.000 долара по унци. Цијена злата је наставила расти на историјски високе нивое у првој половини 2024. године, услед очекивања о смањењу референтних каматних стопа централних банака у другој половини године, даљем јачању геополитичких ризика, као и значајној тражњи за златом од стране централних банака¹.

1.2. Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони

Ризици по финансијску стабилност еврозоне су се током 2023. године у одређеној мјери смањили, с обзиром на то да је инфлација имала опадајући тренд, захваљујући рестриктивним мјерама монетарне политике, те су референтне каматне стопе ЕЦБ снижене у јуну 2024. године. Ипак, геополитичке напетости су додатно појачане и још увијек представљају значајан ризик по финансијску стабилност еврозоне. Поред тога, неколико кључних ризика по финансијску стабилност еврозоне је и даље присутно. Висока задуженост корпорација и владе чини ове секторе рањивим на шокове. Са slabим економским окружењем у еврозони, стална или растућа геополитичка неизвјесност ствара додатне изазове за многе компаније. Такође, банке које имају већу изложеност сектору некретнина суочене су са повећаним кредитним ризиком, с обзиром на пад цијена некретнина. Профит банака еврозоне, иако изузетно висок захваљујући расту каматних стопа, ће вјероватно опадати у будућности, услед пораста трошкова финансирања банака и погоршања квалитета активе.

Кључни ризици по финансијску стабилност су: економска и геополитичка неизвјесност, утицај виших каматних стопа на сервисирање дуга предузећа и влада, те утицај пада цијена некретнина на квалитет активе банкарског сектора.

1.2.1. Ефекти на банкарски сектор

Индикатори капитализованости банака еврозоне су забиљежили раст у 2023. години, захваљујући већој профитабилности банака и смањењу укупног износа изложености ризику. Стопа редовног основног капитала (ЦЕТ1) за системски важне институције на крају четвртог квартала 2023. године је забиљежила пораст у поређењу са претходном годином и износила је 15,3%, захваљујући повећању задржане добити, услед високе профитабилности банкарског сектора еврозоне.

¹ <https://www.gold.org/goldhub/research/gold-demand-trends/gold-demand-trends-q1-2024/centralbanks> Држање злата по централним банкама земаља видјети на: <https://www.gold.org/goldhub/data/gold-reserves-by-country>

Износ изложености ризику (енг. Risk-Weighted Assets, RWA) забиљежио је смањење, што је у највећој мјери резултат пада кредитирања, те је такође допринијело побољшању овог индикатора.

Профитабилност банака еврозоне је достигла највиши ниво у посљедњих десет година у 2023. години, захваљујући растућим каматним стопама, вишим каматним маржама и посљедично оствареним већим нето каматним приходом. Каматне марже су порасле због значајног раста референтних каматних стопа почевши од средине 2022. године, с обзиром на то да су банке спорије прилагођавале каматне стопе на депозите (до значајнијег раста каматних стопа на депозите је дошло само у категорији орочених депозита). Ипак, у наредном периоду не очекује се наставак раста профитабилности, усљед забринутости за квалитет активе, пригушене динамике позајмљивања и растућих трошкова финансирања банака. Комбинација виших животних трошкова и виших трошкова отплате дуга би могла имати негативан утицај на квалитет активе банака. Више каматне стопе на кредите и строжи кредитни стандарди, у условима појачане неизвјесности око изгледа економског раста, довели су до смањења потражње за кредитима и значајног пада обима кредитирања, што ће негативно утицати на профитабилност банака.

У 2023. години су забиљежени знаци погоршавања квалитете активе банака, што је примјетно у порасту стопа неизвршења обавеза по кредитима за комерцијалне некретнине. Иако је NPL омјер остао на веома ниском нивоу од око 2% у 2023. години, забиљежени губици на портфолију кредита за комерцијалне некретнине су утицали на погоршање квалитете активе. Неколико банака је забиљежило значајно погоршање портфолија кредита за комерцијалне некретнине, на што указује пораст некавалитетних кредита у овом сегменту. Ипак, ови кредити чине релативно мали дио кредитних књига банака, од само око 8% укупних кредита одобрених од стране значајних институција у четвртном кварталу 2023. године. Када су у питању домаћинства, већи трошкови живота и задуживања оптерећују потрошаче, што је евидентно и у растућем учешћу потрошачких кредита чија је отплата почела каснити.

Кредитни рејтинзи банкарских групација које послују у БиХ су у току 2023. године потврђени, док су изгледи непромијењени или ревидирани на више. Рејтинг агенција S&P је у мају 2023. године, а потом и у мају 2024. године потврдила дугорочни кредитни рејтинг Раифајзен банке А- и задржала негативан аутлук, упркос значајној изложености ове банке према Русији. Остварени профит и ниво капитала Раифајзен групације су били адекватни да апсорбују утицаје њене изложености према Русији. Ова банкарска групација је остварила поврат на дионички капитал (POE) од 15,4% у 2023. години, захваљујући високим нето каматним маржама у свим регионима пословања. Квалитет

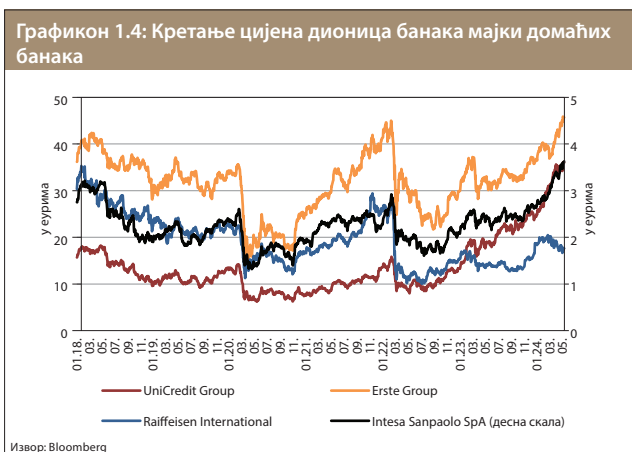
активе ове банкарске групације је и даље солидан, упркос недавном стресу у портфолију комерцијалних некретнина. Омјер некавалитетне активе (НПА) групе је порастао на 3,1% на крају 2023. године са 2,3% у 2022. години, због проблематичних кредита у портфолију комерцијалних некретнина у Аустрији у четвртном кварталу 2023. године. Прогнозе S&P агенције за Раифајзен групацију указују на добру капитализованост и снагу на кључним тржиштима чак и без подружница Raiffeisen Bank International у Русији и Бјелорусији. Негативни изгледи одражавају геополитичке и макроекономске изазове везане за рат у Украјини, те повећане репутацијске, политичке и финансијске ризике који произлазе из значајне изложености Русији. Рејтинг агенција Moody's је повећала кредитни рејтинг Раифајзен банке и Ерсте банке са нивоа А2 на ниво А1 са стабилним изгледима, усљед промјена у базним претпоставкама које ова агенција користи за оцјену кредитног рејтинга аустријских банака.

Рејтинг агенција S&P је у октобру 2023. године потврдила дугорочни кредитни рејтинг Уникредит С.п.А и Интеса Санпаоло С.п.А банака БББ, те потврдила стабилне изгледе. Потврда рејтинга је пратила потврду сувереног кредитног рејтинга Италије и одражава мишљење S&P агенције да је профитабилност ових банака порасла, што ће наставити подржавати капитализованост ових банака и пружити им значајне заштитне слојеве у случају потенцијалног погоршања економских услова. Рејтинг агенција S&P такође очекује да ће се задржати добар квалитет активе ових банака и у наредним годинама. Рејтинзи ових банака одражавају ефективну диверзификацију, оперативну ефикасност, као и побољшану капитализацију и квалитет активе, те добре резерве ликвидности. Агенција S&P истиче позитивне ефекте за Уникредит банку од смањених економских ризика у Италији, снижене изложености Русији и напретка постигнутог у посљедњих неколико година у чишћењу биланса стања и јачању управљања ризицима.

Рејтинг агенција Moody's је у новембру 2023. године такође потврдила кредитни рејтинг Италије и промијенила изгледе са негативних на стабилне, што је утицало и на истовјетне рејтинг акције ове агенције за Интеса Санпаоло и Уникредит банке. Рејтинг агенција Moody's је процијенила да очекивано умјерено повећање NPL-а усљед виших каматних стопа и инфлаторних притисака на куповну моћ домаћинстава и корпоративне марже неће ослабити индикаторе финансијског здравља ових банака, захваљујући доброј профитабилности и побољшаним заштитним слојевима капитала.

Цијене дионица банака еврозоне су у 2023. години забиљежиле раст, првенствено захваљујући рекордној профитабилности. Када је ријеч о банкарским групацијама које послују у БиХ, највећи раст је забиљежила Уникредит С.п.А од 85,1% у односу на крај претходне године, док је Интеса Санпаоло С.п.А забиљежила раст од 27,2% (Графикон 1.4). Аустријске

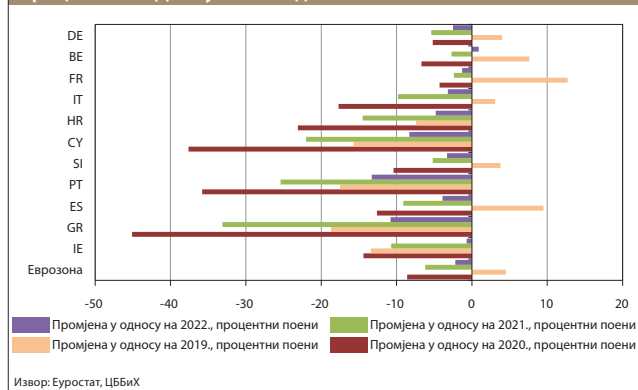
банке Erste Group и Raiffeisen Bank International су забиљежиле раст вриједности дионица од 22,8% и 21,6% респективно. Почетком марта 2023. године волатилност на финансијским тржиштима је нагло порасла, што је довело до значајног пада цијена дионица банака, услед банкарске кризе у САД-у и Швајцарској. Цијене дионица банака су се већ у другом кварталу 2023. године дјелимично опоравиле од нестабилности која је почела средином марта, те су задржале узлазни тренд кретања до краја године. Цијене дионица банака еврозоне су у првој половини 2024. године забиљежиле снажан раст на највише нивое у посљедњих седам година, услед добрих резултата остварених у првом кварталу ове године, те повећаних исплата дивиденди.

1.2.2. Ефекти на реални сектор

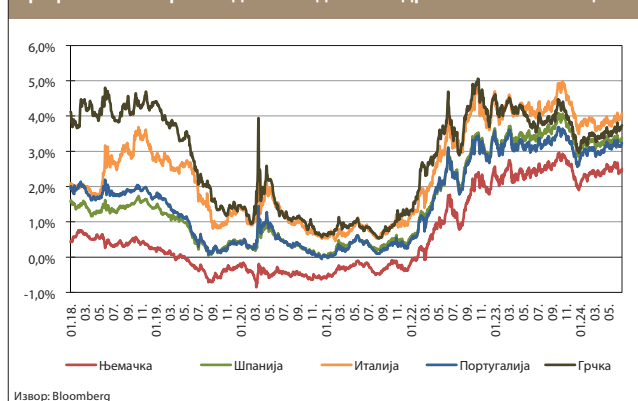
Владе еврозоне наставиле су укидати мјере фискалне подршке усвојене као одговор на пандемију и шокове цијена енергије и инфлацију. Буџетски дефицит земаља еврозоне је у 2023. години наставио тренд пада те је на крају године износио 3,6% БДП-а, што представља благо смањење у односу на претходну годину када је износио 3,7% БДП-а. Омјер буџетског дефицита и БДП-а је смањен због већег пораста прихода у условима високе инфлације у односу на раст буџетских расхода. Јавни дуг земаља чланица еврозоне је смањен са 90,8% БДП-а колико је износио у 2022. години, на 88,6% на крају 2023. године, захваљујући порасту номиналне вриједности БДП-а који је био већи од пораста јавног дуга (Графикон 1.5). Уз доспијеће јавног дуга који се обнавља по вишим каматним стопама, трошкови сервисирања јавног дуга расту, углавном у земљама у којима су потребе за краткорочним рефинансирањем веће. Фискалне позиције су и даље слабе у бројним земљама у условима слабијих изгледа економског раста, с обзиром на повишене нивое дуга и континуирано високе буџетске дефиците.

Графикон 1.5: Промјене у јавном дугу изражене у процентима БДП-а у 2023. години

Приноси на државне обвезнице већине земаља еврозоне су у току 2023. године забиљежили раст. Раст приноса из 2022. године је настављен и у првој половини 2023. године, изузев у марту када су проблеми у банкарском сектору САД-а, те проблеми са Credit Suisse банком довели до забринутости због избијања банкарске кризе у ЕУ, што је повећало тражњу за сигурнијом активом и довело до раста цијена државних обвезница земаља еврозоне и наглог пада њихових приноса. Приноси су затим, након забиљежене корекције, били релативно стабилни, све до периода од августа до новембра 2023. године, када су приноси на дугорочне обвезнице знатно порасли, а затим се вратили на пријашњи ниво, као реакција на промјене у очекивањима везаним за провођење монетарне политике. Корекцији наниже придонијели су повољнији подаци о инфлацији у еврозони и САД-у те пораст очекивања да ће ЕЦБ раније отпочети смањивање референтних каматних стопа. У складу са промјенама очекивања у погледу почетка циклуса смањења каматних стопа ЕЦБ-а, долазило је и до промјене приноса на десетогодишње државне обвезнице земаља еврозоне у првој половини 2024. године, када су приноси обвезница земаља поново забиљежили тренд раста (Графикон 1.6).

Графикон 1.6: Принос десетогодишњих државних обвезница

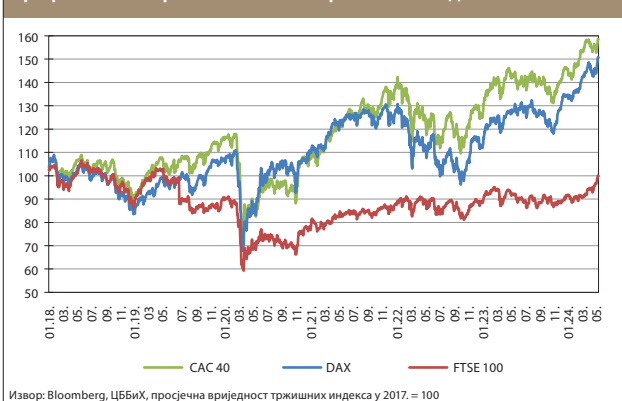
Инверзија криве приноса, до које долази када приноси

на двогодишње државне обвезнице постану виши од приноса на десетогодишње државне обвезнице, је подстакла страх од рецесије у еврозони. Упркос благом порасту у 2021. и првој половини 2022. године, распон између приноса на дугорочне и краткорочне обвезнице еврозоне, тј. нагиб криве приноса, је постао негативан крајем 2022. године. Негативан распон је био посебно изражен у случају њемачких обвезница, које носе мањи кредитни ризик. Инверзна крива приноса указује на очекивања погоршања економске ситуације и перцепцију повишеног ризика у средњем року.

У току 2023. године рејтинг агенције су повећале кредитне рејтинге неколико земаља, те потврдиле кредитне рејтинге већине осталих земаља еврозоне и ревидирале изгледе кредитног рејтинга навише. Рејтинг агенције су повећале кредитне рејтинге Ирске, Грчке, Кипра и Португалије. С друге стране, рејтинг агенције Фитцх и S&P су снизиле суверени кредитни рејтинг Француске са AA на AA- са стабилним изгледима, због слабијих фискалних индикатора и очекиваног наставка раста омјера јавног дуга и БДП-а, као одраз релативно великих фискалних дефицита и скромног напретка у фискалној консолидацији. Буџетски дефицит од 5,5% БДП-а 2023. године је изнад нивоа из 2022. године од 4,8% због слабијег економског раста и веће јавне потрошње која је индексирана за инфлацију, што је превазишло смањење расхода изазвано наставком постепеног укидања мјера подршке након пандемије.

Берзански индекси су током 2023. године забиљежили значајан раст у односу на претходну годину (Графикон 1.7). Индекси дионица еврозоне су забиљежили снажан раст у првом кварталу 2023. године подстакнути оптимистичнијим макроекономским очекивањима, поновним отварањем кинеске економије и наглим падом цијена енергије. Такође, добри финансијски резултати компанија вратили су цијене дионица еврозоне на виши ниво. Ипак, волатилност у банкарском сектору је изазвала преузмјеравање средстава инвеститора у сигурнију имовину. Међутим, с обзиром на то да је банкарски сектор остао стабилан и да није дошло до погоршања основних индикатора банака, нити ревизије кредитних рејтинга банака наниже, берзански индекси су до јуна 2023. године забиљежили поновни пораст изнад историјских просјека, те су до краја године имали узлазни тренд кретања. Берзански индекси еврозоне су забиљежили пад у октобру, пратећи избегавање ризика на глобалним тржиштима, услед сукоба на Блиском Истоку, као и због пораста цијена енергије који је допринио забринутости због упорних инфлаторних притисака. Снажан раст берзанских индекса је настављен у првој половини 2024. године под утицајем повољних пословних резултата предузећа, те смањења инфлације еврозоне које је било веће од очекиваног.

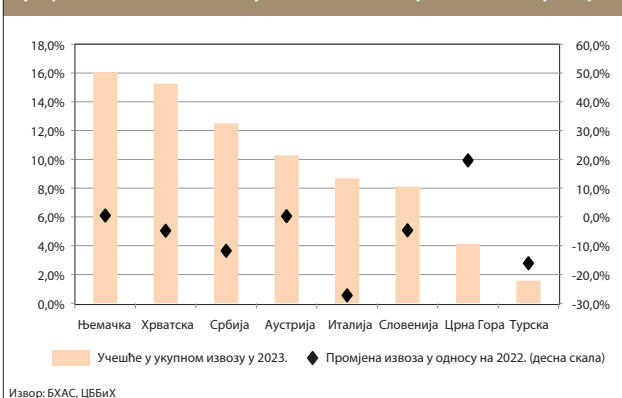
Графикон 1.7: Кретање главних тржишних индекса

Стопа незапослености еврозоне је наставила биљежити пад и у 2023. години, те је достигла нови рекордно низак ниво од 6,4% и смањена је за 0,3 процентна поена у односу на претходну годину. Слаб раст економске активности еврозоне се углавном није одразио на индикаторе тржишта рада, које је и даље врло снажно са мањком радне снаге, посебно у секторима грађевинарства и услуга. У таквим су се условима наставили притисци на раст номиналних плата, посебно у услужном сектору.

Током 2023. године је дошло до знатног успоравања раста вриједности међународне трговине, под утицајем слабљења потражње на глобалном нивоу, те апрецијације америчког долара, што се одразило и на вањскотрговинску размјену БиХ, услед успоравања економске активности у земљама еврозоне на које је БиХ усмјерена. У 2023. години укупан извоз из БиХ износио је 16,7 милијарди КМ и биљежи пад од 7,1% у односу на претходну годину, док је укупан увоз износио 27,8 милијарди КМ, што је за 3% мање у односу на претходну годину. Покривеност увоза извозом смањена је у односу на претходну годину и износила је 60,1%, док је вањскотрговински робни дефицит износио 11,7 милијарди КМ у поређењу са 10,7 милијарди у 2022. години. Укупан извоз у земље ЕУ је смањен за 7,9% у односу на 2022. годину и износи 12,2 милијарде КМ. Извоз је смањен у готово свим земљама главним вањскотрговинским партнерима БиХ (Графикон 1.8).

Графикон 1.8: Извоз БиХ у земље главне трговинске партнере

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

МАКРОЕКОНОМСКИ
ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ
У БиХ

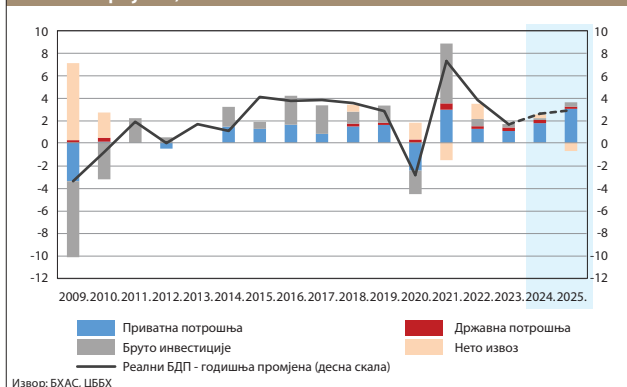
2. МАКРОЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ У БИХ

Ризици из домаћег макроекономског окружења смањили су се услед знатнијег слабљења инфлаторних притисака, смањења стопе незапослености, раста номиналних и реалних нето плата, смањења спољног дуга и нешто повољније платнобилансне позиције БиХ у поређењу са претходном годином. Међутим, и поред побољшања већег броја макроекономских индикатора, економска активност остварила је знатно нижи раст у поређењу са претходном годином. Упркос забиљеженим знацима успоравања у одређеним сегментима, активности на тржишту некретнина остале су генерално снажне током 2023. године, а истовјетан тренд се може очекивати и у 2024. години. Сектор генералне владе забиљежио је повећање фискалног дефицита у 2023. години, али је истовремено настављено смањење учешћа укупног јавног дуга у БДП-у, те индикатори фискалне одрживости и даље указују на низак ниво изложености ризицима повезаним с фискалном политиком.

Домаћа економија је у 2023. години била суочена с бројним изазовима у изразито неповољном макроекономском окружењу због чега је остварила скроман раст реалне економске активности од 1,6%, на годишњем нивоу. Услед повишеног нивоа ризика у међународном макроекономском окружењу, који се у значајној мјери одражавају на домаћа макроекономска кретања, настављено је успоравање раста реалне економске активности другу годину за редом. При томе је раст реалне економске активности био нижи за 2,2 процентна поена у односу на претходну годину. До успоравања раста првенствено је дошло због смањења спољне тражње, услед изражених слабости у економијама земаља ЕУ и еврозоне, из којих долазе главни спољнотрговински партнери БиХ, те као резултат успоравања раста домаће приватне потрошње, с обзиром на то да је расположиви доходак био оптерећен повишеном инфлацијом. Од другог квартала 2023. године биљеже се негативне стопе раста извоза роба и услуга, те је на годишњем нивоу реални извоз роба и услуга био мањи за 3,2%. Истовремено, пад индустријске производње, која је доминантно извозно оријентирана и скромна финална потрошња у БиХ резултирали су реалним падом вриједности увоза роба и услуга (-2,4%), што је у великој мјери ублажило негативне ефекте смањења спољне тражње на економски раст, због чега је негативан допринос вспољнотрговинског биланса остао пригушен (- 4 бп). С друге стране, остале категорије БДП-а, лична и државна потрошња, те бруто инвестиције дале су позитиван допринос расту реалног БДП-а у 2023. години (Графикон 2.1). При томе су и даље примјетне знатне разлике у доприносима између појединих категорија БДП-а. У посљедњих неколико година, с изузетком постпандемијске 2021. године примјећује се

континуирани пад доприноса инвестиција економском расту у БиХ. Инвестиције као категорија која би требала бити главни покретач економског раста и развоја и даље се налазе на врло скромном нивоу. Иако на домаћем тржишту није забиљежено значајније поштравање финансијских услова, у 2023. години није забиљежена снажнија инвестицијска активност, тако да су бруто инвестиције, једнако као и државна потрошња, дале врло скроман допринос економском расту (0,3 постотна поена). Раст економске активности у највећој мјери био је подржан растом личне потрошње (допринос од 1 постотног поена), нарочито у другом дијелу године, када се биљежи нешто интензивнији раст кредитне активности у сектору становништва, слабљење инфлаторних притисака и раст реалних плата, што је у значајној мјери допринијело ублажавању, раније акумулираних, негативних ефеката високе инфлације на расположиви доходак становништва. Такође, настављен је раст прилива по основу дознака из иностранства (5,7% у односу на претходну годину), што такође повољно утиче на личну потрошњу становништва.

Графикон 2.1: БДП БиХ (годишња промјена и допринос расту по категоријама)

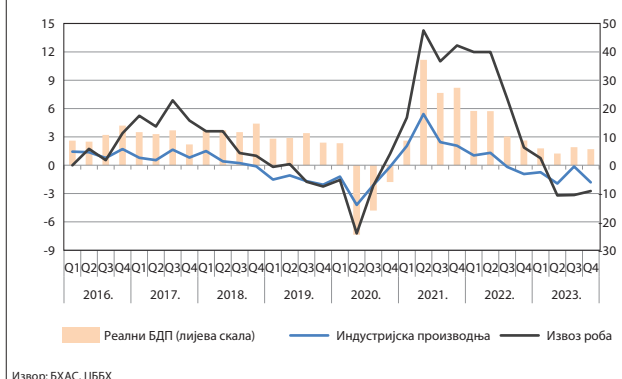
Према пројекцијама ЦББиХ², у 2024. години укупна економска активност требала би остварити раст од 2,6%, а очекује се да ће најзначајнији допринос економском расту дати приватна потрошња, с обзиром на позитивне трендове на тржишту рада, очекивани наставак смањења инфлаторних притисака и јачање кредитне активности у сектору становништва. Уз предвиђени благи опоравак динамике извоза, очекује се нешто слабији интензитет раста увоза, због чега би нето извоз требао имати благи позитиван допринос економском расту у 2024. години. Такође, повећање јавних инвестиција које је планирано у 2024. години требало би довести до повећања изградње и капиталних инвестиција, међутим допринос ове категорије БДП-а економском расту остаће скроман и у наредној години.

² Прољећни круг средњорочних макроекономских пројекција из маја 2024. године.

Нешто снажнији опоравак економске активности предвиђа се у 2025. години, услјед наставка јачања приватне потрошње и успоравања раста инфлације која би се у 2025. години требала спустити на разину од око 2%, што је ниво инфлације благо изнад дугорочног просјека.

У 2023. години највећи раст бруто додатне вриједности остварен је у услужним дјелатностима, док су производне дјелатности углавном оствариле пад или веома скромне стопе раста. Тако је у дјелатности Хотелијерство и угоститељство забиљежена највећа стопа раста од 16,5%, захваљујући јачању потражње за туристичким услугама страних и домаћих туриста, док је раст домаће потражње, утицао на пораст бруто додатне вриједности у дјелатности Трговина на велико и мало (6,5%). Такође, примјетнији раст бруто додатне вриједности остварен је у помоћним услужним и административним дјелатностима (6%), те у дјелатности Комуникације и информација (5,2%). С друге стране, највећи пад реалне економске активности забиљежен је у дјелатности Прерађивачке индустрије (-5,1%) услјед слабљења спољне тражње и посљедичног смањења обима индустријске производње у овој дјелатности, који је такође био нижи за 5,1% на годишњем нивоу. Додатно, шесту годину за редом остварен је пад реалне економске активности у дјелатности Вађења руде и камена (-4,5%), као резултат континуиране контракције обима индустријске производње у овој дјелатности. Обим производње у дјелатности Вађења руде и камена смањио се за 7,2% у односу на претходну годину, а као посљедица недостатка довољних количина угљена и смањења испорука према термоелектранама, дошло је и до пада производње електричне енергије у термоелектранама од 12,3% на годишњем нивоу³. Међутим, захваљујући повољнијој хидролошкој ситуацији у 2023. години забиљежено је значајније повећање производње електричне енергије у хидроелектранама (37,4%)⁴, тако да је дјелатност производње и опскрбљивања електричном енергијом и плином једина забиљежила раст обима индустријске производње у 2023. години од 0,8% на годишњем нивоу. Тренд пада укупне индустријске производње који је започео још средином 2022. године, наставио се до краја 2023. године, при чему је укупна индустријска производња забиљежила годишњи пад од 3,9%, док је извоз роба остварио пад од 6,9% (Графикон 2.2). С обзиром на релативно слабе краткорочне изгледе за снажнији економски опоравак главних спољнотрговинских партнера БиХ, очекује се да ћеспольна потражња тек благо ојачати током 2024. године, што неће значајније допринијети ублажавању негативних трендова у индустријској производњи у БиХ. Појачан кредитни ризик у бројним индустријским дјелатностима и пад индустријске производње у прерађивачкој индустрији који је забиљежен у 2023. години већ су одразили на благо погоршање квалитета aktive подuzeћа из ове дјелатности (види поглавље 5), а негативни трендови у индустријској производњи би могли довести до погоршања квалитета active и у осталим производним дјелатностима.

Графикон 2.2: БДП, извоз роба и инд. производња (% годишње промјене)

Извор: БХАС, ЦББХ

Текстни оквир 1: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност

Оцјена главних макрофинансијских ризика који могу настати у реалном, фискалном, вањском или финансијском сектору или као резултат њихове међусобне повезаности, као и процјена монетарних и финансијских услова и склоности инвеститора ка ризику урађена је на основу квантитативног алата (енг. Dashboard). Процјена ризика заснована је на поједностављеној стандардизацији и рангирању позиција свеобухватног сета индикатора који представљају основ за квантификацију синтетичке оцјене степена ризика из различитих сегмената система. Оцјена у распону од 1 до 5 представља изразито низак до благо умјерен степен изложености ризицима; оцјена у распону од 5 до 8 умјерен до благо висок степен изложености ризицима; оцјена у распону од 8 до 10 представља висок степен изложености ризицима. Рангирање оцјена за монетарне и финансијске услове и склоности ка ризику креће се у супротном смјеру, односно повећање удаљености од средишта графикана представља побољшање монетарних и финансијских услова, тј. повећање склоности инвеститора ка преузимању ризика.

ТО 1: Мапа макрофинансијских ризика

Извор: ЦББиХ
Објашњење: Већа удаљеност од центра означава веће ризике, али и побољшање монетарних и финансијских услова, те већу склоност инвеститора ка преузимању ризика.

³ Извор: БХАС, мјесечни краткорочни индикатори енергетске статистике за 2022. и 2023. годину, калкулација аутора.

⁴ Види фусноту 1.

Укупна изложеност финансијског система макрофинансијским ризицима у 2023. године се смањила у односу на претходну годину, првенствено под утицајем ублажавања ризика који долазе из домаћег макроекономског окружења. Ризици из међународног окружења су у 2023. години такође смањени, али су још увијек израженији у поређењу са осталим категоријама ризика, с обзиром на то да се једини налазе у територији умјерено до благо високог степена ризика. Главни извори ризика из међународног окружења за финансијску стабилност који се одражавају на домаћа макроекономска кретања, произлазе из могућег додатног заоштравања геополитичких односа, успоравања економског раста у земљама које су кључни трговински партнери за БиХ, рестриктивне монетарне политике коју је ЕЦБ проводила током цијеле 2023. и у првој половини 2024. године, те још увијек присутни инфлаторни притисци, иако знатно слабији него у претходној години. Када је ријеч о домаћем макроекономском окружењу, ризици су били доста нижи усљед наставка слабљена инфлаторних притисака, смањења стопе незапослености, постепеног раста реалних нето плата, смањења спољног дуга и нешто повољније платнобилансне позиције БиХ у поређењу са претходном годином. Међутим, и поред побољшања већег броја макроекономских индикатора, усљед успоравања спољне тражње и скромног раста особне потрошње економска активност остварила је знатно нижи раст у поређењу са претходном годином. Пројекције економског раста за наредне двије године су нешто повољније с обзиром на то да се у наредном периоду очекује даље слабљење инфлаторних притисака, који ће уз наставак позитивних трендова на тржишту рада доприносити опоравку домаће приватне потрошње, те се очекује да ће укупни ризици у домаћем макроекономском окружењу наставити слабити.

Оцјена ризика из међународног окружења и њихов утицај прелијевања на домаћу економију добија се на основу индикатора који мјере трговинске и финансијске везе у економији, попут вриједности увоза и извоза изражених у проценту БДП-а, стране активе и пасиве изражене у процентима БДП-а. Приликом оцјене ризика из међународног окружења на домаћу економију у обзир се узимају и бафери који служе за ублажавање вањских шокова, тј. ниво девизних резерви изражених у мјесецима увоза, затим бруто девизне резерве као постотак монетарне базе и промјене у девизним резервама земље. Укупни ризици који долазе из међународног окружења су благо смањени у 2023. години као одраз нешто нижих ризика који произлазе из трговинских веза БиХ са иностранством, будући да су вриједности индикатора извоза и увоза (у % БДП) ниже него у претходној години. Међутим, ризици који произлазе из повезаности домаће економије са иностранством се и даље налазе у територији високог степена ризика, посебно након снажних инфлаторних шокова и глобалног раста потрошачких цијена, који је знатно повећао номиналну вриједност спољно-трговинске размјене БиХ, чиме је промијењена и структура БДП-а, у којој извоз и увоз роба и услуга чине значајно већи дио

БДП-а у односу на претходне године. Због слабог опоравка економске активности главних спољнотрговинских партнера, спољна потражња би могла остати потиснута, те ће ризици по економску активност који долазе из спољног окружења и платнобилансну позицију земље остати повишени и у 2024. години. Поред тога, повећању ризика из међународног окружења допринио је снажан раст каматних стопа на европском тржишту током 2023. године, које су се задржале на високим нивоима и у првој половини 2024. године, усљед чега је страна актива комерцијалних банака снажно порасла, те се и овај индикатор налази у територији умјереног до благо повишеног степена ризика. С друге стране, у 2023. години дошло је и до благог повећања нивоа девизних резерви, чиме је благо повећан ниво заштитног слоја који служи домаћој економији за ублажавање вањских шокова.

Ризик солвентности банкарског сектора налази се у територији ниског степена ризика, иако је нешто већи у поређењу са претходном годином. Снажан раст профитабилности, побољшање квалитета активе и повећање капитализованости повећали су отпорност банкарског сектора, тако да су структурни ризици који произлазе из биланса банака мањи у односу на претходну годину. Истовремено, у релативно неповољном макроекономском окружењу остварен је умјерен раст кредитне активности који је резултовао повећањем задужености корпоративног сектора и сектора становништва, што је допринијело благом повећању ризика који долазе из ова два сектора, због чега је свеукупна оцјена ризика у сегменту солвентности нешто већа.

Ризик ликвидности је и даље низак захваљујући високом учешћу ликвидне у укупној активи банкарског сектора која одржава добре ликвидносне позиције банака. У сегменту извора финансирања, захваљујући континуираном расту депозита резидентних сектора који у значајној мјери премашују кредитне пласмане ризик финансирања је изузетно низак, али је ризик рочне трансформације за банке и даље остао висок. У 2023. години рочна структура извора средстава се благо побољшала захваљујући постепеном расту пасивних каматних стопа, међутим у изворима средстава доминанто учешће и даље имају депозити на трансакционим рачунима.

Оцјена свеукупних монетарних и финансијских услова је благо повећана у односу на претходну годину што указује да су услови задуживања у 2023. години нешто повољнији у односу на претходну годину, унаточ забиљеженом благом расту каматних стопа на домаћем тржишту. У околностима и даље повишене инфлације, у 2023. години изостао је значајнији раст каматних стопа, што је уз благо ублажавање кредитних стандарда у одобравању кредита у сектору становништва, нарочито у другом дијелу године резултирало јачањем кредитне активности у приватном нефинансијском сектору. Услијед наведеног, забиљежено је повећање реалне новчане масе и благо смањење негативног јаза који мјери омјер кредита приватном

сектору и БДП-а, што је утицало да се укупна оцјена монетарних и финансијских услова благо побољша. За разлику од ублажавања кредитних стандарда у одобравању кредита сектору становништва, банке су имале знатно већу перцепцију ризика у погледу пословања нефинансијских предузећа, због чега су кредитни стандарди за одобравање кредита предузећима били пооштрени током цијеле 2023. године. Унаточ томе, остварен је знатно већи кредитни раст у сектору приватних нефинансијских предузећа у односу на претходну годину. Иако је ЕЦБ почетком јуна 2024. године, први пут након деветомјесечног раздобља у којем нису мијењане каматне стопе, ублажила рестриктивну монетарну политику, снижавањем кључних каматних стопе за 25 бп, ипак се очекује да ће услови финансирања у Еврозони због рестриктивне монетарне политике и даље остати пооштрени, што ће наставити вршити притисак на раст трошкова задуживања на домаћем тржишту у наредном периоду. Наставак раста каматних стопа на домаћем тржишту, би уз наставак пооштравања осталих услова финансирања могао у одређеној мјери утицати на склоност ка потрошњи и ограничити кредитни раст у 2024. години.

Као одраз повишеног нивоа изложености ризицима, који долазе из међународног и домаћег окружења, дошло је до смањења **склоности инвеститора ка преузимању ризика** у 2023. години. У погледу инвестиција на домаћем тржишту капитала, забиљежени пад вриједности главних берзанских индекса САСХ и БИРС указује на нижу склоност инвеститора ка преузимању ризика. Истовремено, негативна вриједност портфолио инвестиција из платног биланса БиХ у 2023. години указује да је забиљежен одлив средстава из земље као резултат повећаног улагања у иностране дужничке вриједносне папире услед снажног раста каматних стопа на ино тржиштима. Такође, приливи по основу осталих инвестиција били су знатно нижи него у претходној години, док се учешће директних страних инвестиција повећао на ниво од 3,5% БДП-а, што је још увијек недовољно за значајнији позитиван утицај на економски раст у БиХ.

Ублажавање ризика у домаћем макроекономском окружењу у највећој мјери се огледа у успоравању инфлације у БиХ, која се у 2023. години спустила на просјечан ниво од 6,1%, након што је у 2022. години износила 14%. Тренд успоравања раста укупне инфлације, који је започео још у новембру 2022. године, задржао се током цијеле 2023. године, а био је под утицајем слабљења увозних инфлаторних притисака који су услиједили као резултат постепене нормализације уланцима снабдијевања и смањења цијена сировина на свјетским тржиштима нарочито у другој половини године, те повољних базних ефеката, с друге стране. Закључно са крајем године стопа раста потрошачких цијена у БиХ се спустила на ниво од 2,2%⁵, а попуштање инфлаторних притисака настављено је и у првом кварталу 2024. године, када је просјечна инфлација износила 2%. Међутим, упркос тренду успоравања раста цијена, просјечена годишња инфлација у 2023. години била је на сразмјерно високом нивоу, при

чему је раст цијена хране још увијек доста изражен и знатно доприноси кретању укупне инфлације (Графикон 2.3). Уз највећи годишњи раст цијена који је забиљежен у категорији хране и пића (10,6%), текући инфлаторни притисци остали су високи и у категорији услуга. Раст цијене електричне енергије у БиХ у 2023. години, као и претходне године био је ограничен мјерама ентитетских влада, тако да су цијене у категорији електричне енергије, глина и осталих енергената забиљежиле раст од 7,3% у односу на претходну годину. С друге стране, у категорији транспорта забиљежен је просјечан годишњи пад цијена од 4%, што је у одређеној мјери доприносило стабилизацији инфлације у 2023. години.

Према посљедњим средњорочним пројекцијама ЦББиХ из маја 2024. године, у наредне двије године очекује се даље слабљење инфлације, до просјечне разине од 2,6% у 2024. години, те до разине од 2% у 2025. години. Највећи утицај на раст инфлације у наредне двије године имаће наставак раста цијена хране, при чему ће се динамика раста цијена хране знатно успорити до краја 2025. године, док ће административне цијене, у првом реду цијене енергије, дати већи допринос расту укупне инфлације у 2025. години.

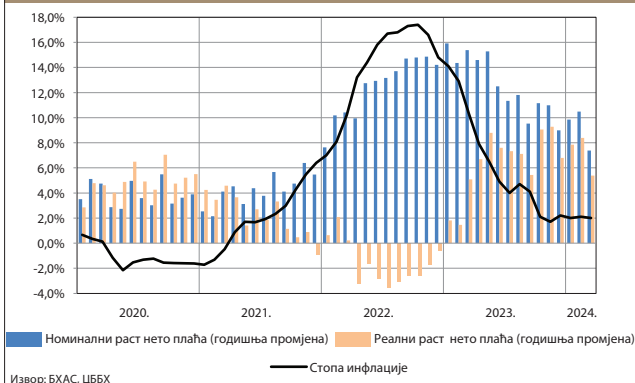
У 2023. години на тржишту рада су настављени позитивни трендови из претходних година који се огледају у благом повећању броја запослених особа и смањењу стопе незапослености, при чему је у овој години забиљежен и раст реалних плата који је од средине другог квартала био изнад просјечне стопе инфлације у БиХ. Опоравак тржишта рада прије свега резултат је раста економске активности у услужним дјелатностима, у којима је забиљежен највећи номинални раст просјечног броја запослених особа, док су индустријске дјелатности у којима је остварен пад бруто додатне вриједности забиљежиле смањење броја запослених особа. Просјечан број укупно запослених особа у 2023. године благо је порастао у односу на претходну годину (1,1%). Према подацима из Анкете о радној снази, прама ИЛО методологији, просјечна стопа незапослености у 2023. години износила је 13,2% и била је нижа за 2,2 процентна поена у односу на 2022. годину.

За разлику од претходне године када су због снажног инфлаторног шока реалне плате биле жељиле пад готово

⁵ Годишња стопа инфлације у децембру 2023. године.

цијелу годину, од почетка 2023. године реалне плате становништва су се почеле постепено оправљати под утицајем снажнијег раста номиналних плата, уз истовремено успоравање раста инфлације (Графикон 2.4). Од средине другог квартала реални раст нето плата је постао већи од просјечне инфлације, са просјечном стопом раста од 7,5% у другом полугодишту 2023. године, док је просјечна шестомјесечна инфлација у истом периоду износила 3,4%. Позитивни трендови у расту реалних плата настављени су и у првом кварталу 2024. године, када је просјечни раст реалних плата износио 7,2% са тенденцијом наставка који је у значајној мјери увјетован раније потписаним синдикалним уговорима, емиграцијом радно способног становништва те даљим растом минималне плате која је само почетком 2024. године порасла у ФБиХ за 3,9% и у РС-у за чак 28,6%. Акумулирани ефекти смањења реалног расположивог дохотка из претходне двије године нису се у 2023. години, а ни до краја првог квартала 2024. одразили на банкарски сектор у смислу отежане способности отплате кредита и погоршања квалитете кредитног портфолија становништва, а ризици везани за смањење расположивог дохотка су у значајној мјери ублажени захваљујући слабљењу инфлаторних притисака и повећању прилива по основу дознака из иностранства. У 2023. години укупни приливи по основи персоналних трансфера износили су 3,79 милијарди КМ или 7,7% БДП-а, што је за 203 милиона КМ или 5,7% више него у претходној години.

Графикон 2.4: Нето плате и инфлација

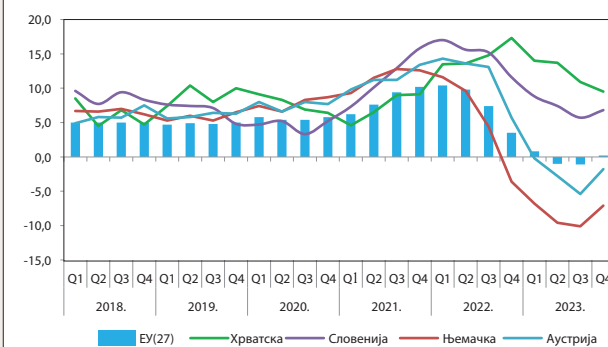

Текстни оквир 2: Тржиште некретнина

Први знаци слабљења тржишта некретнина у ЕУ постали су видљиви већ током 2022. године, а да се не ради о краткорочним негативним корекцијама дефинитивно је потврђено током 2023. године која је обиљежена значајним успоравањем индикатора тржишта некретнина. Слабљење на тржишту некретнина ЕУ током 2023. године односи се како на цјеновни сегмент тржишта, тако и на сегмент укупног промета односно броја трансакција реализованих на самом тржишту. Према подацима ЕУРОСТАТ-а који прати промет на тржишту некретнина 14 ЕУ земаља, у 2023. години у поређењу са годином прије, број трансакција са некретнинама је смањен у чак 13 земаља⁶, док је само

Кипар забиљежио пораст броја трансакција на тржишту некретнина. Уз пад промета, 2023. година је обиљежена и корекцијом цијена на тржишту, па је индекс цијена стамбених некретнина за ЕУ (ХПИ) током другог и трећег квартала 2023. године забиљежио негативан раст по први пут након 2013. године доминантно вођен падом цијена у највећим западним економијама попут Њемачке, Француске, Холандије, Аустрије и Данске. С друге стране, земље региона које су чланице ЕУ (прије свега Хрватска, Словенија и Бугарска), и даље биљеже позитивне стопе раста иако је примјетан тренд успоравања у односу на годину дана раније и на тржиштима тих земаља (Графикон 1).

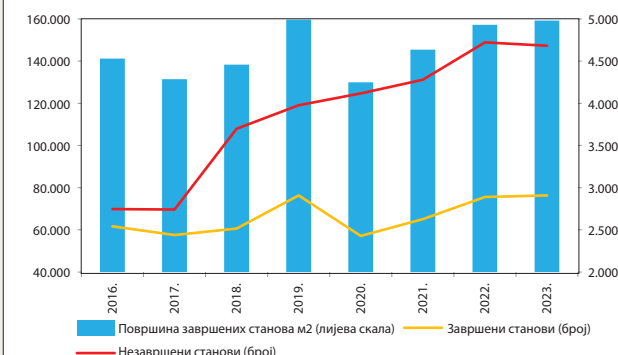
Графикон ТО 2.1: Годишња промјена цијена некретнина у одабраним земљама ЕУ

Извор: Еуростат

Трендови успоравања нису заобишли ни тржиште некретнина у БиХ, гдје је у одређеним тржишним сегментима забиљежена стагнација или пад индикатора у односу на претходну годину. То се прије свега односи на одређене нецјеновне сегменте тржишта некретнина, док за разлику од ЕУ цијене на бх. тржишту некретнина континуирано расту. Тако је у 2023. години упркос расту броја грађевинских дозвола за стамбене зграде од 10,9%, број завршених и незавршених станова остао на приближно једнаком нивоу као и током 2022. године (Графикон 2). Ипак, потребно је истаћи да иако раст броја завршених станова на годишњем нивоу није био значајан (0,7%), номиналан број завршених станова досегао је претпандемијски ниво из 2019. године.

Графикон ТО 2.2: Статистички показатељи у области станограђе

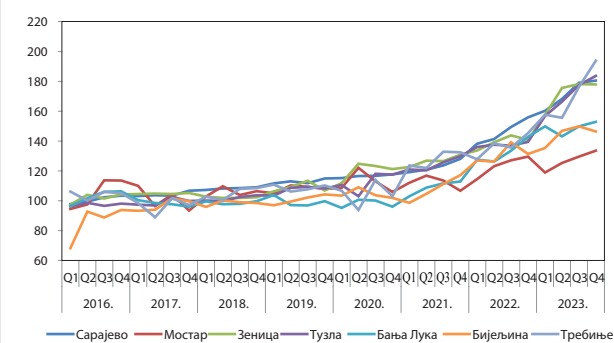
Извор: Еуростат

⁶ Луксембург, Аустрија, Мађарска, Финска, Словенија, Француска, Португалија, Белгија, Шпанија, Низоземска, Бугарска, Ирска и Данска.

Упркос стагнацији на страни понуде у погледу броја завршених станова, број трансакција у области новоградње на нивоу БиХ у 2023. години повећан је за 13,3%, са растом површине проданог стамбеног простора од 12,5%. Тако је број проданих нових станова и површине проданог простора у 2023. године достигао рекордне номиналне вриједности⁷, као и просјечна цијена квадратног метра у новоградњи која је виша за 5,8% у односу на просјек из 2022. године.

У исто вријеме, област староградње обиљежена је потпуно асиметричним трендовима између цјеновног и нецјеновног сегмента тржишта. Наиме, обим промета некретнина старе градње, мјерен површином проданог стамбеног простора, на узорку од десет бх. градова и општина значајно је смањен у 2023. години (-22%). Пад промета некретнинама староградње забиљежен је у чак њих девет, а само је град Требиње забиљежио повећан промет трансакција у 2023. години. Да ли овај пад представља заокрет трогодишњег позитивног тренда или само краткорочно прилагођавање тржишта, још увијек је тешко са сигурношћу утврдити, посебно ако се узме у обзир да пад броја трансакција у староградњи није резултирао и падом тржишних цијена. Чак штавише, индекс цијена некретнина у 2023. години је достигао нове рекордне вриједности, како на кумулативном нивоу, тако и на нивоу свих појединачних градова и општина (Графикон 3).

Графикон ТО 2.3: Индекс цијена некретнина

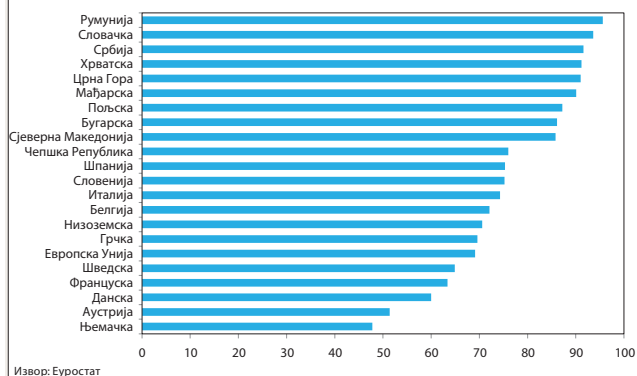

Извор: ЦББиХ

Питање да ли пад броја трансакција на бх. тржишту некретнина станоградње представља први озбиљан знак да БиХ улази у нови циклус који ће у коначници резултирати и падом цијена некретнина након вишегодишњег снажног раста, остаје отворено. Ипак потребно је имати на уму да историјски подаци показују да тржиште некретнина има изразито снажну отпорност на негативне трендове из осталих економских области како у земљи тако и из иностранства. На снагу и отпорност тржишта некретнина утиче више међусобно испрплетених фактора, а један од кључних можемо сматрати и склоност становништва ка властитој имовини у облику некретнине. Иако за БиХ не постоје званичне статистике, сасвим је извјесно да су становници БиХ по власништву некретнина међу највише ранжираним у Европи. Наиме, према подацима ЕУРОСТАТ-а јасно је уочљиво да земље из региона и Источне Европе имају већу склоност ка посједовању властите некретнине у односу на земље Западне Европе (Графикон 4).

⁷ 4.087 станова са укупном површином од 220.246 м²

Графикон ТО 2.4: Удио грађана који живе у властитој некретнини

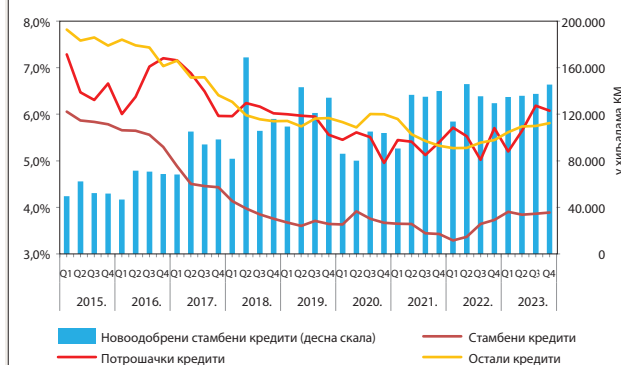

Извор: Еуростат

Водећи се наведеном статистиком са извјесном сигурношћу можемо рећи да је једна од карактеристика бх. друштва склоност ка посједовању властите некретнине, што дугорочно резултира стално високом потражњом на тржишту.

Ниске каматне стопе и повољно финансирање такође су један од кључних фактора који погодују тржишту некретнина. Стамбени кредити се већ годинама пласирају по значајно нижим каматним стопама у односу на остале категорије кредита становништву. Идентичан тренд је забиљежен и у 2023. години када су упркос повећању, каматне стопе на стамбене кредите и даље остале значајно испод осталих активних каматних стопа (Графикон 5). Такође, потребно је истаћи да благи пораст каматних стопа није смањио кредитну активност, па је тако у 2023. години укупан износ новоодобрених стамбених кредита износио 554 милиона КМ, што је за 5,6% више у односу на износ новоодобрених стамбених кредита из 2022. године. Посљедично, у 2023. години 14,6% новоодобрених кредита становништву чине стамбени кредити, као и 8,0% укупних новоодобрених кредита. Подаци у првом кварталу 2024. године потврђују тренд снажног раста стамбених кредита имајући у виду да је током прва три мјесеца 2024. године износ стамбених кредита порастао за 24,2% на годишњем нивоу. Додатно, као позитиван сегмент везан за услове финансирања можемо истаћи да износ некретних кредита у овој области износи свега 0,9%, што је најнижи NPL индикатор од свих категорија кредита намијењених становништву.

Графикон ТО 2.5: Каматне стопе на кредите становништву и износ новоодобрених стамбених кредита

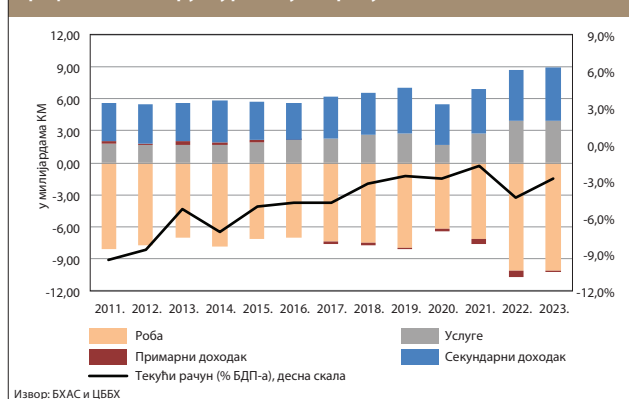

Извор: ЦББиХ

Узимајући у обзир све наведено, склоност становништва ка посједовању властите некретнине, повољне услове финансирања, те атрактивност улагања у некретнине услед недостатка алтернативних могућности инвестирања, може се очекивати да ће тржиште некретнина остати стабилно и у 2024. години, а позитиван утицај би требао бити забиљежен и на страни понуде и на страни потражње. Таква позитивна очекивања додатно су оснажена макроекономским пројекцијама за наредни период, са нешто снажнијим растом БДП-а у 2024. години у односу на 2023, слабијим инфлаторним притисцима, те јачањем тржишта рада кроз раст нето плата и смањење незапослености. С тим у вези, у 2024. години би се могло очекивати повећање броја трансакција, као и цијена некретнина у односу на 2023. годину, а значајнији обрат тренда би се могао десити у случају ванредних глобалних макроекономских шокова који би се прелили и на бх. тржиште.

У 2023. години дефицит текућег рачуна је забиљежио смањење у односу на претходну годину. Упркос томе, спољне рањивости земље које произлазе из платнобилансне позиције нису биле значајније ублажене, с обзиром на то да је током године дошло до значајнијег одлива средстава са финансијског рачуна платног биланса, узрокованог повећаним инвестирањем резидентних сектора у страну активу. Наведена кретања су се у коначници одразила и на ниво девизних резерви, које су у првом кварталу дјелимично учествовале у покривању дефицита текућег рачуна. Дефицит на текућем рачуну платног биланса на крају 2023. године износио је 1,38 милијарди КМ (2,81% БДП) и био је нижи за 1,52 процентна поена у односу на претходну годину. Повећане спољне рањивости по платнобилансну позицију земље, настале услед успоравања спољне тражње и пада обима спољнотрговинске размијене БиХ са иностранством, у значајној мјери су биле ублажене смањењем домаће увозне потражње, те је посматрајући структуру текућег рачуна робни дефицит остао на приближно истом нивоу као и у претходној години (Графикон 2.5). Истовремено, благо побољшање кључних суфицитарних категорија, услуга и секундарног дохотка допринијело је ублажавању дефицита текућег рачуна у 2023. години. На рачуну секундарног дохотка забиљежен је раст нето прилива од 3,6% у односу на претходну годину, чему је у највећој мјери допринио већ раније споменути раст прилива по основу дознака из иностранства. На рачуну услуга, посебно се издваја повећање прилива по основу долазака страних туриста на потражној страни, али је истовремено забиљежено и значајније повећање дебитних трансакција, те је у коначници остварен скроман раст нето прилива по основу услуга од свега 1,1%. Уз раст нето прилива главних суфицитарних категорија, значајан утјецај на смањење дефицита текућег рачуна у 2023. години имало је смањење дефицита на рачуну примарног дохотка (76,4%), чему је највише допринио раст инвестиционог дохотка који је Централна банка БиХ остварила од улагања девизних резерви.

Графикон 2.5: Структура текућег рачуна БиХ

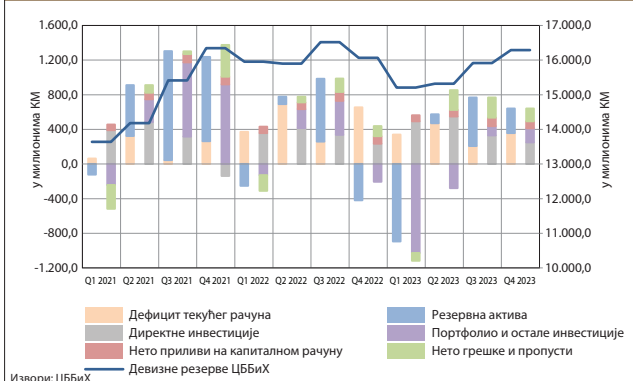

Извор: БХАС и ЦББХ

С друге стране у структури извора финансирања забиљежен је притисак на страни финансијског рачуна платног биланса на којем је регистровано значајније смањење нето прилива (63,8%) у односу на претходну годину. Иако су нето приливи по основу директних страних инвестиција остварени у рекордном износу од 1,63 милијарде КМ, у оквиру портфолио и осталих инвестиција забиљежен је знатан нето одлив средстава, узрокован снажним растом каматних стопа на ино-тржиштима, због чега је инвестирање резидентних сектора у страну активу премашило износ страног задуживања у 2023. години. Као резултат повећања улагања у иностране дужничке вриједносне папире, које су највећим дијелом реализовале банке и друге финансијске институције, забиљежени су нето одливи по основу портфолио инвестиција у износу од 428,8 милиона КМ. Такође, забиљежени су нето одливи у оквиру осталих инвестиција услед повећаног инвестирања банака у краткорочне депозите нерезидентата, те су укупне остале инвестиције резидентних сектора у финансијску активу износиле 1,07 милијарди КМ. Истовремено, остварени приливи по основу страног задуживања су били знатно нижи, на што је у највећој мјери утицало смањење задуживања сектора владе код међународних кредитора и смањења депозита од нерезидентата код комерцијалних банака у БиХ. Такође, страно задуживања приватног сектора у иностранству у облику трговачких кредита и аванса било је ниже за 4,1% него у претходној години, што је опет последица смањења спољнотрговинске размијене.

Нето приливи на финансијском и капиталном рачуну платног биланса су били нижи од дефицита текућег рачуна у 2023. години. Међутим, девизне резерве су дјелимично учествовале у покривању дефицита текућег рачуна једино у првом кварталу 2023. године, када је забиљежен највећи одлив средстава из земље (Графикон 2.6). Захваљујући високој вриједности нето прилива средстава, а на ставци нето грешке и пропусти компензиран је дио дефицита текућег рачуна, те је на годишњем нивоу забиљежен благи раст резервне активе.

Графикон 2.6: Финансирање дефицита текућег рачуна

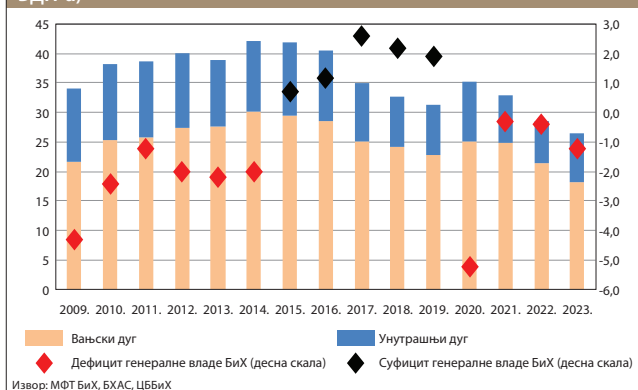

У наредном периоду дефицит текућег рачуна могао би се благо смањити, с обзиром на то да се према пројекцијама ЦББиХ очекује опоравак спољнотрговинске робне размјене услед благог повећања извозне потражње главних спољнотрговинских партнера БиХ у 2024. години, при чему ће раст увоза бити нешто мањи, те би нето извоз требао имати благи позитиван допринос економској активности. Наведено би, уз сличну претпостављену динамику кретања главних суфицитарних категорија (услуга и секундарног дохотка), могло ублажити притисак на дефицит текућег рачуна. Ипак, спољне рањивости земље могле би и даље остати повишене, уколико приливи по основу директних страних инвестиција и нових задуживања у иностранству у наредном периоду буду мањи од одлива средстава по основу инвестиција у иностранну активу, што ће наставити вршити притисак на ниво девизних резерви у земљи.

Сектор генералне владе забиљежио је повећање фискалног дефицита у 2023. години услед снажнијег раста буџетске потрошње у односу на раст буџетских прихода, али је истовремено настављено смањење учешћа јавног дуга у БДП-у, те индикатори фискалне одрживости и даље указују на низак ниво изложености ризицима повезаним с фискалном политиком. Према подацима ЦББиХ, сектор генералне владе је у 2023. години прикупио рекордан износ прихода од 20,3 милијарде КМ, при чему су се укупни приходи повећали за 2,1 милијарду КМ (11,5%) у односу на претходну годину. Најзначајнији утицај на повећање приходовне стране буџета имао је раст прихода по основу социјалних доприноса, који су били већи за 928,4 милијуна КМ (14,3%), као посљедица снажнијег раста номиналних плата на темељу којих се обрачунавају социјални доприноси, те благог раста запослености у 2023. години. Уз снажан раст прихода по основу социјалних доприноса, готово подједнако значајан утицај на повећање приходовне стране буџета имали су и прикупљени приходи по основу пореза који су у 2023. години били већи за 869 милиона КМ (8,8%). Главни допринос расту прикупљених пореза дали су приходи од индиректних пореза, на чији је раст и у 2023. години значајан утицај имала повишена инфлација, благи раст приватне потрошње, те јачање економске активности у услужним дјелатностима, нарочито у сектору туризма. Приходи од индиректних пореза су на крају 2023. године износили 8,45 милијарди КМ, што представља раст од

7,2% у односу на исто раздобље претходне године. Уз раст прихода од индиректних пореза, забиљежен је и раст прихода од директних пореза, као и раст осталих категорија на приходовној страни. Истовремено, укупни расходи сектора генералне владе БиХ су забиљежили снажнији раст у износу од 2,4 милијарде КМ (14,1%), те су на крају 2023. године износили 19,2 милијарди КМ. Ентитетске владе су у 2023. години наставиле са програмима фискалних мјера подршке становништву услед повишеног нивоа инфлације у виду једнократних новчаних исплата социјално осјетљивим категоријама становништва, као и кроз повећање пензија и плата у јавном сектору, услед чега су двије највеће ставке на расходовној страни буџета, расходи по основу социјалне помоћи и расходи по основу накнада запосленим, забиљежили значајнији раст од 21,2% и 14,1%, респективно у односу на претходну годину. Инвестиције у фиксну активу (нето набавка нефинансијских средстава) су износиле 1,7 милијарди КМ, те је сектор генералне владе БиХ на крају 2023. забиљежио фискални дефицит у износу од 600,5 милиона КМ или 1,23% БДП-а (Графикон 2.7).

Графикон 2.7: Јавни дуг БиХ и салдо генералне владе БиХ (% БДП-а)

Укупан јавни дуг БиХ на крају 2023. године износио је 12,95 милијарди КМ⁸ или 26,5% БДП-а. У односу на претходну годину јавни дуг је забиљежио благи пад од 0,5%, с тим да је у овој години дошло до промјене у структури јавног дуга у смислу значајнијег смањења спољне задужености у БиХ, уз истовремено повећање унутрашње задужености. Спољни дуг БиХ⁹ на крају 2023. године износио је 8,92 милијарде КМ и забиљежио је смањење од 889,5 милиона КМ (9,1%) у односу на претходну годину. У 2023. години није дошло до знатнијег повећања капиталних инвестиција, те је, слично као и у претходној години, изостало значајније повлачења средства од ино-кредитора, што је у комбинацији са знатно већом отплатом спољног дуга резултирало смањењем спољне задужености БиХ. С друге стране, као резултат раста текуће потрошње и наставка провођења фискалних мјера усмјерених на ублажавање ефеката високе инфлације и пружања помоћи најугроженијим категоријама становништва¹⁰, уз истовремено мањи раст

⁸ Извор: МФТ БиХ, Информација о стању јавне задужености БиХ на дан 31.12.2023. године.

⁹ Спољни дуг БиХ обухвата спољни дуг институција БиХ, спољни дуг ентитета ФБиХ и РС, спољни дуг Брчко дистрикта и спољни дуг јединица локалне самоуправе.

¹⁰ Детаљније описано у Годишњем извјештају ЦББиХ за 2023. годину, Текстни оквир 2.

прихода, ентитетске владе су имале повећану потребу за финансирањем буџета, што је довело до знатнијег раста унутрашње задужености у БиХ. Према подацима МФТ БиХ, унутрашњи дуг влада у БиХ на крају 2023. године износио је 4 милијарде КМ и забиљежено је повећање од 824,5 милиона КМ (25,7%) у односу на претходну годину. Ентитетске владе су се највише задуживале на домаћем тржишту капитала, те су током 2023. године два бх. ентитета укупно емитовала 1,26 милијарди КМ дужничких вриједносних папира, што је двоструко виша вриједност емисије у односу на претходну годину¹¹. Задужења влада ентитета на домаћем тржишту у 2023. години су реализована уз више каматне стопе у односу на претходне године. Као и претходних година, ентитетске владе су још увијек главни покретачи активности на домаћим тржиштима капитала, те се повећање јавних емисија на примарном тржишту јавног дуга одразило и на значајан раст промета на бх. берзама, који је у 2023. години био већи за 37,4% у односу на претходну годину.

Банкарски сектор је још увијек један од највећих кредитора сектора владе, а укупна изложеност банкарског сектора према свим нивоима власти се у 2023. години повећала по основу куповине вриједносних папира, док су се кредити владама наставили благо смањивати и у овој години (Табела 2.1).

Табела 2.1: Потраживања комерцијалних банака од сектора владе
(у милионима КМ)

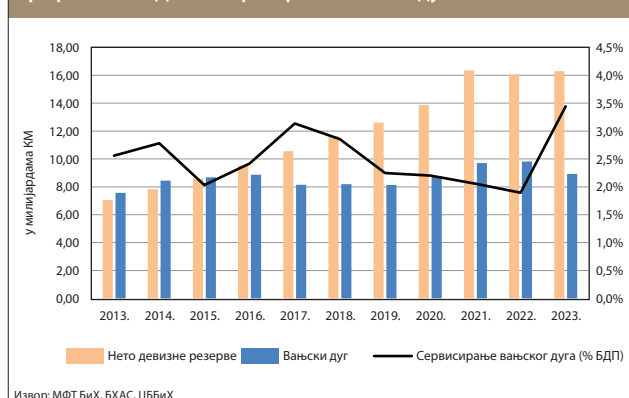
Потраживања	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Централна влада	0,1	11,6	16,1	8,9	5,9
Кредити	0,0	11,6	16,1	8,9	5,9
Вриједносни папири	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Влада на нивоу ентитета	2.006,8	2.439,4	2.474,8	2.554,7	2.764,4
Кредити	580,1	605,7	584,6	517,8	463,2
Вриједносни папири	1.426,6	1.833,7	1.890,1	2.036,9	2.301,2
Влада кантона	127,2	90,0	134,8	146,0	203,7
Кредити	114,5	80,9	125,7	146,0	203,7
Вриједносни папири	12,7	9,1	9,1	0,0	0,0
Влада на нивоу општина	308,7	350,7	332,1	340,3	328,2
Кредити	297,7	341,0	323,8	333,5	323,3
Вриједносни папири	11,0	9,8	8,4	6,8	4,9
УКУПНО	2.445,6	2.891,7	2.957,8	3.050,0	3.302,2
(% од укупне активе)	7,0	8,2	7,8	7,8	8,0
Кредити	992,3	1.039,2	1.050,2	1.006,3	996,1
(% од укупне активе)	2,8	2,9	2,8	2,6	2,4
Вриједносни папири	1.450,4	1.852,6	1.907,6	2.043,7	2.306,1
(% од укупне активе)	4,1	5,2	5,0	5,2	5,6

Извор: ЦББиХ

У 2023. години учешће јавног дуга у БДП-у се наставио смањивати, што БиХ према критеријумима из Мастрихта (иако нису директно примјенљиви, нити су подаци нужно

потпуно упоредиви) сврстава у ред умјерено задужених земаља. На крају 2023. године учешће јавног дуга у БДП-у износио је 26,5%, и био је нижи је за 2 постотна бода у односу на претходну годину, услјед номиналног раста БДП-а. На крају 2023. године нето девизне резерве ЦББиХ су износиле 16,29 милијарди КМ и забиљежиле су раст од 1,4% у односу на исти период претходне године. Услјед знатно већег износа отплате спољног дуга у односу на претходну годину (Графикон 2.8), као и благог повећања учешћа дуга са варијабилном каматном стопом у 2023. години забиљежен је раст трошкова сервисирања спољног дуга.

Графикон 2.8: Девизне резерве и вањски дуг

Извор: МФТ БиХ, БХАС, ЦББиХ

Међународна кредитна агенција Standard and Poor's (S&P) повећала је кредитни рејтинг БиХ у 2023. години са нивоа „Б“ на ниво „Б+“, уз стабилне изгледе, док је у складу са оцјеном међународне рејтинг агенције Moody's Investor Service, кредитни рејтинг БиХ задржан на нивоу „Б3“ са стабилним изгледима. Према оцјени аналитичара, упркос интерним и екстерним изазовима, економија БиХ се показала релативно отпорном током 2023. године. У фебруару 2024. године агенција S&P је потврдила кредитни рејтинг БиХ из 2023. године. Очекује се да ће наставак успоравања инфлације позитивно утицати на реални раст плата и приватну потрошњу у наредној години, а планирани инвестицијски пројекти у области енергије и изградње путева би требало да подрже економски раст током наредних неколико година. Према наводима аналитичара из S&P-а, до повећања кредитног рејтинга може доћи уколико се постигну политичке одлуке засноване на консензусу, што би, у средњем року, могло убрзати реформе и економски раст.

Индикатори ризика фискалне одрживости упућују на низак ниво ризика по финансијску стабилност који долази из сектора Владе. Упркос повишеном нивоу укупних макроекономских ризика, у 2023. години већина индикатора фискалне стабилности биљежи побољшање вриједности и налазе у сигурном подручју према дефинисаним референтним нивоима (Табела 2.2). Изузетак од сигурног подручја представља циклично прилагођен примарни салдо (изражен у процентима потенцијалног БДП-а), што је сасвим очекивано, имајући у виду повећање оствареног дефицита сектора генералне владе БиХ у 2023. години. Да би надомјестиле повећање буџетских расхода, ентитетске владе у БиХ су имале

¹¹ У износ су укључене вриједности емисије обвезница и трезорских записа ФБиХ и РС на домаћим тржиштима капитала.

повећану потребу за финансирањем, које су претежно реализовале кроз задужења на домаћем тржишту капитала. Истовремено, у 2023. години услед изостанака значајнијег повлачења средстава од ино-кредитора и знатно већег износа сервисирања односно отплате главнице ино-кредита забиљежено је смањење спољне и укупне јавне задужености у БиХ. Тако је омјер јавне задужености изражен у процентима БДП-а смањен за 2,1 процентни поен и на крају 2023. године налази се у сигурном подручју, знатно испод горње границе референтног нивоа индикатора фискалне одрживости. Имплицитна каматна стопа на дуг сектора Владе се у 2023. години налази дубоко у негативном територију, те се у односу на претходну годину додатно смањила, што упућује да је изложеност јавних финансија ризицима и по том основу била нижа него у претходној години. Као одраз још увијек повишеног нивоа инфлације, имплицитна каматна стопа, која се умањује за дефлатор БДП-а и у 2023. години била је негативна, док је просјечна петогодишња стопа раста реалног БДП-а, која обухвата и пројекције за наредне двије године, била већа у односу на претходну годину, што је додатно смањило вриједност имплицитне стопе у овој години. Услед смањења дуга деноминованог у осталим валутама изузев евра, изложеност валутном ризику се наставила смањивати и у 2023. години. Такође, просјечно доспијеће јавног дуга је нешто више него у претходној години, чиме је ризик рефинансирања благо смањен у поређењу са претходном годином. Будући да у 2023. години није било значајнијих повлачења дугорочних средстава од међународних кредитора, забиљежен је пораст краткорочног спољног дуга у омјеру према девизним резервама.

Табела 2.2: Индикатори ризика фискалне одрживости

Индикатор	Сигурно подручје	Референтни ниво	Ниво у БиХ	Промијене у односу на претходну годину
$p - \Gamma^1$	<	1,1	-5,03	-0,84
Јавни дуг сектора генералне Владе (% БДП-а)	<	42,8%	26,5%	-2,1%
Циклички прилагођен примарни салдо (% потенцијалног БДП-а) ²	>	-0,50%	-0,9%	-1,2%
Потребе за финансирањем (% БДП-а)	<	20,6%	5,9%	2,1%
Учешће краткорочног дуга у укупном дугу, преостала рочност	<	44,0%	17,6%	5,8%
Дуг деноминиран у иностраној валути (осим евра) ³	<	40,3%	20,8%	-4,5%
Просјечно доспијеће јавног дуга (године)	>	2,3	6,6	0,29
Краткорочни инострани јавни дуг (% девизних резерви), преостала рочност	<	61,8%	9,2%	4,7%

Извор: ЦББиХ, МФТ БиХ, БХАС, Фискално вијеће БиХ, ММФ, Министарства финансија ФБиХ и РС
 Нпомене:

¹ p - Имплицитна каматна стопа на дуг сектора Владе умањена за дефлатор БДП-а (помични просјек за пет година); Γ - стопа раста реалног БДП-а (помични просјек за пет година)

² За 2023. годину кориштена је пројекција ММФ-а из априла 2024. године

³ У калкулацију јавног дуга деноминованог у иноземним валутама, није укључен дио јавног дуга који је деноминован у евр у због фиксног курса домицилне валуте и евра.

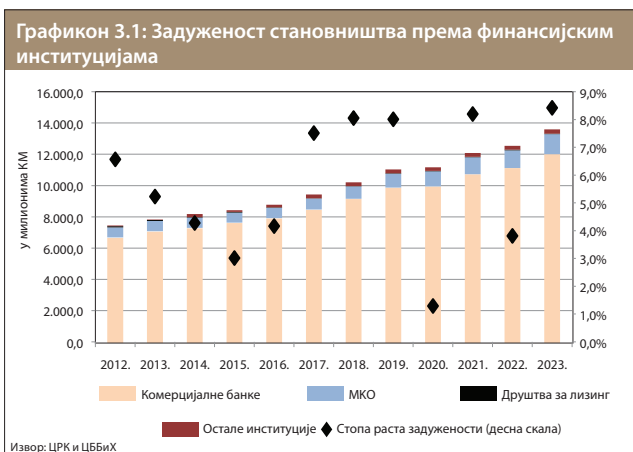
Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ДОМАЋИНСТВА

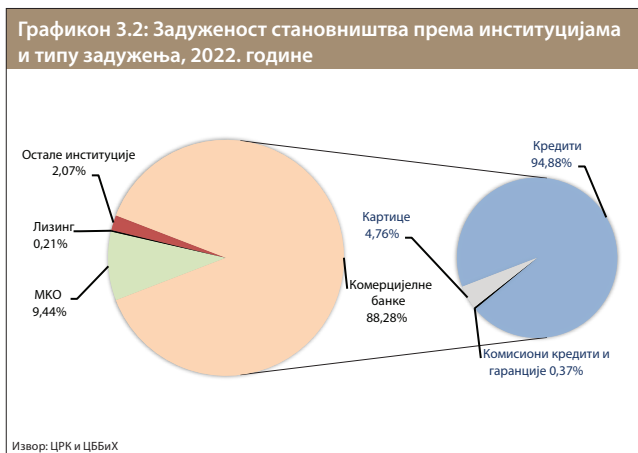
3. ДОМАЋИНСТВА

Повећана склоност становништва ка потрошњи, услед слабљења инфлаторних притисака и раста реалних плата довела је и до раста тражње за кредитима и раста задужености домаћинстава, посебно у другој половини 2023. године. Домаћинства се и даље највише задужују код комерцијалних банака, а пораст задужености је забиљежен у категоријама кредита за општу потрошњу и стамбених кредита. Настављен је тренд смањења неквалитетних у укупним кредитима сектора становништва. Међутим одређени дио становништва се суочио са проблемима у редовном сервисирању обавеза, што се огледа у повећању кредита у нивоу кредитног ризика 2 у категорији стамбених кредита. Повећани ризик задуживања по варијабилној каматној стопи у условима снажног раста каматних стопа на ино-тржиштима резултирао је наставком тренда смањивања задужености становништва са варијабилном каматном стопом или периодом фиксирања до једне године. На годишњем нивоу је дошло до раста укупних депозита становништва, у највећој мјери средстава на трансакционим рачунима, те краткорочних орочених депозита.

У 2023. години је забиљежен наставак раста задужености сектора домаћинстава, који је био подстакнут порастом потрошње у овом сектору. Укупна задуженост становништва на крају 2023. године, према подацима из ЦРК, износила је 13,6 милијарди КМ и у односу на крај претходне године порасла је за 8,4%. Традиционално, највећи дио задужености становништва се односи на задуженост по кредитима у комерцијалним банкама, која је у 2023. години забиљежила раст од 7,9% у односу на претходну годину. Задуженост код ових финансијских институција у укупној задужености учествује са 88,3%, што и даље даје највећи допринос расту укупне задужености становништва. Задуженост домаћинстава код микрокредитних организација је такође порасла, те је према подацима из ЦРК у односу на претходну годину већа за 13,8%. Задуженост домаћинстава према лизинг компанијама у 2023. години је и даље занемарива (Графикон 3.1).

Структура задужености становништва у комерцијалним банкама према типу задужења у протеклом периоду није се значајније мијењала, с тим да је у 2023. години регистровано повећање код свих типова потраживања. Раст укупних потраживања од становништва највећим дијелом је резултат пораста задужености становништва по класичним кредитима код комерцијалних банака. Ова потраживања су у односу на претходну годину забиљежила пораст од 8,2%, чиме је настављен њихов дугогодишњи растући тренд. Учешће задужености по класичним кредитима у укупној задужености становништва и даље је далеко највећи и износи 94,9% (Графикон 3.2).

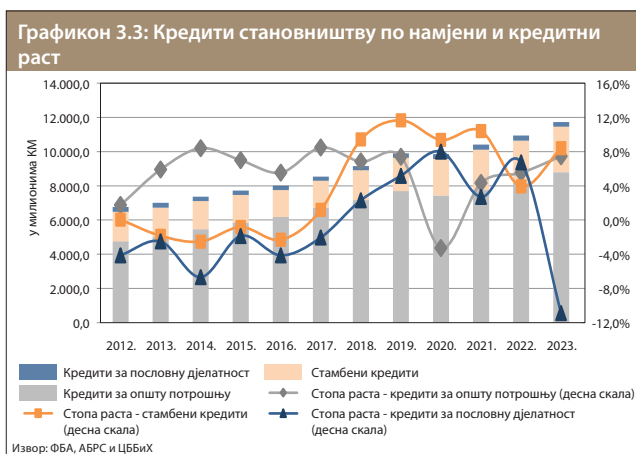
У 2023. години забиљежено је благо повећање активног броја платних картица. Такође је евидентирано повећање укупног искориштеног дијела лимита по картицама, као и просјечне задужености становништва по платној картици. Број евидентираних платних картица у 2023. години је већи за 1% у односу на претходну годину, што је највећим дијелом последица повећања броја картица са одгођеним плаћањем. Одобрени лимит по свим врстама картица је повећан, тако да је укупан износ одобреног лимита свих активних картица забиљежио раст од 6,3%. Искоришћени дио лимита свих активних картица је забиљежио повећање за 2,7% у односу на претходну годину. (Табела 3.1)¹². Просјечна задуженост становништва по кредитним картицама је остала готово непромијењена у 2023. у односу на 2022. годину, с обзиром да овај облик задуживања носи високе каматне стопе, које су додатно порасле у току 2023. године, док је просјечна задуженост по дебитним картицама порасла за 3,1%. С обзиром на то да је лимит по дебитним картицама најчешће одређен висином просјечних мјесечних примања, искоришћени дио лимита по картици може се користити као индикатор потрошње становништва у односу на висину својих примања. Просјечно задужење по дебитним картицама на крају 2023. године износило је 532 КМ, што представља 42% просјечне нето плате у 2023. години.

¹² Приликом анализе у обзир нису узете дебитне картице без одобреног износа дозвољеног прекорачења и по којима не постоји задуженост становништва, а које су банке евидентирале у ЦРК.

	Број активних картица		Одобрени износ		Искоришћени износ		Задужење по картици	
	2023.	Годишња промјена	2023.	Годишња промјена	2023.	Годишња промјена	2023.	Годишња промјена
Дебитне картице	684.630	-0,1%	967.331.120	7,9%	364.081.662	3,0%	532	3,1%
Кредитне картице	262.559	1,0%	357.032.938	1,5%	165.554.677	1,3%	631	0,3%
Картице са одгођеним плаћањем	160.942	5,8%	182.807.077	7,5%	41.208.516	6,0%	256	0,2%
УКУПНО	1.108.131	1,0%	1.507.171.136	6,3%	570.844.855	2,7%	515	1,7%

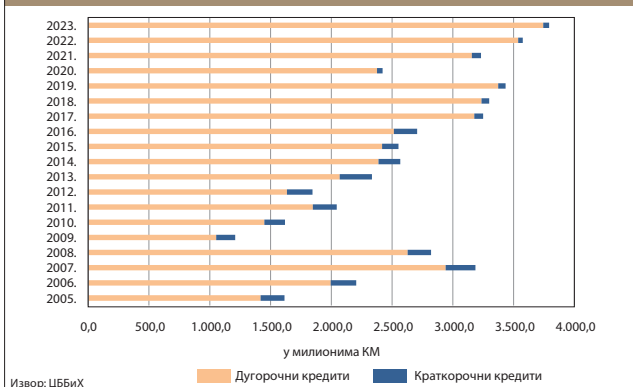
Извор: ЦРК

Посматрајући структуру потраживања од становништва, у 2023. години регистрован је раст задужености по свим типовима кредита према намјени, изузев у категорији кредита за пословну дјелатност. Као и претходних година, у структури потраживања од становништва доминирају кредити за општу потрошњу, у које су укључена и потраживања по свим типовима картица. Структура кредита становништву је остала готово непромијењена у односу на претходну годину (Графикон 3.3), те највећи учешће у укупним кредитима становништву чине кредити за општу потрошњу (75%), потом стамбени кредити (22,7%), док се остатак односи на кредите за пословну дјелатност (2,3%). Кредити за општу потрошњу су у 2023. години наставили биљежити раст, по стопи од 7,5%. Раст кредита за општу потрошњу који је значајнији него у претходној години био је подстакнут благим повећањем потрошачког оптимизма, с обзиром на тренд успоравања инфлације и побољшане индикаторе са тржишта рада у виду раста реалних плаћа и смањења незапослености. Стамбени кредити су у 2023. години забиљежили раст од 8,4% у односу на претходну годину, а њихово учешће у укупним кредитима становништву је остало на готово истом нивоу као у 2022. години. Описана кретања на тржишту некретнина (Текстни оквир 2.) су у посљедњих неколико година утицала на раст потражње за стамбеним кредитима. Поред тога, кредити за општу потрошњу се посљедњих неколико година у мањој мјери користе за финансирање стамбених потреба, што је довело до јачања потражње за стамбеним кредитима. Увођењем регулаторних лимита у погледу дужине трајања и износа ненамјенских и замјенских кредита, уз континуирани раст цијена некретнина, кредити за општу потрошњу су у посљедњих неколико година све мање примјерени за финансирање стамбених потреба. Задуженост становништва по основу кредита за пословну дјелатност је у 2023. години забиљежила пад од 10,9%, те је и учешће у укупној задужености становништва смањено за 50 базних поена.

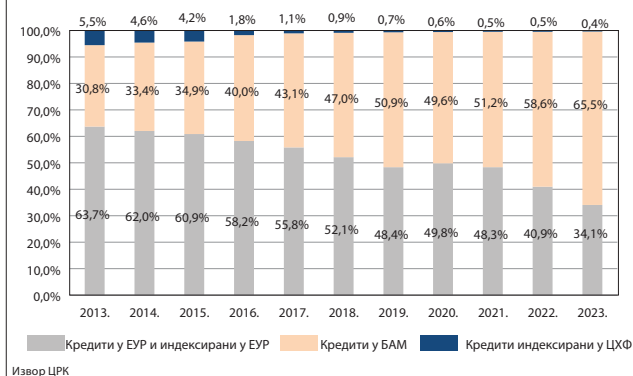
Према подацима ЦББиХ у 2023. години је евидентирано 3,8 милијарди КМ новоодобрених кредита становништву, што представља пораст од 6,1% у односу на претходну годину што указује да је кредитна активности банака у протеклој години била стабилна. У 2023. години сектору становништва одобрено је или репрограмирано 216,7 милиона КМ кредита више у односу на 2022. годину, при чему није евидентна промјена у потражњи када је ријеч о рочности кредита (Графикон 3.4). Ипак, иако је захваљујући смањењу инфлаторних притисака од почетка 2023. године и расту номиналних плата заустављен пад реалних нето плата, због акумулираних ефеката смањења расположивог дохотка из претходне године, те благог раста каматних стопа, у наредном периоду сегмент становништва са најнижим расположивим дохотком могао би се суочити са потешкоћама у сервисирању обавеза, што би за посљедицу имало раст кредитног ризика у банкама и заостравање услова кредитирања.

Графикон 3.4: Новоодобрени кредити становништву

Извор: ЦББиХ

Графикон 3.5: Валутна структура кредита становништву

Извор: ЦРК

У валутној структури кредита становништву настављено је смањење учешћа кредита са валутном клаузулом у евр у укупним кредитима. Иако за грађане који се задужују уз валутну клаузулу у монетарном режиму валутног одбора практички не постоји ризик од повећања кредитних обавеза услед промјене валутног курса, овакви трендови могу се оцијенити позитивним. Посљедњих година је примијетан тренд смањења учешћа кредита у иностраној валути и индексираних кредита у укупним кредитима становништву, који је настављен и у 2023. години (Графикон 3.5). Према подацима из ЦРК, кредити у ЕУР валути и кредити са валутном клаузулом у ЕУР у 2023. години су забиљежили смањење за 9,8%, док су кредити у КМ забиљежили пораст од 21%.

У 2023. години је забиљежен раст како краткорочних кредита, тако и дугорочних кредита у свим категоријама рочности. Задуженост становништва у ЕУР и са валутном клаузулом у ЕУР биљежи пад по готово свим категоријама рочности, док је задуженост у КМ забиљежила знатан раст. Посматрајући рочну структуру, становништво је највише задужено по кредитима уговорене рочности преко десет година, а затим по кредитима рочности од пет до десет година (Табела 3.2). Снажан раст кредита у КМ у категорији рочности преко 10 година резултат је високе потражње за стамбеним некретнинама и снажног раста цијена некретнина који је забиљежен у 2023. години.

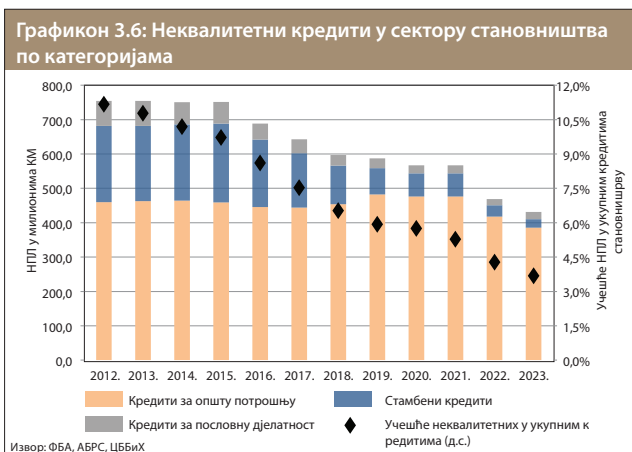
Табела 3.2: Кредити становништву, рочна и валутна структура

Рочност / Валута	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница, у хиљадама КМ							
	ВАМ		Кредити у иностраној валути и кредити с валутном клаузулом				УКУПНО	
	2023.	Годишња промјена	ЕУР		Остали кредити у иностраној валути		2023.	Годишња промјена
до 1 године	66.679	9,8%	4.369	10,3%	0	0,0%	71.048	9,8%
1 - 3 године	235.544	9,5%	52.559	13,2%	3.671	3,7%	291.774	10,1%
3 - 5 година	590.869	11,8%	90.047	1,1%	23.026	-15,5%	703.941	9,2%
5 - 10 година	2.599.595	14,1%	675.485	-13,3%	13.350	-13,1%	3.288.430	7,0%
преко 10 година	3.969.149	28,6%	3.062.743	-9,6%	1.215	-31,8%	7.033.107	8,6%
УКУПНО	7.461.836	21,0%	3.885.203	-9,8%	41.262	-13,9%	11.388.301	8,2%

Извор: ЦРК

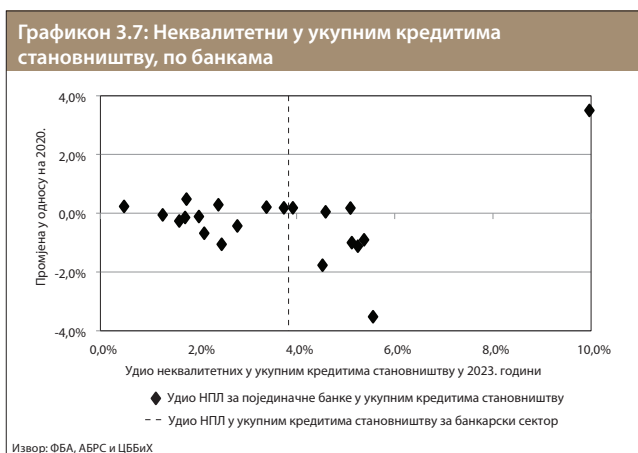
Ниво некавалитетних кредита у укупним кредитима сектора домаћинства наставио се смањивати и у 2023. години, једанаесту годину узастопно. Учешће некавалитетних кредита у укупним кредитима на крају 2023. године смањено је у односу на претходну годину за 61 бп и износило је 3,7% (Графикон 3.6). У 2023. години је дошло до пораста кредитних пласмана становништву, што је уз смањење износа некавалитетних кредита допринијело побољшању индикатора некавалитетни према укупним кредитима. Побољшање квалитета кредитног портфолија у сектору домаћинства као и у протеклим годинама било је резултат активности које су проводиле банке, попут рачуноводственог и трајног отписа некавалитетних кредита и ефикаснијег управљања кредитним ризиком. Уколико се посматра кретање некавалитетних кредита по намјени, некавалитетни кредити за општу потрошњу на крају 2023. године биљеже пад од 7,7% у односу на крај претходне године, некавалитетни кредити за стамбену изградњу у посматраном периоду били су мањи за 24,7%. Иако су некавалитетни кредити за обављање пословне дјелатности већи за 15,7% у односу на претходну годину, ови кредити чине веома мали сегмент укупних кредита, који се континуирано смањује, што је разлог овако значајног пораста. Алтернативни извор финансирања пословних дјелатности су микрокредитне организације, које пружају већу флексибилност финансирања обртника у односу на банке.

У 2023. години евидентирано је смањење кредита у нивоу кредитног ризика 2, у износу од 42,6 милиона КМ или 4,8%, али је у категорији стамбених кредита дошло до пораста кредита који имају повећани кредитни ризик од 18,4 милиона КМ или 17,2%, што указује да је дошло до кашњења у отплати одређеног дијела кредита и раста кредитног ризика у овој категорији.

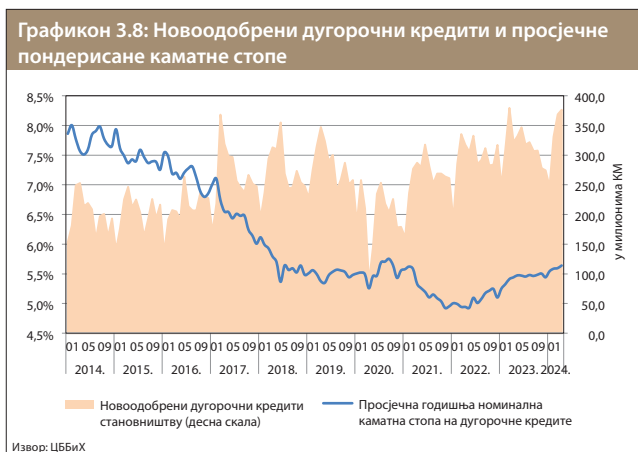

Посматрајући квалитет кредитног портфолија у сегменту становништва по појединачним банкама, може се уочити да се учешће некавалитетних у укупним кредитима становништва у 2023. години смањило код већине банака у сектору, укључујући и банке са највећом концентрацијом некавалитетних кредита (Графикон 3.7). Међутим, поједине банке су забиљежиле раст некавалитетних кредита, као посљедица материјализације раније акумулираног

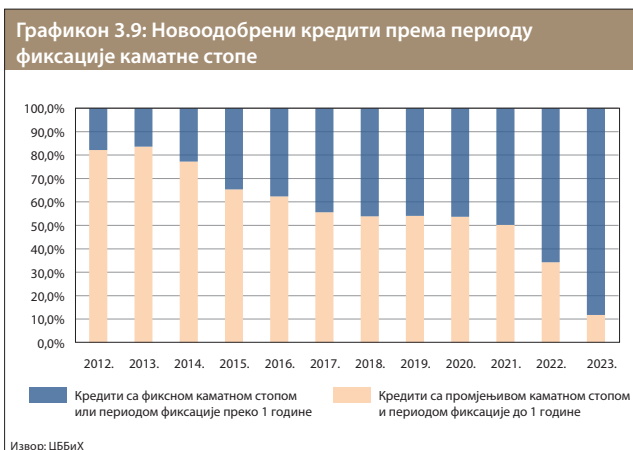
кредитног ризика. Повећање референтне каматне стопе ЕЦБ у 2023. години утицало је на пораст ЕУРИБОР стопе која је саставни дио каматне стопе на кредите уговорене уз варијабилну каматну стопу, али банке нису вршиле досљедно усклађивање каматних стопа у постојећим уговорима, те је пораст каматних стопа у банкарском сектору БиХ у 2023. години знатно мањи од пораста забиљеженог у земљама еврозоне. Поред тога што каматне стопе нису усклађиване у постојећим уговорима, генерално није дошло до снажне трансмисије монетарних увјета из ЕУ на домаће тржиште, што доказује и ниво каматних стопа које су уговоране у 2023. години. Ипак, у 2023. години је дошло до нешто већег раста каматних стопа у поређењу са претходном годином, и реално је за очекивати њихово даље повећање, те посљедично и раст ризика у редовном сервисирању обавеза становништва у средњорочном периоду.

Каматне стопе на кредите становништву су забиљежиле благи раст у току 2023. године и прве половине 2024. године. Пораст каматних стопа се одразио на раст просјечне годишње номиналне каматне стопе на дугорочне кредите у 2023. години, која је износила 5,44% и била је већа за 38 базних поена у односу на претходну годину. Каматне стопе су наставиле расти и у 2024. години, те је просјечна пондерисана каматна стопа на дугорочне кредите у априлу 2024. године забиљежила раст за 20 базних поена у односу на крај 2023. године (Графикон 3.8).

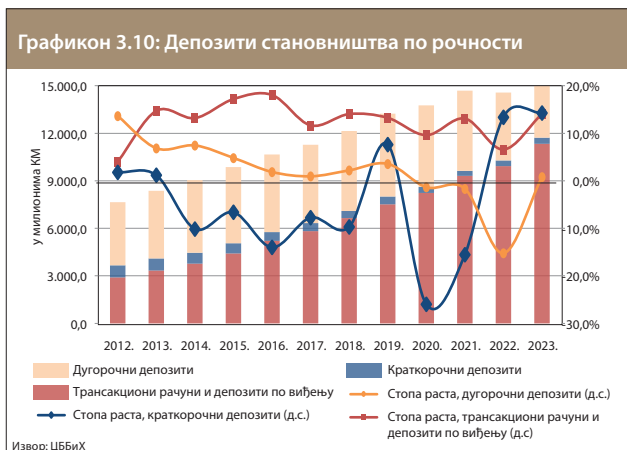

Каматни ризик у сектору становништва је ублажен, што се може закључити на основу повећаног обима кредитирања уз фиксну каматну стопу или продужавањем периода фиксације каматне стопе. Тренд смањивања учешћа кредита са варијабилном каматном стопом или периодом фиксације до једне године у новоодобренем кредитима становништву настављен је и у 2023. години, али је био знатно интензивнији него претходних година. Потражња за кредитима са фиксном каматном стопом је расла услед перцепције да ће каматне стопе дуже вријеме остати високе на ино-тржиштима, а истовремено је и понуда ових кредита од стране банака пратила потражњу. Кредити са варијабилном каматном стопом или периодом фиксације до једне године су у 2023. години чинили 11,8% укупних новоодобренем кредита становништву, што је за 22,5 процентних поена мање у односу на крај 2022. године (Графикон 3.9). Исти тренд је настављен и у прва четири мјесеца 2024. године, те је учешће кредита са варијабилном каматном стопом или периодом фиксације до једне године у новоодобренем кредитима становништву пао на 8,3%. Иако се не располаже подацима на нивоу банкарског система БиХ, индикативни су подаци Агенције за банкарство ФБиХ, према којима је учешће кредита са фиксном каматном стопом у укупним кредитима 81,6% укупног портфолија на крају првог квартала 2024. године, док је 18,4% укупног портфолија уговорено са промјенљивом каматном стопом.

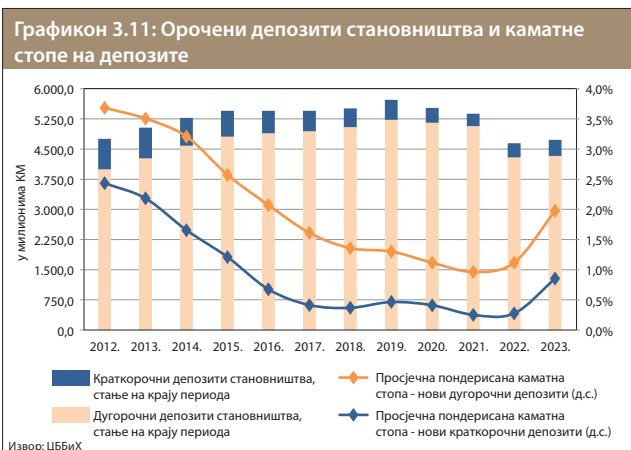
У 2023. години је забиљежен раст укупних депозита становништва, како средстава на трансакционим рачунима, тако и краткорочних и дугорочних орочених депозита. Укупни депозити становништва су на крају 2023. године износили 16,1 милијарду КМ. Динамика раста депозита се вратила на нивое прије 2022. године, када је дошло до значајног повлачења депозита услед проблема са Сбербанк банкама. Највећи раст је, као и претходних година, забиљежен на трансакционим рачунима и депозитима по виђењу који су достигли вриједност од 11,3 милијарде КМ, те чине 70,5% укупних депозита становништва. Раст краткорочних депозита је такође био значајан, док је раст дугорочних депозита био веома низак, јер су се домаћинства, дијелом и због пораста инфлације која је обиљежила 2022. годину и која је, упркос опадајућем тренду, остала на нешто вишим нивоима у 2023. години, те њеног утицаја на расположиви доходак, у мањој мјери

одлучивала на закључивање нових депозитних уговора на дужи рок (Графикон 3.10).

Према подацима Агенције за осигурање депозита БиХ за 2023. годину у категоријама депозита који премашују износ осигураног штедног улога од 70 хиљада КМ биљежи се већи раст у броју закључених уговора. Депозити у категорији преко 70 хиљада КМ су у посматраном периоду остварили раст броја закључених депозитних уговора од 6,8% у односу на 2022. годину, те раст износа орочења од 9,5%. Са друге стране, депозити до 70 хиљада КМ су забиљежили раст броја закључених уговора од 2,3%, док је укупан износ орочења порастао за 10,4%. Од укупног броја депозитних рачуна свега 1,5% се односи на депозите преко 70 хиљада КМ, што чини 43,5% укупних депозита становништва (7 милијарди КМ). С друге стране, међу депозитним рачунима до 70 хиљада КМ, у које су укључени и сви текући рачуни становништва, преовладавају депозитни рачуни са нижим износима средстава, што указује на то да само мањи дио становништва располаже значајним вишком ликвидних средстава.

Каматне стопе на депозите становништва, које су посљедњих неколико година биле на изразито ниским нивоима, су забиљежиле пораст у 2023. години. Просјечна пондерисана каматна стопа на депозите становништва са договореним доспијећем (орочени депозити) у 2023. години је износила 1,82% и већа је за 91 базни поен у односу на 2022. годину. Просјечна пондерисана каматна стопа на дугорочне депозите је износила 1,98% и виша је за 86 базних поена, а каматна стопа на краткорочне депозите становништва је износила 0,85% и виша је за 57 базних поена у односу на претходну годину (Графикон 3.11). Неколико банака је у 2023. години почело промовирати више каматне стопе од преко 3% на орочену штедњу, са посебним погодностима, с циљем подстицања раста орочених депозита. Иако је дошло до пораста каматних стопа на ове депозите, орочени депозити и даље имају учешће од свега 29,5% у укупним депозитима.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

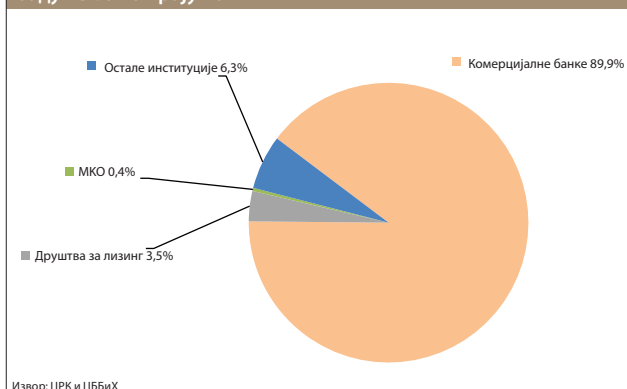
4. ПРЕДУЗЕЋА

4. ПРЕДУЗЕЋА

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима забиљежила је знатно већи раст у 2023. години у односу на претходну годину, упркос повећаним ризицима из домаћег и међународног макроекономског окружења којима је овај сектор био изложен. У 2023. години банке су и поред заоштравања услова финансирања, кредите предузећима пласирале по тек благо вишим каматним стопама у поређењу са претходном годином. Истовремено настављен је раст спољне задужености предузећа, који смањује овисност предузећа о банкарском кредитирању, али с друге стране повећава њихову изложеност потенцијалним негативним спољним утицајима који могу довести до поремећаја или изненадних прекида у финансирању. Пословни приходи нефинансијских предузећа и капитализованост, као индикатор стабилности пословања, указују да су предузећа успјела амортизовати ризике који произилазе из слабог домаћег и међународног економског окружења, те су и предузећа која су претежно извозно оријентисана остварила само блажи пад пословних прихода. Посљедиčno, предузећа су била у могућности уредно да сервисирају постојеће обавезе, што се огледа кроз пад нивоа некавалитетних потраживања у банкама и адекватним капацитетима за даље задуживање. У наредном периоду, кључни ризици за пословање предузећа представљају наставак слабљења спољне тражње, пооштравање услова финансирања, те још увијек присутни инфлаторни притисци, иако доста слабији него у претходној години. Такође, додатно оптерећење за пословање предузећа представљаће увођење карбонске накнаде на извозне производе у ЕУ, што би у коначници могло умањити конкуретност домаћих извозних предузећа уколико на вријеме не почну прилагођавати своје пословање стандардима зелене економије.

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима у 2023. години забиљежила је повећање у односу на претходну годину. Према подацима из ЦРК, укупна задуженост правних лица према свим групама финансијских посредника на крају 2023. године износи 14,4 милијарди КМ и већа је за 6,8% у односу на претходну годину. Мјерено учешћем у БДП-у, укупна задуженост предузећа према свим групама финансијских посредника задржала се на готово истом нивоу и износи 29,5% БДП-а. Задуженост корпоративног сектора може се, у највећој мјери, посматрати као задуженост према банкарском сектору. Узимајући у обзир слабу развијеност осталих сегмената финансијског тржишта, примарни извор финансирања предузећа у БиХ су банке. Учешће банкарског сектора у укупном дугу предузећа чини чак 89,9% дуга предузећа према свим групама финансијских посредника у БиХ, док је задуживање на тржишту капитала и даље незнатно (Графикон 4.1).

Графикон 4.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 20

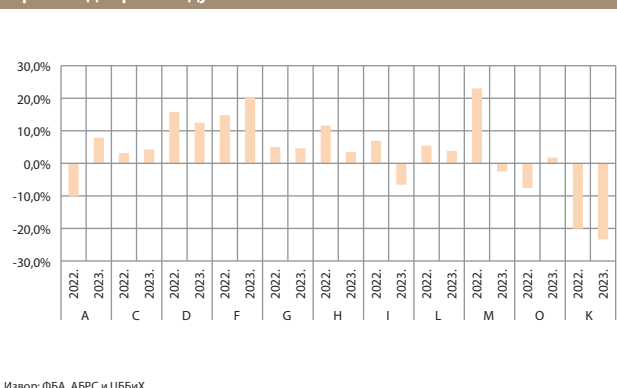

Према подацима из ЦРК укупан дуг правних лица према банкама у БиХ на крају 2023. године износи 26,4% БДП-а. У структури банкарских потраживања правних лица, потраживања по основу класичних (краткорочних и дугорочних кредита) и револвинг кредита чине најзначајнији дио укупних потраживања, док изложености по основу гаранција, акредитива и факторинга чине мањи дио укупних потраживања и немају системску важност. Учешће дуга правних лица према микрокредитним организацијама и лизинг друштвима је и даље занемариво у укупном дугу.

Усљед јачања кредитне активности у сектору нефинансијских предузећа укупна изложеност банкарског сектора према правним лицима забиљежила је већи раст у односу на претходну годину, иако је економска активност у већини дјелатности била слабија него у претходној години. Укупна изложеност банкарског сектора према правним лицима износила је 11,8 милијарди КМ и била је већа за 3,9%, док је укупна изложеност банака према нефинансијским предузећима забиљежила раст од 6,3% у поређењу са претходном годином. Посматрано према економским дјелатностима, изложеност банкарског сектора у БиХ и даље је највећа према предузећима из дјелатности Трговине и Прерађивачке индустрије, на које се односи 53,3% укупне изложености банкарског сектора према свим правним лицима. У 2023. години производне дјелатности које су највише извозно оријентисане оствариле су пад или веома скроман раст бруто додатне вриједности усљед успоравања економске активности главних спољнотрговинских партнера БиХ и падом извозне потражње. Највише су била погођена предузећа из дјелатности Прерађивачке индустрије, у којој је забиљежен највећи пад обима индустријске производње и реалне економске активности (5,1%). У оквиру дјелатности прерађивачке индустрије највише је смањена производња базних метала као директна посљедица глобалног пада потражње за челиком, те застоја у производњи једног од највећих постројења за производњу жељеза. Ипак, задуженост предузећа из дјелатности Прерађивачке

индустрије повећана је за 4,3% у односу на претходну годину. Краткорочни изгледи за снажнији економски опоравак главних спољнотрговинских партнера су прилично слаби, те се уз слабу вањску потражњу, не може очекивати значајнији опоравак индустријске производње у БиХ. Овакве околности у наредном периоду могу довести извозно оријентисана предузећа до потешкоћа у сервисирању обавеза, те посљедично до материјализације кредитног ризика у банкарском сектору БиХ, с обзиром на ниво изложености према дјелатности прерађивачке индустрије. Истовремено, дјелатност *Трговина*, према којој је банкарски сектор највише изложен, *остварила је значајнији раст бруто додатне вриједности*, а предузећа из ове дјелатности повећала су задуженост у банкама за 4,6% на годишњем нивоу. Предузећа из дјелатности *Грађевинарства* забиљежила су значајнији раст кредитне задужености у банкама од чак 20,1%, иако је у овој дјелатности дошло до благог пада бруто додатне вриједности. Раст кредитне задужености у овој дјелатности може се објаснити растом индекса произвођачких цијена у грађевинарству и растом извођачких цијена радова у нискоградњи који је забиљежен у односу на претходну годину. Већ шесту годину за редом настављен је негативан тренд раста реалне економске активности у дјелатности Вађења руде и камена, која је у 2023. години била нижа за 4,5% у односу на претходну годину, као и смањења задужености у банкама (2,8%), што би могло указивати на постепену контракцију ове индустрије. Највећи раст бруто додатне вриједности остварен је у услужним дјелатностима, али је само у појединим био праћен растом задужености према банкарском сектору. Највећи процентуални раст кредитне задужености забиљежен је код предузећа која се баве одређеним услужним дјелатностима, попут дјелатности везаних за *Умјетност, забаву и рекреацију*, те предузећа из *Административних, помоћних и услужних дјелатности*. Њихово учешће у укупној кредитној задужености предузећа није значајно (мање је од 1%) те због ниске базе биљеже изразито висок кредитни раст. С друге стране, захваљујући снажној експанзији туризма и повећању обима услуга, највећи раст бруто додатне вриједности остварен је у дјелатности Хотелијерство и угоститељство (16,5%), док је истовремено задуженост предузећа из ове дјелатности смањена за 6,6%. Предузећа из ове дјелатности су смањила своју задуженост код банкарског сектора, што може указивати да су у 2023. години изостале значајније нове инвестиције, те да је раст остварен из постојећих капацитета. Другу годину за редом настављен је пад кредитног задужења код предузећа из Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања (23%), што је у највећој мјери посљедица раздуживања једне банке према нерезидентним банкарским институцијама (Графикон 4.2).

Графикон 4.2: Годишње промјене потраживања од предузећа према одабраним дјелатностима

Извор: ФБА, АБРС и ЦББиХ

Легенда:

- A - Пољопривреда, шумарство и риболов
- C - Прерађивачка индустрија
- D - Производња и снабдијевање електричном енергијом, плин, паром и климатизација
- F - Грађевинарство
- G - Трговина на велико и мало; поправак моторних возила и мотоцикала
- H - Превоз и складиштење
- I - Дјелатности пружања смјештаја, те припреме и услуживања хране (хотелијерство и угоститељство)
- K - Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
- L - Пословање некретнинама
- M - Стручне, научне и техничке дјелатности
- O - Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање

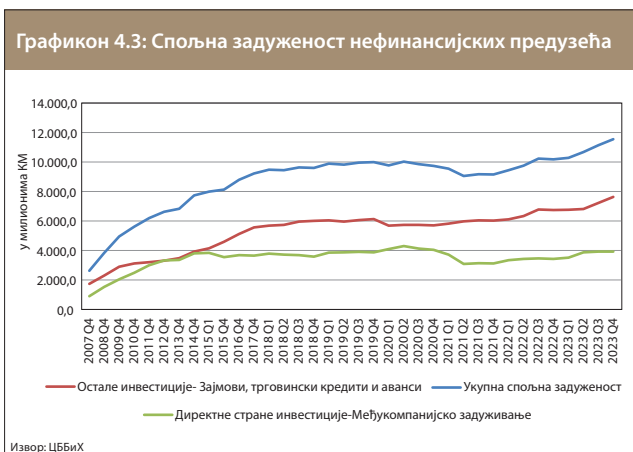
ОСТАЛО:

- E - Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околиша
- J - Информације и комуникације
- N - Административне и помоћне услужне дјелатности
- P - Образовање
- Q - Дјелатности здравствене и социјалне заштите
- R - Умјетност, забава и рекреација
- S - Остале услужне дјелатности

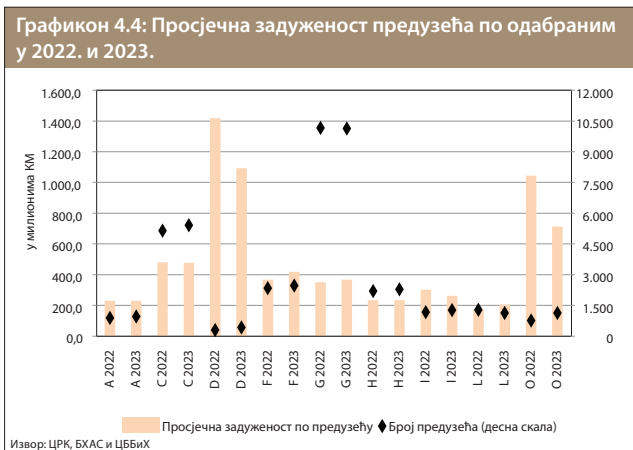
Спољна задуженост нефинансијских предузећа у БиХ наставила је биљежити значајнији раст и у 2023. години и узимати све веће учешће у структури њихове укупне задужености, што повећава ризике по пословање предузећа усљед изложености потенцијалним негативним вањским утицајима. Према подацима ЦББиХ из Статистике међународне инвестицијске позиције БиХ¹³, укупна задуженост нефинансијских предузећа према иностранству, укључујући и непрофитне институције које служе домаћинствима (НПИСХ) на крају 2023. године износи 11,55 милијарди КМ, што је за 1,38 милијарди КМ или 13,6% више у односу на крај 2022. године. Од укупних финансијских обавеза, 66% задужености нефинансијских предузећа се односи на спољну задуженост по основу зајмова и трговачких кредита и аванса, док се 34% задужености односи на директно међукомпанијско задуживање између предузећа. У 2023. години највећи раст спољне задужености предузећа забиљежен је по основу зајмова који су били већи за 889 милиона КМ или 13,2%, док је директно међукомпанијско задуживање било веће за 491,2 милиона КМ или 14,3%. Континуирани тренд раста спољне задужености овог сектора, који је изражен у посљедњих једанаест година, указује на чињеницу да нефинансијска предузећа у БиХ потребе за

¹³ Међународна инвестицијска позиција је статистички извјештај који приказује вриједност и композицију финансијске активе резидената једне економије, која представља потраживања посматране економије од нерезидената, те финансијску пасиву резидената једне економије, која представља обавезе резидената посматране економије према нерезидентима.

финансирањем свог пословања у значајној мјери реализују путем спољног задужевања на страном тржишту, те да проналазе флексибилност коју им финансирање од банака у земљи можда не пружа. Међутим, промјене у структури финансирања повећавају ризике за пословање предузећа, нарочито у случају значајнијих шокова у међународном вањском окружењу, што у коначници може довести до поремећаја или изненадних прекида у финансирању овог сектора (Графикон 4.3).

И поред повишеног нивоа макроекономских ризика у 2023. години и турбуленција у међународном окружењу у посљедње четири године, није дошло до значајнијих промјена у броју и просјечној задужености предузећа у већини дјелатности, што указује на њихову слабу способност прилагођавања промјенама у макроекономским околностима (Графикон 4.4).

У 2023. години је дошло до повећања дуга по основу класичних кредита у сектору предузећа, с тим да није дошло до промјене у рочној структури, а просјечан рок до доспијећа је благо повећан. У финансирању својих пословних активности предузећа се у највећој мјери ослањају на финансирање путем класичних кредита. Укупан дуг предузећа по основу класичних кредита на крају 2023. године виши је за 8,3% у односу на претходну годину. У сектору предузећа, према уговореној рочности, као и претходних година, преовладавају дугорочни кредити, који на крају године чине 92% укупних кредита.

Према подацима из ЦРК, у 2023. години је дошло до благог смањења износа дуга по основу класичних кредита предузећима у категоријама преко 10 година. То је резултат неизвјесности и повишених ризика у погледу будућих макроекономских кретања, која су се дестимулативно одразила на привредне субјекте да улазе у инвестиције са овако дугим роком. Међутим, благи позитивни сигнал за покретање дугорочних инвестиција и раст економске активности даје потенцијално убрзавање процеса преговарања са ЕУ, с обзиром на то да је у марту 2024. године БиХ добила преговарачки статус отварањем приступних преговора са ЕУ, што ће отворити могућности кориштења бројних развојних програма и подстицаја. С друге стране, остале три категорије рочности билеже повећање дуга, које је најзначајније у категорији рочности од 3 до 5 година и износи 13,4%. Највеће учешће у укупним класичним кредитима (57%) имају кредити од 5 до 10 година. (Табела 4.1). На основу података о рочној структури кредита према преосталој рочности, просјечно доспијеће је благо нарасло и износи 42,1 мјесеци.

Табела 4.1: Кредити предузећима, рочна и валутна структура остатка дуга

Рочност	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница					
	КМ	Кредити у иностраној валути и кредити с валутном клаузулом				УКУПНО
		EUR	CHF	USD	KWD	
до 1 године	471.098	246.184	14.235	30.911	0	762.428
1 до 3 године	1.145.339	275.800	0	0	0	1.421.139
3 до 5 година	1.225.124	713.814	0	0	0	1.938.938
5 до 10 година	1.992.594	1.760.217	327	0	459	3.753.598
преко 10 година	420.321	750.998	0	210	20	1.171.550
УКУПНО	5.254.477	3.747.013	14.562	31.121	480	9.047.652

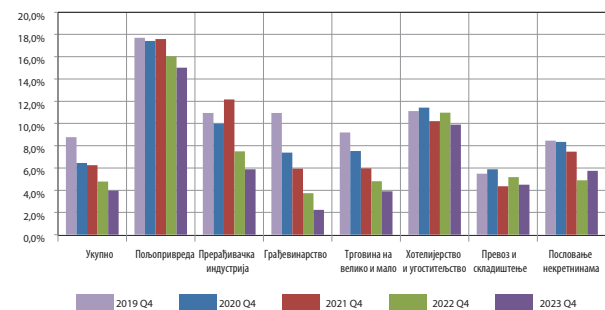
Извор: ЦРК

Према статистичким подацима ЦББиХ, кредитна активност банака је била снажнијег интензитета у сегменту дугорочних кредита износа од 0,25 до 1 милион КМ. Такође, подаци указују на то да је финансирање већих инвестијских пројеката у сектору нефинансијских предузећа било нешто више поредећи са претходном годином. Међутим, износ ове врсте кредита је и даље на скромном нивоу.

Неповољније макроекономско окружење није резултирало значајним растом системских ризика за банкарски сектор. Неквалитетни кредити су забиљежили пад, што је уз раст задужености довело до наставка тренда смањења учешћа некавалитетних кредита у укупним кредитима у сектору предузећа у 2023. години. Ипак, у појединим индустријама постоје назнаке почетка акумулације кредитног ризика, те би пролонгирање макроекономских слабости, даље поштравање услова финансирања и увођење накнада извозницима на прекограничну емисију CO₂ могло довести до раста трошкова пословања предузећа и резултирати материјализацијом кредитног ризика у банкама. Учешће некавалитетних кредита у укупним кредитима у сектору предузећа на крају 2023. године

износио је 4%, што је за 0,8 процентних поена мање у односу на претходну годину. Посматрајући квалитет кредитног портфолија по дјелатностима на годишњем нивоу, у скоро свим групама економских дјелатности забиљежено је смањење неквалитетних кредита у укупним кредитима у 2023. години (Графикон 4.5). Такође, нижа стопа дифолта (default -а) у сектору предузећа указује на то да није дошло до материјализације кредитног ризика. Међутим, посматрајући кредите по нивоу кредитног ризика, евидентно је да се повишен ниво ризика у макроекономском окружењу ипак дијелом пренио на пословање предузећа у дјелатности грађевинарства и дјелатности превоза и складиштења, у којима је у 2023. години забиљежено значајније повећање учешћа кредита у нивоу кредитног ризика 2 у укупним кредитима. У околностима присутних инфлаторних притисака, у наредном периоду може се очекивати наставак раста трошкова производње за предузећа, што би се уз слабију вањску потражњу, могло одразити на повећање стопе дифолта (default -а) и погоршање квалитета кредитног портфолија у банкама. Додатни притисак на раст трошкова за предузећа која извозе у ЕУ представља увођење карбонске накнаде ЦБAM (енгл. Carbon Border Adjustment Mechanism) почетком 2026. године, што је детаљније описано у Текстном оквиру 3. Ово би могло допринијети повећању кредитног ризика који произлази из сектора нефинансијских предузећа у средњорочном периоду.

Графикон 4.5: Учешће неквалитетних у укупним кредитима предузећима, по дјелатностима

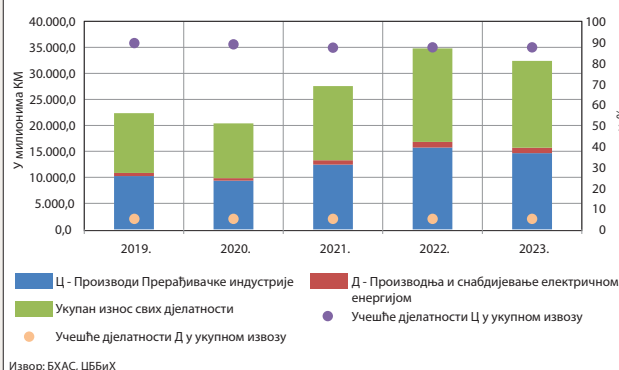
Извор: ФБА, АБРС и ЦББиХ

Текстни оквир 3: Утицај увођења карбонске накнаде на пословање предузећа и привреду у БиХ

Појам климатских промјена најчешће се описује као глобално затопљење којем је узрок индустријски развој са посљедичним повећањем емисије стакленичких гасова. Највеће учешће у стакленичким гасовима чине угљик-диоксид и метан, који примарно настају сагоријевањем фосилних горива у производне и енергетске сврхе. Рјешење проблема климатских промјена подразумијева покретање значајног броја активности и мјера којим би се ограничио обим и степен затопљења, те постигло прилагођавање тренутним и предстојећим климатским промјенама. Сходно томе, БиХ се потписивањем декларације о Зеленом програму за Западни Балкан, 10. новембра 2020. у Софији (Софијска декларација), обавезала да ће проводити мјере

у области ублажавања климатских промјена, енергетске транзиције, одрживе мобилности и циркуларне економије. Неке од тих мјера представљају увођење таксе на емисије најзначајнијег стакленичког гаса, угљен диоксида, и тржишних модела за подстицање обновљивих извора енергије, као и постепено укидање субвенција за угаљ. Да би се тржишни услови изједначили за сва предузећа и избјегло тзв. „цурење“ односно „исељавање угљика“ због премјештања карбонски-интензивне индустрије изван Европске уније, ЕУ уводи карбонску накнаду - ЦБAM (енгл. Cross Border Adjustment Mechanism) за производе које се увозе у ЕУ из земаља које немају уведен систем трговања емисијама угљен диоксида, попут БиХ. Фазна примјена карбонске накнаде планирана је да започне од јануара 2026. године и биће сразмјерна количини емитованог угљен диоксида приликом производње електричне енергије и других производа са високим степеном емисије CO₂, укључујући и индиректне обрачуне емисија CO₂ у секундарној производњи. Увођење, односно примјена ЦБAM механизма на извознике из БиХ би могла имати веома негативне посљедице, узимајући у обзир процентуално високо учешће извоза БиХ у земље Европске уније (73,6%) и велики волумен карбонске емисије бх. привреде.

Графикон ТО 3.1: Вриједност извоза у дјелатностима које ће бити највише подложне примјени ЦБAM механизма

Извор: БХАС, ЦББиХ

Анализирајући структуру извоза у ЕУ, примарних и секундарних група производа, који су подложни примјени ЦБAM механизма, може се закључити да ће највећи ризици бити везани за пословање предузећа која се баве прерађивачком индустријом и то у секторима производње цемента, жељеза, челика, алуминија, гнојива и производње и снабдијевања електричном енергијом, имајући у виду њихов степен учешћа у укупном извозу БиХ. Такође, конкурентност извозних цијена у наведеним секторима, уколико се не предузму адекватне мјере декарбонизације, биће озбиљно угрожена, с обзиром на то да најављена примјена ЦБAM механизма у земљама чланицама ЕУ почиње од 2026. године (ЦБAM накнаде ће бити еквивалентне емисији CO₂ производа из земаља које нису покренуле поступак примјене ЕУ ЕТС модела). Табела ТО3.1. приказује најзначајније извозне групе производа према вриједности извоза у периоду од 2019. до 2023. године, изузев електричне енергије (која је посебно приказана у Табели ТО3.2.), при чему су све три извозне групе производа енергетски и карбонски високо интензивне.

Табела ТОЗ.1: Преглед извозних вриједности БиХ производа подложних потенцијалној примјени ЦБАМ механизма

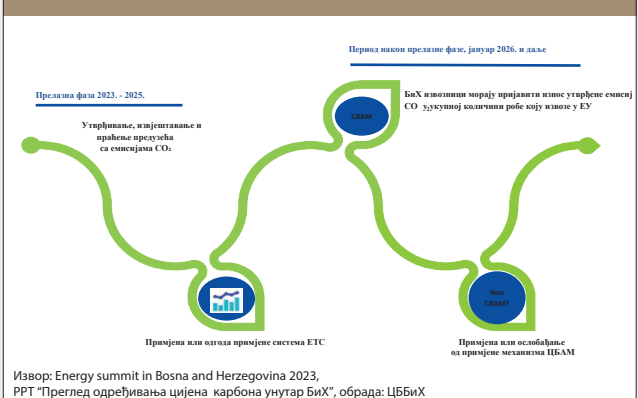
Година	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Базни метали и производи од базних метала	2.100.060	1.739.955	3.095.824	4.079.321	3.081.433
Електротехничка опрема	1.590.204	1.582.664	2.042.610	2.484.672	2.740.229
Производи минералног поријекла	1.070.043	876.080	1.412.180	2.020.733	1.837.540

Извор: Агенција за статистику БиХ

Најављеним увођењем ЦБАМ механизма од 2026. године, повећавају се ризици за пословање предузећа у БиХ која извозе у ЕУ и то у виду потенцијално значајног повећања трошкова декарбонизације. Такође, регулатори ће од банака у БиХ у наредном периоду захтијевати да узму у обзир климатске и околине ризике у свим релевантним фазама одобравања кредита и управљања кредитним ризиком, те да адекватно изврше процјене поменутих ризика, што значи да ће се приликом одобравања новог задужења разматрати колико је одређено предузеће користило фосилна горива и сходно емисијама CO₂, банке ће утврђивати цијену задуживања. Наведено може бити додатни ризик за предузећа у БиХ, који се огледа у вишим каматним стопама на кредите уколико на вријеме не предузму мјере за декарбонизацију производње.

Како би се избјегле потенцијалне негативне посљедице, БиХ је у сарадњи са Секретаријатом Енергетске заједнице започела припреме за увођење Система за трговање емисијама - ЕТС (енгл. Emission Trading System). Увођење система ЕТС ће у коначници искључити примјену мјера ЦБАМ-а на извоз из БиХ у ЕУ, а сав новац прикупљен од ЕТС система би остајао унутар БиХ. Паралелно с тим, БиХ треба да уведе ЦБАМ за оне државе које немају ЕТС како би изједначила своје и тржишне услове осталих земаља. Предвиђено је да се модел ЕТС-а усвоји у БиХ до почетка 2026. године, до када би се требале имплементирати и друге активности за успоставу функционалног ЕТС система. То, између осталог, подразумијева систем прикупљања података и израчуна емисија за сва постројења која ће се регистровати као обвезници ЕТС-а. Обвезници ЕТС-а су сви значајни емитери угљен диоксида, као што су термоелектране, топлане снаге изнад 20 MW, цементаре, жељезаре, коксна индустрија, фабрике целулозе и папира и сва постројења која имају котлове на фосилна горива укупне снаге 20 MW и више. Цијене емисионих дозвола у почетку би биле мање него у ЕУ, а постепено би се усклађивале у складу са студијом коју је израдио Секретаријат Енергетске заједнице. Припреме се у првом кораку односе на успоставу детаљне евиденције података потребних за израчунавање и верификацију емисија CO₂. На основу тога се могу процијенити трошкови за емисионе накнаде након увођења ЕТС-а. Процјена тих накнада је улазни податак за израду плана смањења емисија са мјерама као што су замјена фосилних горива са обновљивим изворима енергије и повећање енергетске ефикасности.

Слика ТОЗ.1: Предстојеће активности, прилике и изазови

Вриједи истаћи да примјена ЦБАМ механизма укључује директне и индиректне емисије CO₂, док је ЕТС систем заснован на идентификованим постројењима и укључује само директне емисије CO₂.

Средства прикупљена од продаје ЕТС сертификата ће се као намјенска средства инвестирати у зелену транзицију ка обновљивим изворима енергије и активностима за подизање енергетске ефикасности у БиХ. У свему наведеном, кључне активности ће бити везане за транзицију електро-енергетског сектора због актуелног високог процентуалног учешћа термоелектрана у укупном инсталираном капацитету свих извора електричне енергије у БиХ (Табела ТОЗ.2).

Табела ТОЗ.2: Производња и извоз електричне енергије у БиХ

Године	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Производња електричне енергије у БиХ (ГWx)	16.074,02	15.390,67	17.055,44	15.035,96	15.821,70
Нето извоз (ГWx)	6.568,84	7.327,44	8.197,66	6.853,90	7.886,41
Процентуално учешће снаге термоелектрана у БиХ унутар укупне инсталиране снаге свих електрана у БиХ	48,32%	47,59%	46,83%	46,35%	45,24%

Извор: Државна регулаторна комисија за електричну енергију

Условно изузеће из примјене ЦБАМ механизма на извоз електричне енергије из БиХ на тржиште ЕУ након јануара 2026. године, а најдаље до почетка 2030. године, биће могуће уколико:

- БиХ потпише споразум са ЕУ у којем прихвата обавезу да примјени законе ЕУ из домена производње електричне енергије, укључујући прописе везане за обновљиве изворе енергије, заштиту околине и конкуренције;
- БиХ интегрише у национално законодавство главне одредбе ЕУ прописа везаних за тржиште електричне енергије, укључујући развој обновљивих извора енергије и повезивање тржишта електричне енергије;
- БиХ преда/поднесе Европској комисији Мапу пута са временском динамиком имплементације у којој ће се обавезати на климатску неутралност до 2050. године и у

складу с тим, изради и дефинише дугорочну стратегију нискоугљичног развоја, имплементира обавезе проистекле из тога, те током провођења своје Мапе пута покаже значајан напредак у усклађивању свог законодавства са законодавством ЕУ, укључујући опорезивање емисија CO₂ у електроенергетском сектору, са обавезом да цијена ЕТС за електричну енергију буде једнака цијени ЕТС-а у Европској унији, што се мора успоставити до 1. јануара 2030. године; д) БиХ успостави ефективан систем превенције индиректног извоза електричне енергије у ЕУ из трећих земаља, које не испуњавају ове услове за изузеће. Наведено изузеће ће се моћи повући или поништити у било којем тренутку ако постоје разлози за сумњу да земља која је извозник електричне енергије у ЕУ не испуњава своје обавезе или до 2030. године није усвојила систем трговања ЕТС емисијама идентичан ЕУ систему трговања ЕТС-а.

Један од кључних докумената који се наводи у условима за потенцијално изузеће од примјене ЦБАМ механизма је припремљен већ средином 2023. године под називом “Нацрт Интегрисаног енергетског и климатског плана Босне и Херцеговине за период до 2030. године” (НЕЦП БиХ 2030.)¹⁴. НЕЦП БиХ представља један од најважнијих стратешких докумената којим се дефинише процес енергетске транзиције, а са крајњим циљем постизања климатске неутралности БиХ до 2050. године. Кроз овај документ се описује допринос постизању кључног заједничког циља Енергетске уније који подразумева пружање сигурне, одрживе, конкурентне и приступачне енергије свим потрошачима, домаћинствима и предузећима.

У складу са примјеном ЦБАМ-а у његовом финалном периоду аплицирања (након прелазног периода), овлаштени представници ЕУ увозника ће за одређене робе куповати ЦБАМ сертификате за емисије стакленичких гасова уграђене у увезену робу. Будући да ће цијена ЦБАМ сертификата произлазити из цијене емисијских јединица у оквиру система ЕУ ЕТС, правила о праћењу, извјештавању и верификацији ЦБАМ сертификата ће бити таква да ће цијена угљика увезене робе у ЕУ бити изједначена са цијеном угљика везаног за робе произведене у привредним постројењима која су обухваћена ЕУ ЕТС-ом¹⁵.

Укупни приходи предузећа у 2023. години били су нешто већи у односу на претходну годину, међутим услед смањења спољне тражње која је резултирала смањењем извоза, приходи предузећа у дјелатностима која су извозно оријентисана забиљежили су пад. Након што су у 2022. години услед снажног раста цијена, приходи предузећа остварили значајан раст (21,5%), у 2023. години укупни приходи предузећа БиХ¹⁶, расли су знатно споријим темпом (2,2%), поредећи са претходном годином (Табела 4.2). Услед повишеног нивоа цијена с једне стране, и благог опоравка личне потрошње с друге стране, предузећа која се баве услужним дјелатностима забиљежила су значајније повећање пословних прихода. Као резултат све интензивнијих туристичких посјета, највећи раст пословних прихода остварила су предузећа која се баве хотелијерством и угоститељством (22,5%). Такође, значајнији раст прихода остварила су предузећа која се баве пословањем некретнинама (20,1%). Предузећа која се баве дјелатностима трговина на велико и мало, имају највеће учешће прихода у укупним пословним приходима предузећа у БиХ (44,5%). Међутим, услед успоравања раста приватне потрошње, њихов раст био је знатно спорији у односу на претходну годину (4,9%). С друге стране, успоравање економске активности у ЕУ као и даље присутне геополитичке тензије, одразиле су се на смањење извозне потражње, што је резултирало падом пословних прихода оних предузећа која су извозно оријентисана. Сходне томе, предузећа из области прерађивачке индустрије која заузимају значајно учешће у укупним пословним приходима, у 2023. години, услед пада обима индустријске производње, забиљежила су пад пословних прихода од 4,3%. Такође, смањење вриједности извоза електричне енергије резултирало је и смањењем прихода предузећа која се баве производњом и снабдијевањем електричне енергије за 11,8%. Ризици за пословање извозних нефинансијских предузећа су додатно појачани услед неповољних изгледа у вањско-трговинској размјени и за 2024. годину, праћени наставком јачања геополитичких тензија, који би могли резултирати новим цјеновним шоковима и поремећајима у доступности појединих сировина и интермедијарних производа. Наведени ризици у наредном периоду ће наставити вршити притисак на пословање предузећа из производних дјелатности, што би могло резултирати наставком пада њихових пословних прихода.

¹⁴ <http://www.mvteo.gov.ba/publication/read/17072023> ; http://www.mvteo.gov.ba/data/Home/Dokumenti/Energetika/Nacrt_NECP_BiH_loc.pdf

¹⁵ https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/bc15e68d-566d-4419-88ec-b8f5c6823eb2_hr?filename=TAXUD-2023-01189-00-00-HR-TRA-00_0.pdf Смјернице о провођењу ЦБАМ за увознике робе у ЕУ

¹⁶ Према подацима „Dun & Bradstreet“ предузеће за пословне и бонитетне информације

Табела 4.2 : Пословни приходи предузећа, по дјелатностима

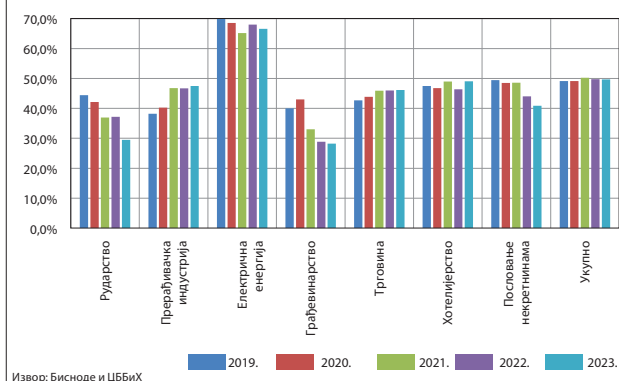
	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
А- Пољопривреда	987,05	1.021,06	1.084,89	1.301,57	1.352,28
Б- Рударство	917,14	909,13	887,78	1.032,47	1.109,50
В- Прерађивачка индустрија	17.661,09	16.302,43	20.686,81	26.095,19	24.958,32
Г- Производња и снабдијевање електричном енергијом	4.262,78	3.894,63	5.346,12	6.638,80	5.851,55
Д- Снабдијевање водом, уклањање отпадних вода	786,22	769,49	1.048,09	1.098,50	990,38
Ђ- Грађевинарство	3.433,65	3.495,23	4.048,00	4.512,36	4.910,98
Е- Трговина на велико и мало	31.751,30	28.814,68	34.750,30	42.198,29	44.297,70
Ж- Превоз и складиштење	2.832,17	2.492,72	2.895,83	3.667,06	3.724,30
З- Хотелијерство и угоститељство	503,13	286,04	474,67	630,82	772,88
И- Информације и комуникације	2.387,47	2.389,66	2.745,66	3.107,36	3.412,57
Ј- Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања	346,52	326,10	382,08	465,55	459,91
К- Пословање некретностима	229,26	202,08	246,40	287,47	345,26
Л- Стручне, научне и техничке дјелатности	1.688,99	1.663,35	1.919,64	2.054,84	2.304,89
Љ- Административне и помоћне услужне дјелатности	485,77	442,88	565,58	724,89	874,93
М- Јавна управа и одбрана	69,73	83,02	106,40	79,72	32,53
Н- Образовање	133,16	121,47	133,82	156,19	189,61
Њ- Дјелатности здравствене и социјалне заштите	1.680,42	1.764,36	2.041,26	2.309,22	2.677,89
О- Умјетност, забава и рекреација	492,02	434,81	605,26	770,12	941,32
П- Остале услужне дјелатности	96,46	97,40	108,26	127,53	146,76
Р- Дјелатности домаћинства као послодавца	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00
С- Дјелатности извантериторијалних организација и тијела	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
УКУПНО	70.744,31	65.510,53	80.076,84	97.257,99	99.353,54

Извор: Dun & Bradstreet (Компанија која се бави пружањем пословних и бонитетних информација)

Сектор предузећа је релативно добро капитализован. Све дјелатности изузев грађевинарства и рударства биљеже учешће капитала у пасиви већи од 30%. У већини дјелатности у 2023. години примјетно је благо смањење учешћа капитала у пасиви поредећи са претходном годином, што се може приписати интензивнијем задуживању предузећа у овој години (Графикон 4.6). Предузећа која послују у области грађевинарства су традиционално оријентисана на банкарске кредите као најзначајнији извор средстава за текуће пословање или инвестицијске пројекте, те биљеже најниже учешће капитала у пасиви. У посљедње двије године, упоредо са интензивирањем задужености ових предузећа у банкарском сектору, учешће капитала у пасиви им је смањено на ниво испод 30%, што указује на то да су ризици који долазе из овог сектора континуирано повишени. У прилог наведеном је и забиљежено повећање учешћа кредита у нивоу кредитног ризика 2 у сектору грађевинарства у 2023. години. Услед вишегодишњег тренда пада производње предузећа која послују у области Рударства, њихове смањене профитабилности, забиљежено је посљедично и значајније смањење учешћа капитала у пасиви на 29,4%. С друге стране, предузећа која послују у области хотелијерства и угоститељства континуирано имају добру капитализованост, а услед раздуживања према банкарском сектору у 2023. години, биљеже повећање учешћа капитала у пасиви. Предузећа

која се баве прерађивачком индустријом имају значајан индикатор учешћа средстава власника у пасиви, што овом сектору омогућава амортизацију ризика. Иако су у 2023. години ова предузећа била изложена ризицима који се огледају у смањењу спољне тражње и паду пословних прихода, није дошло до пада њихове капитализованости. Може се закључити да су предузећа у БиХ, и поред повишених ризика који долазе из макроекономског окружења, у 2023. години задржала прихватљив ниво капитализованости.

Графикон 4.6: Учешће капитала у пасиви предузећа у одабраним дјелатностима

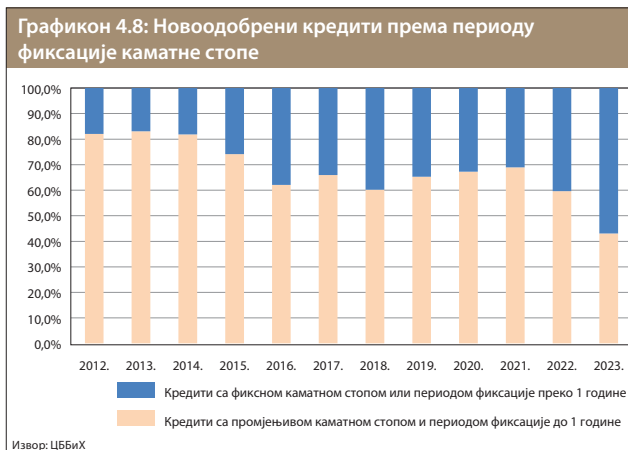

У околностима веома снажног раста каматних стопа на међународним финансијским тржиштима, каматне стопе на домаћем тржишту у сектору предузећа у току 2023. године нису значајније расле. Према подацима ЦББиХ, просјечна каматна стопа¹⁷ на новоодобрене кредите сектору нефинансијских предузећа у 2023. години је износила 4,09%, те је била већа за свега 72 бп односу на просјечну стопу из 2022. године. Посматрајући трошкове задуживања по појединачним банкама, евидентно је благо повећање просјечне каматне стопе код скоро свих банака (Графикон 4.7)¹⁸. Иако је у сектору предузећа још од друге половине 2022. године забиљежен тренд благог раста каматних стопа, који је настављен у 2023. години и прва четири мјесеца 2024. године, може се закључити да је снажан раст каматних стопа у еврозони до сада имао ограничен ефекат на раст каматних стопа у БиХ, те се услови финансирања за сектор предузећа још увијек могу сматрати изразито повољним. Изостанак значајнијег раста каматних стопа у овом сектору може се приписати високој конкуренцији банака и ограниченом броју квалитетних корпоративних клијената које су банке спремне кредитирати. Оба разлога подједнако врше притисак на банке да задрже каматне стопе на ниском нивоу, што су оне за сада у могућности постићи с обзиром на то да истовремено не постоји снажнији притисак за повећање каматних стопа на њихове изворе финансирања.

Изложеност каматном ризику сектора нефинансијских предузећа током 2023. године је ограничена услед значајнијег раста кредитног задужења предузећа уз фиксну каматну стопу. У структури новоодобрених кредита током 2023. године забиљежено је смањење учешћа кредита с промјенљивом каматном стопом односно иницијалним периодом фиксације каматне стопе до 1 године, те њихово учешће износи 43,04% (Графикон

4.8.). Како би смањиле каматно индуктовани кредитни ризик, банке су наставиле у великој мјери повећавати кредитирање уз фиксну каматну стопу и у 2023. години. У околностима и даље повишене инфлације и високог нивоа каматних стопа на међународним финансијским тржиштима, предузећа су била склона фиксирању трошкова по којима су се могла задуживати на домаћем тржишту.

Изложеност сектора предузећа валутном ризику, поређећи са претходном годином, није се значајније мијењала. Валутни ризик у постојећем монетарном режиму не представља значајан извор ризика по пословање предузећа. Дуг предузећа по основу класичних кредита деноминован или индексиран у евро валути, на крају 2023. године износи 41,4% од укупних потраживања банака од сектора предузећа. У односу на претходну годину, њихово учешће је смањено за 1%. Истовремено, повећано је учешће кредита одобрених у домаћој валути, те је на крају 2023. године остатак дуга по основу ових кредита чинио 58,1% укупне задужености сектора предузећа. Учешће дуга деноминованог у осталим валутама износи свега 0,5%. Према категоријама рочности, у категорији рочности 5 до 10 година, највећи дио дуга деноминован је у ЕВР валути, док је у свим осталим категоријама рочности највећи дио дуга деноминован у БАМ.

¹⁷ Статистика каматне стопе се редовно објављују на веб страници ЦББиХ, а за аналитичке потребе израчуна просјечног трошка задуживања сектора предузећа врши се калкулација, односно пондерисање каматних стопа обимом одобрених кредита из свих категорија.

¹⁸ Са крајем 2022. године, Аса банка Наша и Снажна је припојена банци АСА Банка д.д. Сарајево, те због процеса припајања, АСА банака д.д. Сарајево није доставила податке о каматним стопама за децембар 2022. године, те због тога није приказана на графикону.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ФИНАНСИЈСКИ
ПОСРЕДНИЦИ

5. ФИНАНСИЈСКИ ПОСРЕДНИЦИ

Укупна актива финансијских посредника на крају 2023. године забиљежила је раст од 6%. Доминантно учешће у укупној активи и даље заузима банкарски сектор (Табела 5.1).

Табела 5.1: Вриједност имовине финансијских посредника

	2021.		2022.		2023.	
	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %
Банке ¹⁾	35.442,1	88,4	36.945,3	87,8	39.056,2	87,6
Лизинг компаније ¹⁾	373,7	0,9	437,0	1,0	525,3	1,2
Микрокредитне организације ¹⁾	1.162,3	2,9	1.268,7	3,0	1.445,2	3,2
Инвестициони фондови ²⁾	947,1	2,4	1.069,3	2,5	1.041,7	2,3
Друштва за осигурање и реосигурање ³⁾	2.190,1	5,5	2.335,0	5,6	2.496,8	5,6
Укупно	40.115,3		42.055,4		44.565,1	

Извор:

¹⁾ - ФБА и АБРС

²⁾ - Комисија за вриједносне папире ФБиХ и Комисија за хартије од вриједности РС

³⁾ - Ентитетске агенције за надзор осигуравајућих друштава, Агенција за осигурање у БиХ

⁴⁾ - Калкулација ЦББиХ

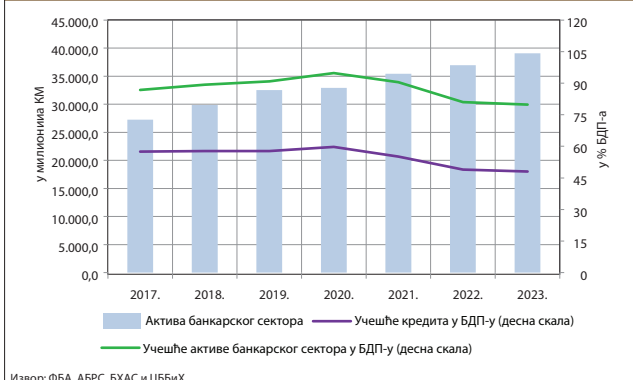
5.1. Банкарски сектор

Упркос повишеном нивоу ризика у међународном и домаћем макроекономском окружењу, банкарски сектор БиХ је у 2023. године задржао висок степен стабилности. Под утицајем јачања профитабилности, наставка тренда континуираног побољшања квалитета активе, високе ликвидности и добре капитализованости свеукупна оцјена индикатора стабилности у 2023. години је побољшана у односу на претходну годину. У амбијенту пооштрених услова финансирања, кредитна активност банака је била значајнија него у претходне три године. Израженији раст кредитне активности довео је до благог смањења негативног јаза омјера кредита приватном сектору и БДП-а, али индикатори финансијског циклуса у 2023. години указују на то да је кредитна активност и даље у негативној фази циклуса без опипљивих ризика од прееријавања. Банкарски сектор БиХ у 2023. години није био суочен са значајнијим притиском раста трошкова доминантно домаћих извора финансирања (депозити резидената), услед чега је раст активних и пасивних каматних стопа остао ограничен. Кретање референтних стопа просјечног пондерисаног трошка финансирања банака у БиХ, показује да није дошло до значајнијих промјена у трошковима финансирања банака, односно референтне

стопа просјечног трошка финансирања банака у БиХ се и даље налазе на ниским нивоима. Рочна структура извора средстава се благо побољшала услед понуде банака за орочење депозита по вишим каматним стопама, али доминантно учешће у изворима средстава и даље имају депозити на трансакционим рачунима. У наредном периоду профитабилност банака могла би бити под негативним утицајем погоршања квалитете активе повезане са slabим опоравком економске активности и притиском на раст трошкова финансирања. Растући инфлаторни притисци за сада нису у значајнијој мјери негативно утицали на пословање приватних нефинансијских предузећа, али на њихове би резултате у идућем периоду могли утицати пораст трошка сервисирања дуга и неизвјесна економска кретања, из чега произлази повећан кредитни ризик који долази из овог сектора. Отпорност сектора становништва подупиру позитивна кретања на тржишту рада, благо повећање запослености, те постепени раст реалних нето плата. Међутим, снажан раст кредитне активности у сектору становништва, који је настављен и у првом кварталу 2024. године, доприноси расту кредитног ризика који би се могао материјализовати у случају поновног погоршања макроекономских прилика. Резултати provedеног тестирања на стрес су показали да је банкарски сектор способан амортизовати екстремне макроекономске шокове, као и значајне ликвидносне одливе.

Билансна сума банкарског сектора БиХ остварила је умјерен раст у 2023. години. Иако су задржани пооштрени стандарди финансирања, кредитна активност банака у 2023. години је била значајнија него у претходне три године. Динамика раста укупног кредитног портфолија се осјетније интензивирала у задњем кварталу 2023. године, те је сличан темпо раста настављен и у првом кварталу 2024. године. У складу са повишеном перцепцијом ризика банака који долазе из домаћег и међународног макроекономског окружења, пооштрени стандарди у одобравању кредита предузећима и сектору становништва, стабилизovali су се на релативно високом нивоу цијело посматрано раздобље. Изузетак су стандарди за одобравање стамбених кредита у сектору становништва, који су од другог квартала 2023. године ублажени. Упркос повећаној перцепцији ризика, већина банака које послују на домаћем тржишту није изашла из окружења релативно ниских каматних стопа, што је највећим дијелом дало допринос расту укупне кредитне активности. Међутим, остварени раст укупне активе и кредита у 2023. години био је мањи у односу на раст номиналног БДП-а, те се учешће активе банкарског сектора и кредита у номиналном БДП-у благо смањило у поређењу са претходном годином (Графикон 5.1).

Графикон 5.1: Актива и кредити у постоцима БДП-а

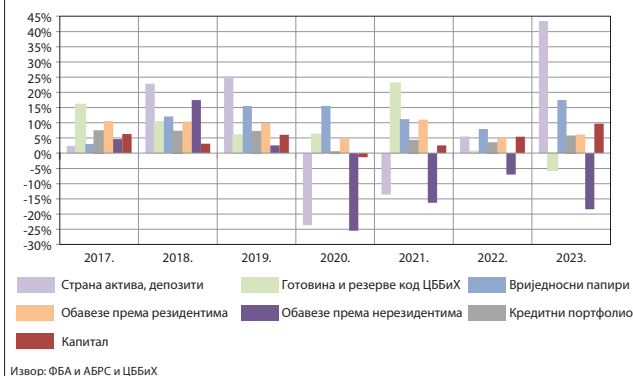

Извор: ФБА, АБРС, БХАС и ЦББиХ

Доминантан генератор раста билансне суме и даље представља раст депозита домаћих сектора, при чему су депозити приватних нефинансијских предузећа и депозити становништва дали и највећи допринос расту билансне суме у 2023. години. На крају године укупне обавезе према резидентима биле су веће за 6,1%, с тим што се ниво депозита владиних институција и јавних предузећа смањила у поређењу са претходном годином. С друге стране, четврту узастопну годину настављено је смањење обавеза према нерезидентима (-18,4%), што потврђује да су домаћи извори средстава у банкарском сектору у тренутним околностима dostatни да задовоље постојеће потребе за финансирањем свих сектора економије.

У 2023. години као кључна кретања у активи банака, осим умјереног раста кредитног портфолија од 5,5%, може се истаћи значајно повећање средстава на рачунима ино-банака у износу од 771,2 милиона КМ или 43,4%, те раст портфолија вриједносних папира од 17,4%, који је, као и претходних година, у највећој мјери остварен кроз инвестиције банака у вриједносне папире ентитетских влада, с тим да је у овој години настављен значајнији раст инвестиција у вриједносне папире нерезидената. У оквиру ликвидне aktive, готовина и резерве код ЦББиХ су смањене у односу на претходну годину, док је раст ликвидне active највећим дијелом остварен по основу повећања депозита код банкарских институција у иностранству (Графикон 5.2).

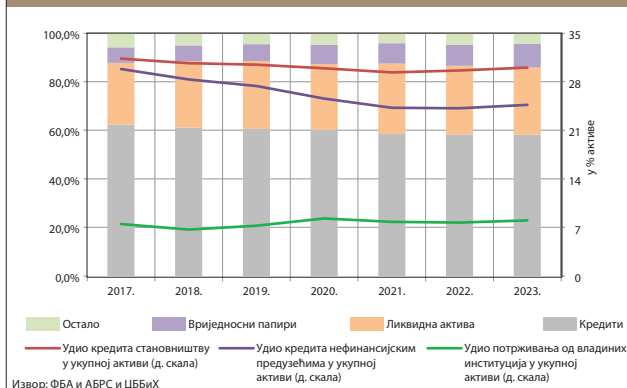
Графикон 5.2: Промјене најважнијих ставки биланса банкарског сектора

Извор: ФБА и АБРС и ЦББиХ

У 2023. години се убрзала укупна кредитна активност, посебно кредитирање приватног сектора, упркос пословању у околностима повишеног нивоа ризика у макроекономском окружењу. Остварена стопа годишњег кредитног раста највиша је у задње четири године и приближава се претпандемијском нивоу. У условима повишене инфлације, која је утицала на снажнији кредитни раст, убрзању кредитирања погодвале и сукаматне стопе на новоодобрене кредите које су задржане на релативно ниским нивоима током цијеле 2023. године, те раст потражње за кредитима подстакнут благим опоравком личне потрошње. Остварени кредитни раст износио је 1,23 милијарде КМ или 5,5%, а учешће кредита у укупној активи банкарског сектора је задржан на приближно истом нивоу као и у претходној години (Графикон 5.3). Укупни кредити на нивоу банкарског сектора БиХ износили су 23,5 милијарде КМ, а од укупних кредита 11,73 милијарде КМ или 50% односи се на кредите становништву; 9,64 милијарде КМ или 41% на кредите пласиране приватним нефинансијским предузећима, док се на кредите владиним институцијама односи 814 милиона КМ или 3,5% од укупних кредита. Годишња стопа кредитног раста сектора приватних нефинансијских предузећа износила је 7,9%, што се у условима повишене инфлације може сматрати умјереним кредитним растом. У односу на претходну 2022. годину, када је годишња стопа кредитног раста сектора приватних нефинансијских предузећа износила свега 3,9% у условима снажне инфлације, кредитна активност у овој години у овом сектору је значајније интензивирана. Према подацима из Анкете о кредитној активности банака, пооштрени финансијски услови за краткорочне и дугорочне кредите предузећима, стабилизовали су се на релативно високом нивоу цијело посматрано раздобље, у складу са повишеном перцепцијом ризика у макроекономском окружењу, те је остварена годишња стопа кредитног раста сектора приватних нефинансијских предузећа надмашила очекивања.

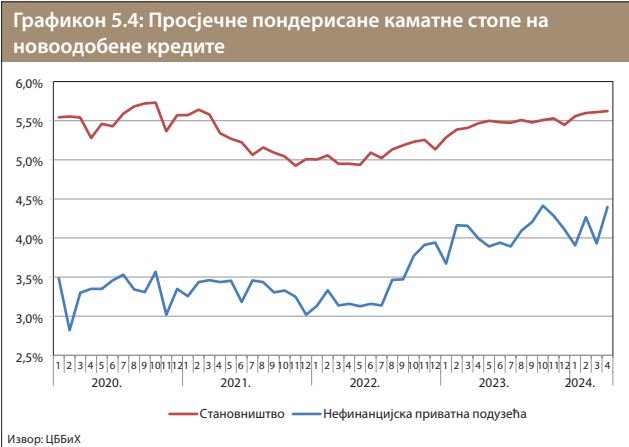
Графикон 5.3: Актива банкарског сектора

Извор: ФБА и АБРС и ЦББиХ

Снажан раст каматних стопа на тржишту еврозоне, у периоду након што је ЕЦБ почела проводити рестриктивну монетарну политику није се у значајнијој мјери прелио на финансијске услове на бх. тржишту, те је раст активних и пасивних каматних стопа током 2023. године био врло ограничен. У 2023. години просјечна пондерисана каматна стопа на кредите становништву је порасла за 38 базних поена, на ниво од

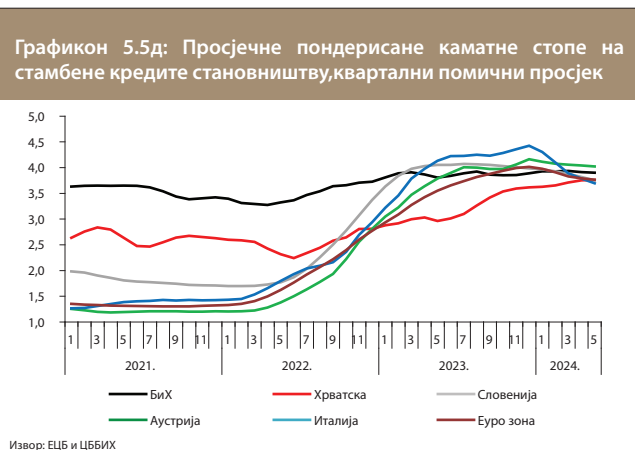
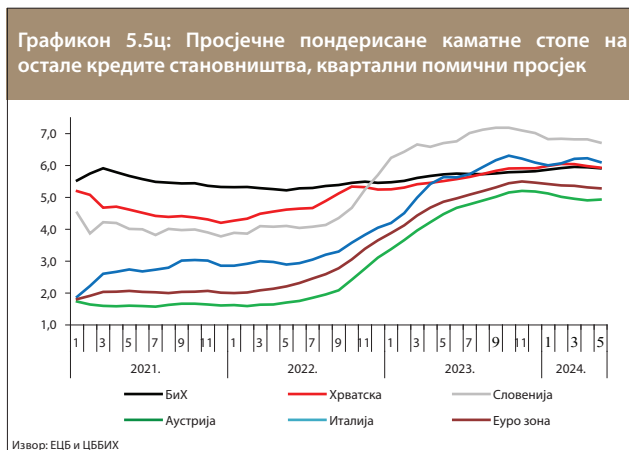
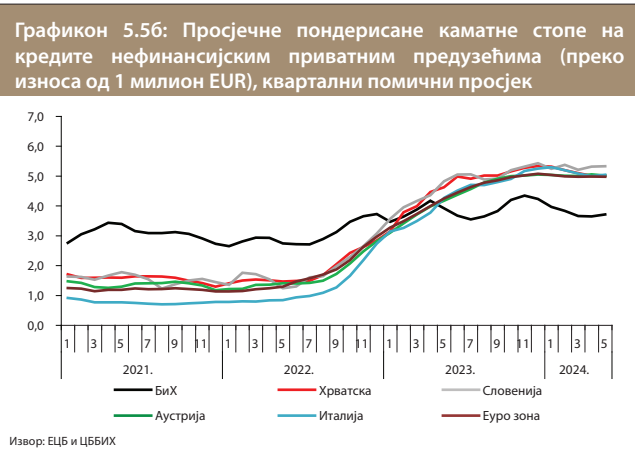
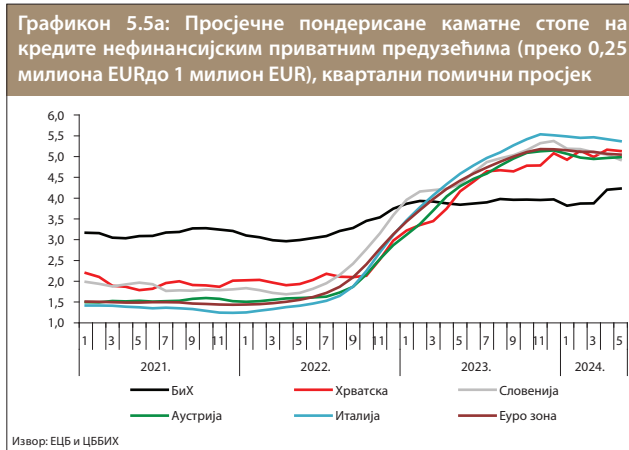
5,46%, док је просјечна пондерисана каматна стопа на кредите приватним нефинансијским предузећима порасла за 72 базна поена, и износила је 4,09%. У прва четири мјесеца 2024. године настављен је благи раст каматних стопа, и то на кредите становништву за додатних 14 базних поена, и на кредите предузећима за свега 4 базна поена у односу на просјечну каматну стопу из 2023. године (Графикон 5.4).

Иако су притисци на повећање каматних стопа на бх. банкарском тржишту присутни од почетка подизања каматних стопа ЕЦБ-а, упоредна анализа кретања каматних стопа у БиХ, еврозони и одабраним земљама еврозоне из којих долазе банке у већинском страном власништву, показује да интензитет раста активних и пасивних каматних стопа у БиХ није био ни приближан расту каматних стопа у посматраним

земљама еврозоне, али и да међу тим земљама постоје значајне разлике у прилагођавању монетарним условима (Графикон 5.5). На Графиконима 5.5а и 5.5б приказано је кретање просјечних пондерисаних каматних стопа на новоодобрене кредите нефинансијским приватним предузећима од почетка 2021. године до маја 2024. године за кредите категорије преко 0,25 милиона EUR до 1 милиона EUR, те кредите категорије преко износа од 1 милион EUR. С првом категоријом кредита се највише сусрећу мала и средња предузећа, док кредити преко износа од 1 милион EUR највећим дијелом одговарају потребама корпоративног сектора предузећа. Из наведених графика се може уочити да су каматне стопе на кредите предузећима у одабраним земљама еврозоне прије почетка провођења рестриктивне монетарне политике ЕЦБ-а у просјеку биле ниже за 1,5 процентних поена у односу на БиХ. Од октобра 2022. године започиње снажнији раст каматних стопа у земљама еврозоне, који је изостао на бх. тржишту, те су крајем 2023. године каматне стопе у еврозони биле у просјеку више за 1,3 процентних поена. Каматне стопе на кредите становништву показују врло сличне трендове у кретању, међутим евидентно је да су разлике у висини каматних стопа у БиХ и еврозони значајније у овој категорији кредита. Прије почетка провођења рестриктивне монетарне политике ЕЦБ-а, каматне стопе у еврозони су биле у просјеку ниже за 3,4 процентна поена у односу на БиХ, док су се до краја 2023. године ове разлике постепено смањивале, али каматне стопе на кредите становништву у појединим земљама ЕУ су и даље ниже од просјека каматних стопа у БиХ (Графикони 5.5ц и 5.5д).

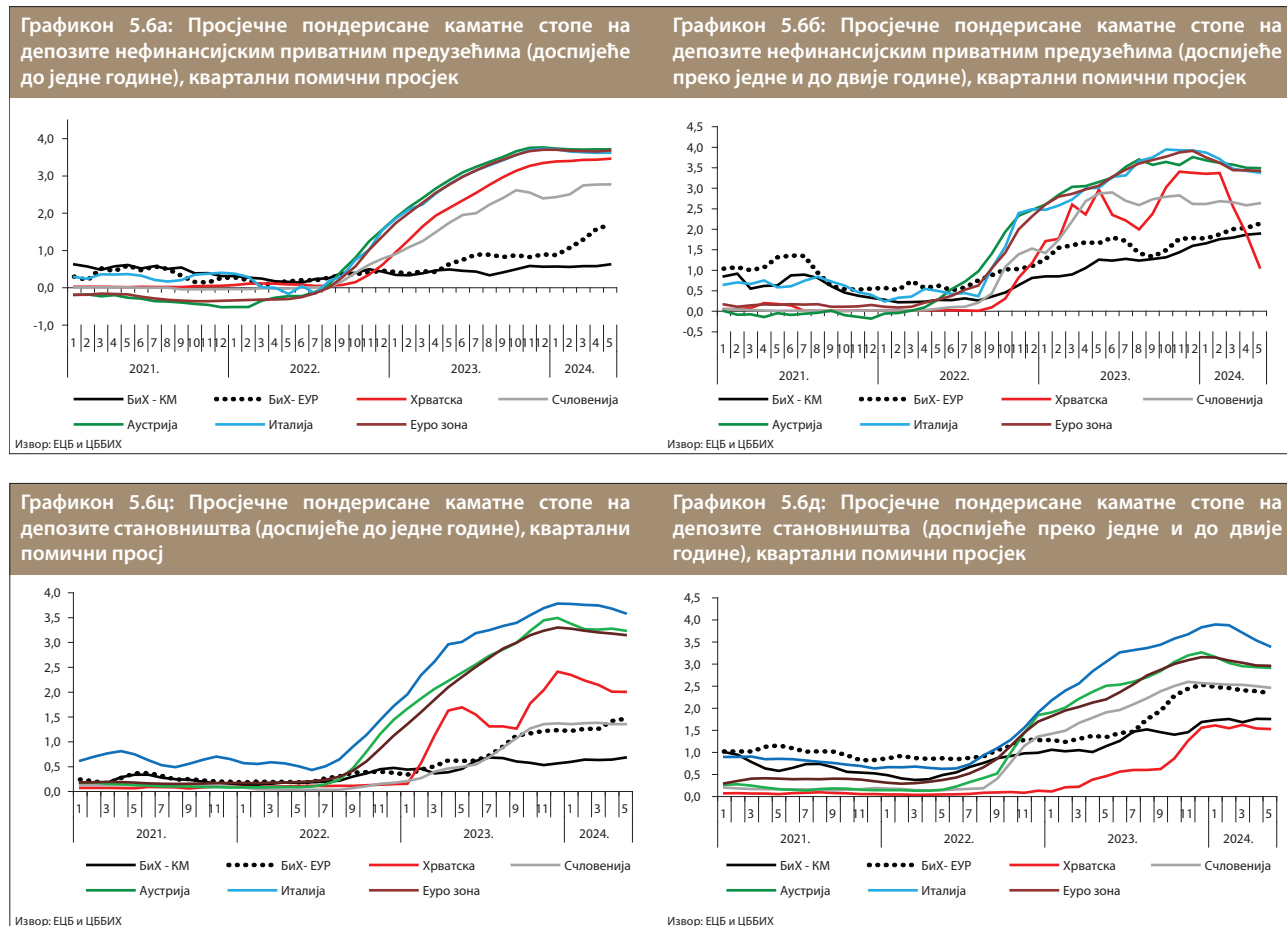
Графикон 5.5. Упоредни приказ кретања активних каматних стопа у БиХ и одабраним земљама еврозоне

Домаће банке су биле у могућности одржати каматне стопе на кредите у БиХ на релативно ниским нивоима током 2023. године захваљујући ниским трошковима финансирања, с обзиром на то да у структури извора банака доминирају депозити домаћих резидентних сектора који чине чак 97,9% у укупним изворима средстава. При томе се скоро три четвртине односи на депозите на трансакционим рачунима и депозите по виђењу, чије се каматне стопе још увијек налазе на изразито ниским нивоима¹⁹. На Графикону 5.6 приказано је упоредно кретање просјечних пондерисаних каматних стопа на орочене депозите предузећа и становништва у БиХ, еврозони и одабраним земљама еврозоне, за депозите категорије рочности до једне године, те депозите категорије рочности од једне до двије године од почетка 2021. године до маја 2024. године. У структури новоуговорених орочених депозита ове двије категорије имају највеће учешће у укупним ороченим депозитима у БиХ. Орочени депозити предузећа до 1 године чине 36,3%, а орочени депозити предузећа од 1 до 2 године 37,3% од укупно орочених депозита предузећа у посматраном периоду. Слично, орочени депозити становништва од 1 до 2 године чине 40,6% укупно орочених депозита становништва, док орочени депозити до 1 године чине мањи дио од 14,3% укупних депозита становништва у посматраном периоду.

Из кретања пасивних каматних стопа уочавају се још већа одступања у нивоу каматних стопа у БиХ и посматраним земљама еврозоне. Трансмисија монетарне политике ЕЦБ-а на каматне стопе у овим земљама је била најефикаснија када је ријеч о краткорочним депозитима предузећа, док су у случају осталих врста депозита ефекти трансмисије на раст каматних стопа били релативно ограничени и неуједначени. С друге стране, раст каматних стопа на краткорочне депозите предузећа и становништва у БиХ у домаћој валути је готово потпуно изостао, док су каматне стопе на краткорочне депозите оба сектора у EUR валути од почетка 2023. године почела примјетније расти и на крају посматраног периода су у просјеку више за 1 процентни поен од каматних стопа на краткорочне изворе у домаћој валути (Графикони 5.6а и 5.6б). Каматне стопе на орочене депозите с договореним доспијењем преко једне до двије године у оба сектора у домаћој и EUR валути биљежиле тренд постепеног раста од почетка четвртог квартала 2022. године, с тим да је разлика у расту каматних стопа између депозита у домаћој и EUR валути израженија код депозита становништва (Графикони 5.6в и 5.6д).

Графикон 5.6. Упоредни приказ кретања пасивних каматних стопа у БиХ и одабраним земљама еврозоне

¹⁹ Детаљније описано у поглављу Домаћинства (графикони 3.10 и 3.11).

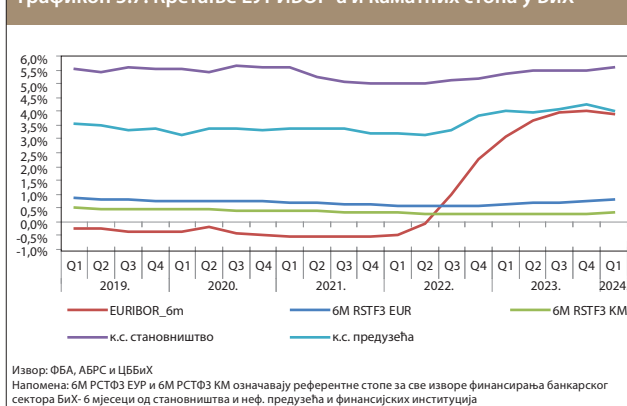
Снижавање референтне каматне стопе од стране ЕЦБ-а у првој половини јуна 2024. године, неће значајније утицати на каматне стопе у БиХ, будући да домаће банке нису подизале каматне стопе у истом обиму као банке у ЕУ, односно ефекти прелијевања у БиХ повезани са растом каматних стопа у еврозони су били пуно блажи и пуно спорији, те ће изостати и ефекат снижења истих.

Референтне стопе просјечног пондерисаног трошка финансирања банака у БиХ, које је ЦББиХ започела публиковати у другој половини 2023. године, такође показују да није дошло до значајнијих промјена у трошковима финансирања банака у БиХ. Након снажног раста ЕУРИБОР-а који је уследио провођењем рестриктивне монетарне политике ЕЦБ-а током 2022. и 2023. године, недостатак референтне стопе на домаћем тржишту које би банке у БиХ могле користити за везивање каматних стопа на изворе финансирања и за кредите с промјенљивом каматном стопом умјесто вриједности ЕУРИБОР-а, показао се као значајна мањкавост. С циљем превазилажења овог недостатка, ентитетске агенције за банкарство и ЦББиХ су процијениле да би добар референтни индикатор могао бити просјечан трошак финансирања домаћих банака, те су у оквиру координације банкарске супервизије развиле Методологију за израчун РСТФ - референтне стопе просјечног пондерисаног трошка финансирања банака које послују у БиХ²⁰ у првој половини 2023. године. Основна сврха утврђивања домаће референтне каматне стопе била је да се смање ризици по финансијску стабилност у турбулентном макроекономском окружењу, побољшају услови функционисања унутрашњег тржишта, те осигура виши ниво заштите корисника финансијских услуга и инвеститора.

На основу кретања шестомјесечне референтне стопе за КМ и EUR валуту²¹, може се закључити да се трошак финансирања банака у БиХ у периоду прије почетка раста каматних стопа у еврозони постепено смањивао, али и да су све вријеме домаће референтне стопе биле значајно изнад ЕУРИБОР-а. Другим ријечима, домаће банке ни у једном моменту нису биле у могућности прикупити средства за финансирање по тако ниској цијени као банке на европском тржишту. Са почетком раста ЕУРИБОР-а, трошкови извора финансирања банака на домаћем тржишту нису забиљежили значајнији раст, међутим, у последњих неколико квартала се уочава нешто динамичније повећање шестомјесечне референтне стопе за изворе у EUR валути у односу на изворе у КМ валути (Графикон 5.7). Узимајући у обзир средњорочне пројекције макроекономских кретања у земљи, у 2024. години очекује се постепени наставак раста каматних стопа на орочене депозите и у складу с тим раст референтних стопа. Међутим, притисак на повећање каматних трошкова на домаће изворе средстава није значајан с обзиром на то

да је финансијско тржиште у БиХ још увијек неразвијено и могућности за алтернативне видове инвестирања вишка средстава којима располаже становништво су ограничене. Такође, врло мали број депонената у БиХ располаже са депозитима значајнијих износа, док се највећи број депозита грађана односи на депозите врло малих износа (детаљније описано у поглављу Домаћинства), због чега је реално очекивати да ће се и даље знатан износ средстава задржати на трансакционим и текућим рачунима на које банке у просјеку плаћају занемариве каматне стопе/ накнаде од 0,04%. Услијед наведеног, евидентно је да банке у тренутним околностима рачунају да могу одржати умјерен, али стабилан раст депозита који ће бити довољан за финансирање кредитне потражње, уз ограничени раст каматних стопа на депозите.

Графикон 5.7: Кретање ЕУРИБОР-а и каматних стопа у БиХ

Јачање кредитне активности у приватном нефинансијском сектору резултирало је смањењем негативаног јаз који мјери омјер кредита приватном сектору и БДП-а (Графикону 5.8). На графикону је приказана процјена финансијског циклуса за БиХ, базирана на два основна индикатора²². Јаз омјера кредита и БДП-а представља референтни односно бенчмарк индикатор за процјену кредитног циклуса и изражен је у постотним поенима (десна оса графикона). Композитни индикатор је креиран на основу већег броја појединачних финансијских и економских индикатора за које је утврђено да у значајној мјери одражавају финансијски циклус БиХ, а изражен је у стандардним девијацијама (лијева оса графикона). Динамика кретања оба индикатора је слична и показује изразито висок позитиван јаз у почетном периоду приказаном на графикону, док у рецентнијем периоду сугерише како су вриједности финансијског циклуса негативне. Јаз омјера кредита и БДП-а показује позитиван циклус од чак 20% током 2008. године, након чега слиједи нагло успоравање кредитирања, те кредитни циклус у првој половини 2016. године улази у негативну територију. Од тада па до другог квартала 2021. године циклус се

²⁰ Методологија за израчун РСТФ налази на веб страници ЦББиХ (линк: <https://www.cbbh.ba/content/read/1120>)

²¹ ЦББиХ од октобра 2023. године једном квартално објављује РСТФ 3 за валуте КМ и ЕУР, и за доспијећа од 3, 6 и 12 мјесеци на статистичком порталу ЦББиХ (линк: http://statistics.cbbh.ba/Panorama/novaview/SimpleLogin_cr_html.aspx).

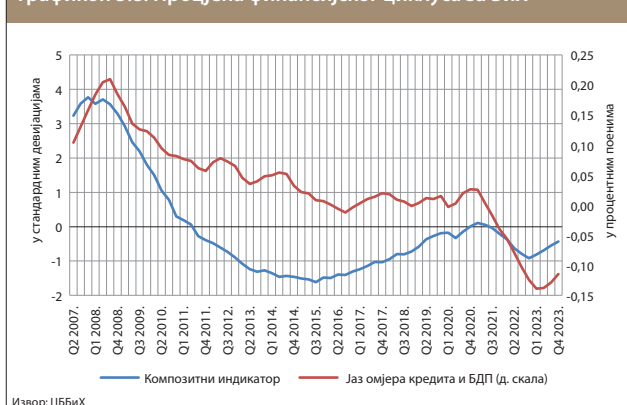
²² Методологија процјене финансијског циклуса за БиХ је урађена у складу са препорукама Базелског комитета за банкарску супервизију (БЦБС) и дјелимично је прилагођена домаћој економији и доступним серијама података. Детаљно описано у Извјештају о финансијској стабилности за 2021. годину (Текстни оквир 4: Процјена финансијског циклуса за БиХ) на следећем линку: <https://www.cbbh.ba/Content/Archive/575>.

кретао око свог дугорочног тренда са мањим позитивним и негативним одступањима. Од трећег квартала 2021. године финансијски циклус у БиХ се налазио у силазној фази и негативан јаз се континуирано продубљивао до краја првог квартала 2023. године када је чак износио $-13,9\%$, што указује на изразито слабу кредитну активност без опипљивих ризика од прегријавања. Захваљујући јачању кредитне активности, од другог квартала 2023. године, негативан јаз се благо смањује и на крају задњег квартала 2023. године износи $-11,5\%$. Композитни индикатор у рецентном периоду указује на нешто мањи негативни циклус од око $-0,4$ стандардних девијација. На основу процијењених доприноса сваке од коришћених варијабли у композитном индикатору може се извести закључак да, у складу с резултатима, већина укључених индикатора кредитирања, заједно са индикаторима пословања банака, распона каматних стопа и берзанских индекса, те новчане масе негативно доприносе композитном индикатору финансијског циклуса. С друге стране, поједине варијабле попут индекса цијена некретнина и стопе незапослености указују на опоравак финансијског циклуса у посљедњих неколико квартала.

Снажан раст цијена некретнина који се биљежи у посљедње двије године, заједно са смањењем распона каматних стопа за становништво у трећем и четвртм кварталу 2023. године указује на раст потражње за некретнинама и опоравак финансијског циклуса.

Очекивани опоравак личне потрошње и благи раст приватних инвестиција требао би повећати потражњу за кредитима приватног сектора у 2024. години, док ће стабилизација инфлације успорити снажан номинални раст БДП-а, због чега би се негативан јаз омјера кредита и БДП-а требао постепено почети затварати, што би могло довести до преласка финансијског циклуса у позитивну територију.

Графикон 5.8: Процјена финансијског циклуса за БиХ

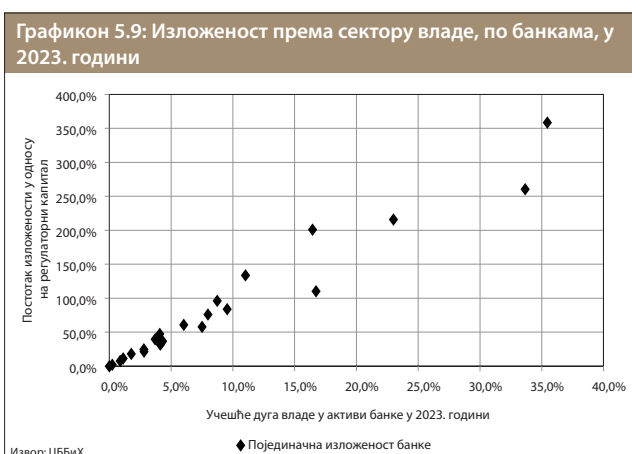

Резултати анализе нивоа цикличких ризика на основу података за четврти квартал 2023. године приказани су у Топлинској мапи. Иако се јаз омјера кредита и БДП-а у посљедњих неколико квартала почео смањивати, негативна фаза финансијског циклуса, заједно са осталим индикаторима још увијек не указују на јачање цикличких ризика, осим у случају индикатора са тржишта некретнина.

Топлинска мапа																	
Оснолни ЦЦуб индикатори	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Јаз омјера банкарских кредита приватном сектору и БДП-а																	
Јаз омјера банкарских кредита приватном сектору и БДП-а																	
индекс финансијског циклуса																	
Годишња промјена омјера банкарских кредита приватном сектору и БДП-а																	
Кредитни индикатори	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Номинални годишњи раст банкарских кредита приватном сектору																	
Номинални годишњи раст укупних кредита приватном сектору																	
Номинални годишњи раст кредита нефинансијских предузећа																	
Номинални годишњи раст кредита становништва																	
Индикатори тржишта некретнина	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Омјер новоодобрених кредита нефинансијским предузећима и БДП-а (посљедња четири квартала)																	
Омјер новоодобрених кредита становништву и БДП-а (посљедња четири квартала)																	
Номинални годишњи раст цијена некретнина																	
Годишња промјена индекса цијена некретнина																	
Омјер дефицита текућег рачуна и БДП-а (ануализиран)																	
Индикатори кредитних услова	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Распон каматних стопа за нефинансијска предузећа																	
Распон каматних стопа за становништво																	
Кредитни стандарди за одобравање кредита нефинансијским предузећима																	
Кредитни стандарди за одобравање кредита становништву у категорији стамбених кредита																	
Кредитни стандарди за одобравање кредита становништву у категорији потрошачких кредита																	

Извор: ЦББиХ

У 2023. години изложеност банкарског сектора према сектору владе се повећала у односу на претходну годину, али се још увијек налази на умјереном нивоу, па самим тим и ризици по финансијску стабилност који произлазе из сектора владе нису значајни. Према подацима монетарне и финансијске статистике ЦББиХ, укупна изложеност банкарског сектора према сектору владе на крају 2023. године износила је 3,3 милијарде КМ и већа је за 252,2 милиона КМ или за 8,3% у односу на претходну годину. Банке су у 2023. години значајније повећале изложеност према сектору владе по основу куповине ентитетских вриједносних папира, док је истовремено евидентирано благо смањење кредитних пласмана владиним институцијама, те је у коначници учешће владиног дуга у укупној активи банкарског сектора незнатно повећан за 0,22%, на ниво од 8%. На нивоу цјелокупног банкарског система, изложеност ка сектору владе на крају 2023. године је била на нивоу од 76,1% регулаторног капитала банкарског система. На Графикону 5.9 приказана је појединачна изложеност банака према свим нивоима власти у БиХ, укључујући и ванбуџетске фондове и фондове социјалне заштите²³.

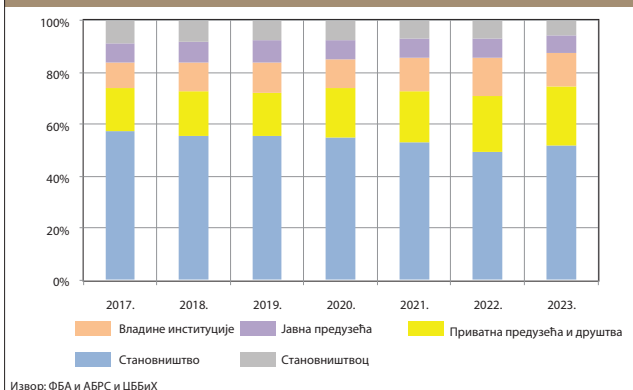
У 2023. години укупна ликвидна актива је забиљежила благи раст у односу на претходну годину, при чему су у структури ликвидних средстава забиљежене значајније промјене у смислу израженијег раста стране активе подстакнуте снажним растом каматних стопа на ино-тржиштма. Ликвидна актива је на крају године износила 11,15 милијарди КМ и виша је за 2,5% у односу на прошлу годину. Међутим, од почетка 2023. године се биљеже значајније промјене у структури ликвидне активе. Наведено се односи на израженији раст рачуна депозита код депозитних институција у иностранству, док су остале ставке ликвидне активе (готов новач и рачун резерви код ЦББиХ) биљежиле пад. Рачуни депозита код ино банака су повећани за 771,2 милиона КМ или 43,4% на крају 2023. године у односу на претходну годину, док ставка готов новач биљежи пад за 338,8 милиона КМ или 17,9%, а позиција рачуни резерви код ЦББиХ је смањена

за 166,6 милиона КМ или 2,32%. Услед снажног раста каматних стопа на ино-тржиштима, банке су инвестирале значајније износе вишкова ликвидности у преконоћне или краткорочне депозите на европском новчаном тржишту, односно искористиле су тржишне прилике и оптимизовале позиције унутар оквира ликвидне активе, што је у коначници имало позитиван ефект на профитабилност. Проматрано по кварталима, највећи раст рачуна депозита код депозитних институција у иностранству у износу од 672,5 милиона КМ или 37,9% забиљежен је у првом кварталу, након чега су банке наставиле повећавати инвестирање у краткорочне депозите нерезидената током другог и трећег квартала за додатних 684,4 милиона КМ, те су депозити код депозитних институција у иностранству достигли вриједност од 3,1 милијарду КМ на крају трећег квартала. У посљедњем кварталу банке су повукле дио депозита од нерезидената, тако да је у односу на трећи квартал 2023. године забиљежено смањење позиције рачуна депозита код депозитних институција у иностранству у износу од 585,7 милиона КМ, на ниво од 2,54 милијарде КМ. У првом кварталу 2024. године банке су поново пласирале значајнији износ ликвидних средстава у депозите код депозитних институција у иностранству (860,8 милиона КМ), те вриједност депозита код депозитних институција у иностранству износи 3,4 милијарде КМ.

У структури извора средстава настављен је раст укупних депозита домаћих резидентних сектора, који је био значајнији него у претходној години. Депозити становништва свих категорија рочности током 2023. године биљеже раст, након повлачења мањег дијела депозита у претходној години, што потврђује повјерење у стабилност банкарског сектора БиХ. Укупни депозити резидената на крају године износили су 31 милијарду КМ и порасли су за 1,8 милијарди КМ или 6,1% у односу на крај 2022. године. У 2023. години највећи допринос расту су дали депозити приватних нефинансијских предузећа који у укупним депозитима домаћих резидентних сектора учествују са 22,5% и депозити становништву који у укупним депозитима учествују са 52,1% (Графикон 5.10). Депозити приватних нефинансијских предузећа су на крају 2023. године износили 6,97 милијарди КМ и забиљежили су пораст у износу од 743,1 милион КМ или 11,9% у односу на претходну годину, док су депозити становништва износили 16,14 милијарди КМ и забиљежили су пораст у износу од 1,64 милијарди КМ или 11,3% у односу на претходну годину. С друге стране, остали депозити домаћих сектора су забиљежили пад у 2023. годину у односу на претходну годину. Код депозита владиних институција евидентиран је пад у износу 251 милион КМ или 12,8% у односу на исти период претходне године; док су депозити јавних предузећа забиљежили смањење у износу 161 милион КМ или 6,7% у односу на крај 2022. године.

²³ Подаци о појединачним изложеностима банака преузети из монетарне и финансијске статистике ЦББиХ. У складу са методологијом ММФ-а, подаци о ентитетским вриједносним папирима укључују и вриједносне папире јавних предузећа.

Графикон 5.10: Секторска структура депозита резидената

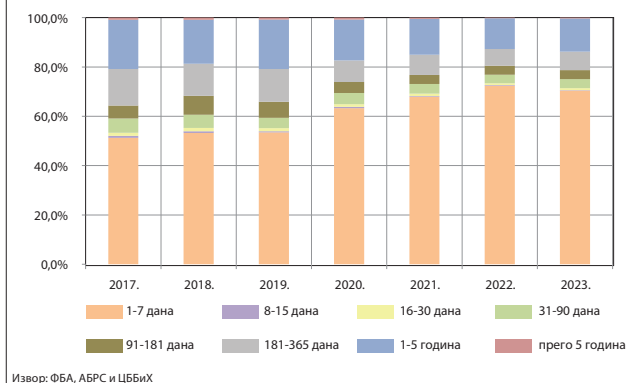

Према подацима ЦББиХ, најинтензивнији раст у 2023. години остварили су депозити становништва на трансакцијским рачунима (799 милиона КМ или 19,5%) и краткорочни депозити (55,2 милиона КМ или 14,3%); док су депозити по виђењу расли 154,7 милиона КМ или 5,5%; а дугорочни депозити порасли су за 45 милиона КМ или 0,8%. На крају 2023. године а-виста депозити чине чак 70,5% укупних депозита становништва, при чему депозити на трансакцијским рачунима учествују са 45,2%, а депозити по виђењу са 25,3% у укупним депозитима становништва. Посматрано на годишњем нивоу, тренд смањивања учешћа дугорочних орочених депозита становништва није заустављен. Учешће дугорочних депозита у укупним депозитима становништва смањило се за 2,5 постотних поена у односу на претходну годину, односно са нивоа од 29,5% на крају 2022. године на ниво од 26,95% на крају 2023. године. Међутим, у задњем кварталу 2023. године, као и у првом кварталу 2024. године, ипак су примјетне одређене промјене и учешће дугорочних орочених депозита у укупним депозитима становништва је почео благо расти. Наведено је резултат пословних политика које је неколико банака почело спроводити од половине 2023. године, а које се односе на промоцију виших каматних стопа, преко 3% на орочену штедњу, са посебним погодностима попут исплате камате унапријед, фиксне каматне стопе, стимулативне каматне стопе итд. У складу с наведеним, очекује се да ће у наредном раздобљу доћи до промјене у виду благог раста орочених и штедних депозита. Доминантном расту депозита на трансакцијским рачунима, који је и даље настављен у првом кварталу 2024. године, доприноси још увијек у просјеку ниске пасивне каматне стопе на орочене депозите становништва. Просјечена пондерисана каматна стопа на орочене депозите становништва у другој половини 2023. године забиљежила је раст од 69 базних поена, са просјечног нивоа од 1,67% у првом полугодишту, на просјечан ниво од 2,36% у другој половини 2023. године. Повишена инфлација, уз још увијек релативно ниске пасивне каматне стопе не доприноси мотивацији становништва у погледу орочавања депозита, посебно на дужи рок.

Рочна структура укупних извора средстава у 2023. године није се значајније мијењала. Међутим, евидентно је да услјед раста каматних стопа које

банке нуде на орочене депозите долази до постепеног јачања преференције домаћих сектора за орочањем депозита. Депозити са роком доспијећа од 1 до 7 дана су се у 2023. години благо смањили за 2,2%, те су смањили своје учешће у укупним депозитима за 2,16 постотних поена, на ниво 70,2%. Остале категорије депозита свих рочности забиљежиле су благи раст учешћа у укупним депозитима; најзначајније се повећало учешће категорије депозита преостале рочности од 1 до 5 година с нивоа 12,4% на крају 2022. године на 13,4% укупних депозита свих резидентних и нерезидентних сектора на крају 2023. године. Учешће дугорочних депозита са преосталом рочношћу дужом од 5 година чини свега 0,3% укупних депозита (Графикон 5.11).

Графикон 5.11: Структура укупних депозита по преосталој рочности

У 2023. години банкарски сектор БиХ је задржао висок степен стабилности захваљујући високој капитализованости и ликвидности, побољшању квалитета активе, док је профитабилност банака достигла највиши забиљежени ниво, те је у односу на претходну годину повећана отпорност сектора на ризике. Ризици по финансијску стабилност у 2023. години ублажени су првенствено захваљујући успоравању инфлације, али је и даље присутан висок степен неизвијености у макроекономском окружење, што се може неповољно одразити на очекивани економски раст и ниво инфлације у наредном периоду. Задржавање поштрених услова финансирања и евентуална значајнија корекција каматних стопа на домаћем тржишту могли би резултирати јачањем и материјализацијом кредитног ризика у средњорочном раздобљу. Поред тога, у наредном периоду ризик по профитабилност банака представљаће притисак на раст трошкова финансирања услед раста каматних стопа и потенцијалног погоршања квалитета активе. Свеукупна оцјена индикатора стабилности банкарског сектора за 2023. годину указује на то да је отпорност банкарског сектора повећана у односу на претходну годину, у највећој мјери услед снажног раста профитабилности, што банкама повећава капацитете за апсорбовање потенцијалних губитака у случају материјализације ризика. Настављено је побољшање квалитета активе на системском нивоу, које је у значајној мјери резултат отписа некавалитетних потраживања, те реструктурисања и наплате некавалитетних потраживања у једном дијелу кредитног

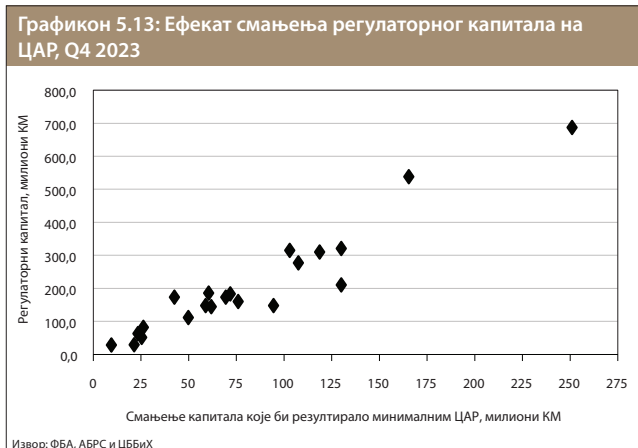
портфолија. Вриједности индикатора ликвидности остале су на истом нивоу из претходне године и одражавају високу ликвидност банкарског сектора. Висока оцјена у сегменту девизне позиције указује на то да је изложеност девизном ризику изразито ниска, с обзиром на то да је EUR, сидрена валута домаће валуте у валутном одбору, доминантна страна валута у банкарском сектору. Банкарски сектор је адекватно капитализован значајно изнад прописаног регулаторног минимума, што помаже у очувању отпорности банака у случају погоршања макроекономских или финансијских услова (Графикон 5.12).

Банкарски сектор БиХ је на крају 2023. године адекватно капитализован и све банке у систему испуњавају прописане регулаторне захтјеве у погледу адекватности капитала мјерене стопом адекватности капитала и стопом финансијске полуге. Стопа основног капитала на крају 2023. године износи 18,72%, стопа редовног основног капитала је 18,69%, док стопа финансијске полуге на нивоу система износи 10,1% (регулативни минимум је 6%). Стопе основног и регулаторног капитала забиљежиле су незнатан раст од 0,04% и 0,09% у односу на крај претходне године. Највећи утицај на раст вриједности основног и редовног основног капитала на нивоу система имало је укључивање остварене добити у основни капитал. Укупна изложеност ризику свих банака у систему на крају 2023. године износи 22 милијарде КМ, што представља раст од 1,5 милијарди КМ или 7,6%. На нивоу система, структура укупне изложености ризику се није значајније промијенила у односу на крај претходне године, те су банке највише изложене кредитном ризику (91,5%), док изложености оперативном и тржишном ризику чине 7,9% и 0,55% укупне изложености ризику.

Графикон 5.13 приказује за колико би се требао смањити регулаторни капитал за сваку појединачну банку, уз укупни ниво пондерисаног ризика са краја 2023. године, да би се стопа адекватности капитала спустила на регулаторни минимум од 12%. На графикону се уочава да би већина банака при непромијењеном нивоу ризичне активе могла поднијети значајно смањење регулаторног капитала прије него што би им се CAR спустио на доњу границу регулаторног минимума. Адекватност капитала банака које су у претходном периоду имале ниже индикаторе капитализованости у односу на просјек система се

побољшала, укључивањем остварене добити текућег периода у капитал. Ипак, поједине банке у систему су рањивије у случају материјализације ризика, с обзиром на то да би релативно мала смањења регулаторног капитала код ових банака угрозила испуњавање прописаног нивоа адекватности капитала.

У 2023. години настављено је побољшање индикатора квалитета активе на системском нивоу, које се огледа у најнижој вриједности неквалитетних према укупним кредитима која није забиљежена још од 2006. године. Због успоравања раста реалне економске активности и повишене инфлације, уз задржавање пооштрених услова финансирања, може се очекивати јачање и материјализација кредитног ризика у средњорочном раздобљу. Учешће неквалитетне у укупној активи на крају 2023. године износи 2,1% и нижи је за 39 бп у односу на крај претходне године. У току године билансне и ванбилансне изложености у нивоу кредитног ризика 3 забиљежиле су смањење у износу од 114 милиона КМ (11,3%), док је укупна финансијска актива виша за 2,48 милијарде КМ или 5,75%. Највећи дио неквалитетне активе чине неквалитетни кредити који су на крају 2023. године износили 898,3 милиона КМ и смањили су се за 114 милијуна КМ или 11,3% у односу на крај претходне године. Значајно смањење неквалитетних кредита уз истовремени раст укупних кредита резултирало је смањењем учешћа неквалитетних у укупним кредитима, тако да је на крају 2023. године NPL рацио износио 3,8%, што је најнижа вриједност забиљежена након избијања финансијске кризе 2009. године. Банке су током 2023. године оствариле смањење неквалитетних кредита у највећој мјери по основу рачуноводственог и трајног отписа активе процијењене као губитак и проведених активности на наплати неквалитетних потраживања. Уз трајни и рачуноводствени отпис и наплату неквалитетних потраживања, у 2023. години укупна вриједност кредита који су прешли из квалитетних у неквалитетна потраживања била је нешто нижа у односу на претходну годину, што је такође допринијело побољшању квалитета кредитног портфолија. Према подацима из ЦРК, у 2023. години забиљежена је нижа стопа дифолта код сектора становништва у погледу вриједности и броја партија које су прешле из квалитетних у неквалитетна потраживања (са нивоа од 1,23% у 2022. години на ниво од 1,19% у 2023. години). Такође, у сегменту правних лица

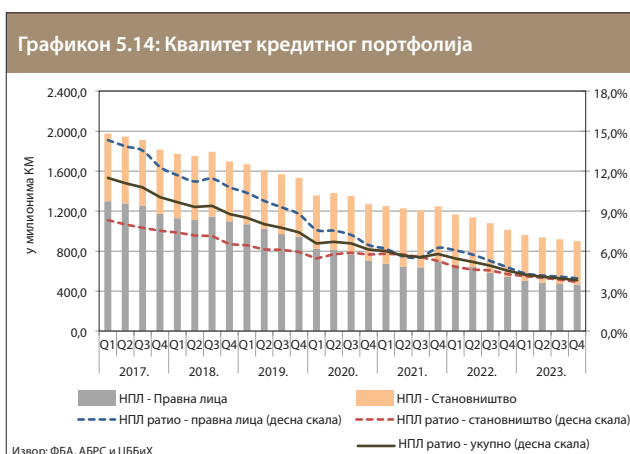
дошло до пада стопе дифолта са нивоа од 1,31% у 2022. на ниво од 0,87% у 2023. години.

Због задржавања строжих кредитних стандарда и политика, које подразумевају финансирање изузетно бонитетних и кредитно способних клијената, с једне стране, те структуре извора с друге стране, банке су до сада биле мање склоне промјени каматних стопа на постојеће кредите уговорене са промјенљивом каматном стопом. То се нарочито односи на велике банке с високим учешћем депозита, а које су имале мању потребу за повећањем пасивних каматних стопа како би привукле нове депоненте, што се одразило и на мању потребу за повећањем активних каматних стопа у случају ових банака. Значајан раст каматних стопа (200 бп или више), евидентан је у врло малом дијелу кредитног портфолија према извјештајним подацима ФБА. Подаци указују да је значајан раст каматне стопе закључно са 31.12.2023. године у односу на референтни датум (30.06.2022.), утврђен у дијеловима портфолија код девет банака у износу од 370,3 милиона КМ, што чини 2,2% укупног кредитног портфолија банака из ФБиХ. Код кредитног портфолија правних лица, значајан раст каматне стопе утврђен је у износу од 332,9 милиона КМ или 3,8% кредитног портфолија правних лица, док је код кредитног портфолија физичких лица утврђен у износу од 37,4 милиона КМ или 0,4% портфолија физичких лица. У складу са одредбама Одлуке о привременим мјерама за ублажавање ризика раста каматних стопа²⁴, очекивани кредитни губици су утврђени у износу од 24,2 милиона КМ, те су банке формирале додатне резерве за очекиване кредитне губитке у износу од 5,9 милиона КМ за кредите код којих је утврђен значајан раст каматних стопа.

Након почетка заоштравања монетарне политике ЕЦБ-а, банке у БиХ нове дугорочне кредите претежно уговарају уз фиксну каматну стопу, како би у што већој мјери избјегле каматно индуковани кредитни ризик, што је посебно наглашено у сектору становништва, гдје су одобрени кредити у просјеку дуже рочности до доспијећа него кредити предузећима. У 2023. години, 88% новоодобрених кредита становништву су одобрени уз фиксну каматну стопу, док је код приватног нефинансијског сектора 57% новоодобрених кредита уговорено уз фиксну каматну стопу. Међутим, иако је раст учешћа кредита са фиксном каматном стопом дао позитиван допринос смањењу каматно индукованог кредитног ризика, снажан раст учешћа кредита са фиксном каматном стопом могао би имати негативан утицај на профитабилност с обзиром на то да се очекује да ће се раст трошкова финансирања банака наставити и у наредном периоду, што ће вршити притисак на одрживост нето каматних маржи. Ипак, узимајући у обзир податке агенција за банкарство о ефективним каматним стопама, које су примјетно више од номиналних каматних стопа, посебно у сектору становништва, може се извести закључак да су банке већ у значајној мјери

уградиле процјене раста трошкова финансирања у ефективну каматну стопу на кредите са фиксном каматном стопом.

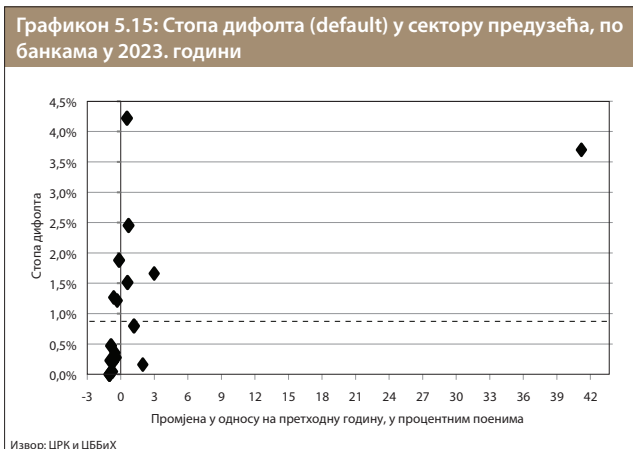
У току 2023. године неквалитетни кредити у сектору предузећа и становништва наставили су тренд пада, тако да је на крају 2023. године учешће неквалитетних у укупним кредитима у сектору предузећа износило 4%, док је у сектору становништва овај индикатор износио 3,7% (Графикон 5.14).

У сегменту правних лица, готово у свим дјелатностима евидентирано је смањење неквалитетних потраживања. Такође, нижа стопа дифолта, а која је забиљежена у 2023. години у сегменту правних лица, указује на то да није дошло до значајније материјализације кредитног ризика код нефинансијских предузећа упркос пословању у околностима повишеног нивоа ризика у макроекономском окружењу. На нивоу сектора, стопа дифолта у сегменту правних лица износила је 0,87% и нижа је за 43 бп у односу на претходну годину. Анализом стопе дифолта по банкама може се закључити да је код више од половине банака у систему дошло до смањења кредитног ризика или је кредитни ризик остао на приближно истом нивоу као и претходне године (Графикон 5.15). Међутим, иако је забиљежена нижа стопа дифолта него у претходној години, повећало се учешће кредита са повећаним кредитним ризиком (кредити у нивоу кредитног ризика 2) у укупним кредитима правним лицима, са нивоа од 10,8% на крају претходне године, на ниво од 11,8% на крају 2023. године. Повишен ниво ризика у макроекономском окружењу у највећој мјери се одразила на пословања предузећа у дјелатности грађевинарства и дјелатности превоза и складиштења, у којима је забиљежено најзначајније повећање учешћа кредита у нивоу кредитног ризика 2 у укупним кредитима правним лицима. Тако се учешће кредита у нивоу кредитног ризика 2 у укупним кредитима правним лицима пласираним предузећима из сектора грађевинарства повећао са нивоа до 11,7% на крају претходне године на ниво од 17,8% на крају 2023. године, те док се учешће кредита нивоа кредитног ризика 2 који су пласирани предузећима која се баве дјелатношћу превоза и складиштења повећао са 11,3% на 16,8%. Због наставка слабљења макроекономских прилика и још

²⁴ Одредбе Одлуке о привременим мјерама за ублажавање ризика раста каматних стопа у ФБиХ и РС се примјењују до 31. 12. 2024. године ("Службене новине Федерације БиХ", број 41/24 и „Службени гласник РС”, број 45/24).

увијек повишене инфлације, кредитни ризик у сектору нефинансијских предузећа може се оцијенити повећаним, те се нешто значајније погоршање квалитета кредитног портфолија и већа стопа дифолта корпоративног сектора може очекивати у средњорочној периоду.

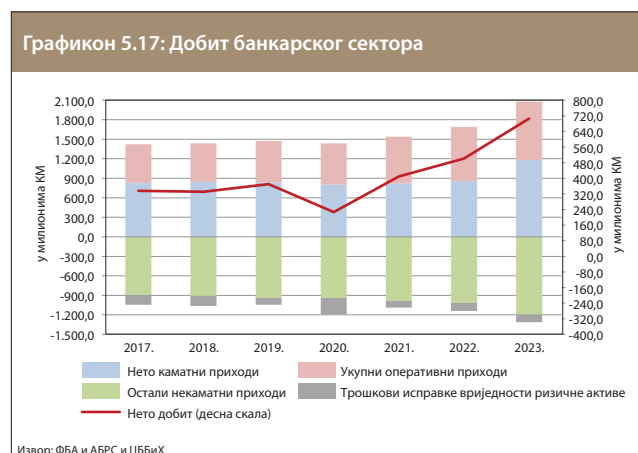

Просјечна стопа дифолта у сектору становништва на крају 2023. године износи 1,19% и благо се смањила у односу на претходну годину. Промјене на нивоу система нису биле значајне, само се издваја једна мања банка са релативно високим учешћем неквалитетних у укупним кредитима, која је забиљежила јачи интензитет рекласификације у неквалитетне кредите у 2023. години (Графикон 5.16).

Банкарски сектор БиХ је у 2023. години исказао рекордну нето добит и остварио знатно више стопе поврата на просјечну активу и просјечни капитал иако се њихово пословање одвијало у релативно неповољном макроекономском окружењу. Под претпоставком наставака раста кредитне активности и благог раста активних каматних стопа, профитабилност банкарског сектора остаће висока, али би притисак на раст трошкова финансирања и могуће погоршање квалитета aktive могли умањити зараде банака у наредном периоду. Банкарски сектор БиХ је у 2023. години исказао рекордну нето добит у износу 705,8 милиона КМ, виши чак за 41% у односу на претходну годину. Раст профитабилности банке су оствариле првенствено захваљујући расту каматних прихода, док су каматни расходи остали готово непромијењени у односу

на претходну годину. До значајнијег раста нето каматних прихода долази услед наставка раста кредитне активности и благог раста каматних стопа на кредите становништву и нефинансијским приватним предузећима, као и наставка раста каматних прихода по каматоносним рачунима депозита. Такође, забиљежен је наставак тренда раста оперативних прихода. На расходној страни је забиљежен пад трошкова исправке вриједности ризичне aktive, док су остали пословни и директни трошкови и укупни оперативни расходи забиљежили раст, што је довело до раста укупних некаматоносних расхода (Графикон 5.17).

Све банке у систему су исказале позитиван финансијски резултат, при чему је и даље највећи дио добити банкарског сектора сконцентрисан у неколико великих банака. Тако су двије највеће банке оствариле добит која чини 40,2% добити читавог сектора, док су четири најпрофитабилније банке генерисале 55,1% укупне нето добити банкарског сектора.

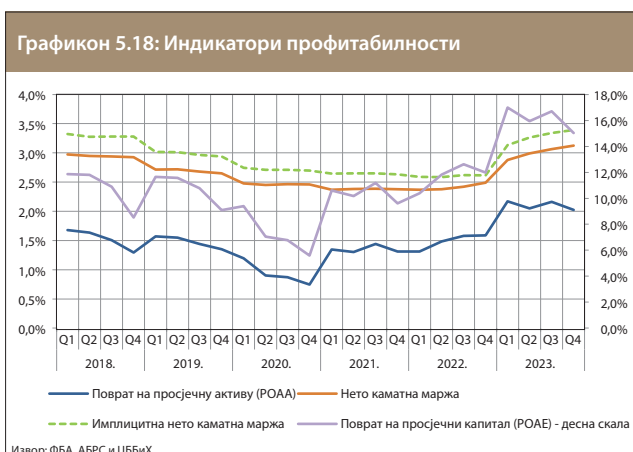
Укупни каматни приходи у 2023. године износили су 1,3 милијарде КМ и у односу на претходну годину већи су за чак 321,8 милиона КМ или 32,1%. Наставак раста активних каматних стопа се може очекивати и у наредним кварталима, што ће и даље позитивно утјецати на профитабилност банкарског сектора, а нарочито ако овај раст не буде праћен сразмјерним растом пасивних каматних стопа. Укупни каматни приходи по основу кредита су забиљежили пораст од 167,8 милиона КМ или 19,3%. Такође, забиљежен је значајан раст каматних прихода по каматоносним рачунима депозита банака код депозитних институција (од 82,8 милиона КМ), који се у највећој мјери односи на раст преконоћних и краткорочних депозита код депозитних институција у иностранству у односу на претходну годину, као и на пораст каматних стопа на инт-ржиштима.

Укупни расходи по каматама и остали слични расходи су износили 144,9 милиона КМ и већи су за 1,6 милиона КМ или 1,1% у односу на претходну годину. Нето каматни приходи износили су 1,2 милијарде КМ и већи су за 320,2 милиона КМ или 37,2% у односу на претходну годину.

У 2023. години настављен је раст укупних оперативних прихода, али мањим интензитетом у односу на претходну

годину и исти су износили 899,1 милион КМ. Укупни оперативни приходи су у односу на прошлу годину повећани за 70 милиона КМ или 8,4%. Раст оперативних прихода банке су оствариле у највећој мјери по основу повећања накнада за извршене услуге и накнада по ванбилансним пословима, што значајно доприноси одржавању високог нивоа профитабилности у систему. Учешће оперативних прихода у укупном приходу банкарског сектора износи 40,4% и смањен је за 4,8 постотних поена у односу на претходну годину.

Индикатори профитабилности ROAA и ROAE на крају четвртог квартала 2023. године износе 2% односно 15% респективно и биљеже раст вриједности од 0,4 односно 3,1 постотних поена у односу на исти период претходне године. Знатан раст индикатора профитабилности резултат је више остварене добити у 2023. години у односу на претходну годину, уз истовремено постотно знатно мањи раст просјечне активе и просјечног капитала (Графикон 5.18)²⁵.

У 2023. години вриједности индикатора ликвидности су се задржале на приближно истом нивоу у односу на претходну годину, те и даље одражавају високу ликвидност банкарског сектора, што су показали и резултати тестова отпорности на стрес ликвидности. На крају 2023. године ликвидна средства су чинила 29% активе банкарског сектора, док је 47,2% краткорочне пасиве било покривено ликвидним средствима (Графикон 5.19). Индикатор депозита према кредитима на крају 2023. године достигао је ниво од 131%, те указује да се кредитна активност на домаћем тржишту у потпуности финансира из депозита нефинансијских сектора.

Коефицијент покрића ликвидности (ЛЦР) на нивоу банкарског сектора на крају 2023. године је износио 218,1%. Све банке су испуњавале захтјеве у погледу ЛЦР-а, а већина значајно изнад прописаног регулаторног минимума²⁶. Коефицијент нето стабилних извора финансирања (НСФР) је на крају 2023. године износио 159,9% и све банке у систему биљеже знатно више вриједности индикатора од минимално прописане која износи 100%.

Резултати проведене анализе о међубанкарским и прекограничним изложеностима указују на изузетно низак ризик од потенцијалне заразе у 2023. године. Иако ни у претходним годинама међубанкарске изложености нису биле значајне, према подацима са краја 2023. године међусобне изложености домаћих комерцијалних банака додатно су смањене у односу на крај претходне године, како по укупном износу изложености²⁷, тако и према броју међусобних веза међу банкама. Самим тим, ризици међубанкарске заразе, услед прелијевања системских ризика међу банкама, су додатно смањени. Анализа прекограничне повезаности према подацима за крај 2023. године је указала да већи ризик заразе произлази из прекограничних изложености него услед изложености на домаћем међубанкарском тржишту. С обзиром да банкарским сектором у БиХ доминирају банке у већинском страном власништву, налази ове анализе су потврдили њихову значајну прекограничну изложеност и овисност првенствено о матичним банкарским групацијама. Поредџи налазе мрежне анализе са налазима анализе проведене на основу података на дан 31. 12. 2022. примјетна је нешто већа укупна изложеност бх. банкарског сектора према иностранству, а највеће изложености бх. банака постоје према Њемачкој, Аустрији и Италији. Индиректни ефекти заразе нису евидентирани захваљујући малим међубанкарским изложеностима и доброј капитализованости свих комерцијалних банака у БиХ.

²⁵ Имплицитна нето каматна маржа представља омјер нето каматних прихода и просјечне каматносноне активе. Просјечна каматносна активна на крају четвртог квартала израчуната је као просјек стања каматносноне активе на крају четвртог квартала претходне године и четвртог квартала текуће године.

²⁶ У складу са Одлуком о управљању ризиком ликвидности банка („Службене новине ФБиХ“, бр. 39/21) и Одлуком о управљању риЗИком ликвидности („Службени гласник РС“, бр. 62/21) минимални коефицијент покрића ликвидности износи 100%.

²⁷ Укупне међубанкарске изложености комерцијалних банака у БиХ на дан 31. 12. 2023. године су износиле 23,3 милиона КМ, што је за 55,3% мања вриједност у односу на крај 2022. године.

Текстни оквир 4: Тестови на стрес солвентности

Тестирање отпорности банкарског сектора у БиХ на стрес показује да су банке на постојећем нивоу капитализованости способне поднијети материјализацију ризика чак и у јачем екстремном сценарију, при чему би се и у временском хоризонту тестирања на стрес од наредне три године капитализованост на нивоу сектора задржала знатно изнад регулаторних захтјева што подразумева минималну стопу адекватности капитала од 12% те додатни заштитни слој за очување капитала у износу од 2,5% укупног износа изложености ризику. У овогодишње тестирање на стрес укључени су и додатни капитални захтјеви из Стуба 2 који су за сваку појединачну банку утврђени у оквиру супервизорског прегледа и процјене појединачних банака (СРЕП).

Тестирање отпорности на стрес у периоду од 2024. до 2026. године проводи се примјеном три различита сценарија и то основног и два екстремна сценарија. Сценарији и претпоставке за тестирање на стрес постављени су на основу тренутних геополитичких дешавања у свијету, као и њихових импликација по глобалну економију и економију у БиХ, те очекиваних импликација по бх. банкарски сектор. Квантификација сценарија обухвата пројекције макроекономских и финансијских варијабли – као што су реални БДП, инфлација, кредитни раст, каматне стопе на кредите становништву и предузећима и цијене некретнина (Табела ТО 4.1).

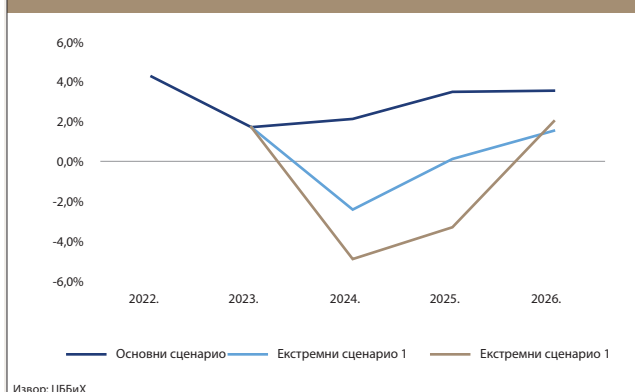
Табела ТО 4.1: Главне претпоставке у основном и екстремним сценаријима

	2022.	Основни сценарио			Екстремни сценарио 1			Екстремни сценарио 2		
		2023.	2024.	2025.	2023.	2024.	2025.	2023.	2024.	2025.
Макроекономска кретања										
Реални БДП	3,9	0,9	1,0	3,0	-2,4	-1,9	0,5	-3,8	-3,2	1,0
Лична потрошња	4,9	-0,5	2,2	2,5	-2,7	-0,1	0,3	-3,7	-1,2	0,6
Бруто инвестиције	13,5	6,9	8,6	6,5	2,2	3,9	2,0	0,3	1,2	1,7
Извоз роба и услуга	24,6	1,5	5,9	7,0	-6,8	3,8	5,5	-12,6	4,3	5,0
Увоз роба и услуга	24,0	2,9	9,4	6,5	-2,6	7,7	4,4	-6,5	7,7	3,5
Инфлација (%)	14,0	6,1	3,0	2,0	9,6	5,5	3,0	11,8	6,9	5,0
Цијене некретнина	16,8	6,5	2,5	2,5	6,1	1,6	0,0	6,2	1,7	-1,0
Услови на финансијском тржишту										
Каматне стопе становништво (%)	5,1	6,8	6,5	6,3	7,1	7,3	7,1	7,6	7,9	7,9
Каматне стопе предузећа (%)	3,4	4,7	4,5	4,3	5,4	5,5	5,4	5,7	5,8	5,8
Кредитни раст становништво	5,2	5,4	5,5	7,0	1,8	2,0	4,7	0,3	0,5	2,5
Кредитни раст предузећа	4,4	3,7	3,8	4,8	1,0	1,5	3,0	-1,3	0,5	1,8

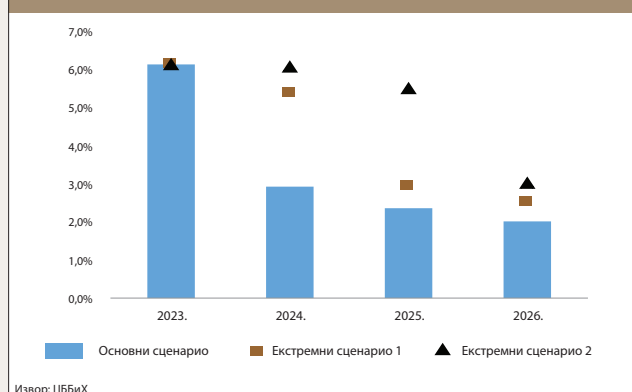
Извор: ЦББиХ

Напомена: Подаци за макроекономска кретања и кредитни раст представља годишњу стопу промјене изражену у процентима.

ТО 4.1 : Реални раст БДП-а

ТО 4.2: Стопа инфлације

Основни сценарио је базиран на службеним пројекцијама ЦББиХ из новембра 2023. године. Према званичним подацима Агенције за статистику БиХ, економија БиХ је претходну годину завршила са скромним реалним економским растом те високом стопом инфлације (Табела ТО 4.1). У овом сценарију се за 2024. годину очекује нешто виши, али и даље скроман економски раст услед слабе спољне тражње и перзистентне инфлације која умањује реалну потрошњу домаћинстава. До краја временског хоризонта тестирања на стрес очекује се опоравак економске активности. Приватна потрошња би требала бити кључни покретач раста БДП-а, на коју ће уз побољшање индикатора тржишта рада позитивно утицати и слабљење инфлаторних притисака. Заоштравање монетарне политике и подизање референтних каматних стопа водећих централних банака одразиће се и на постепено повећање каматних стопа у банкарском сектору БиХ у 2024. и 2025. години након чега се предвиђа да ће раст бити заустављен у посљедњој години временског хоризонта. Раст каматних стопа доприносиће успореној кредитној активности у наредне двије године након чега долази до постепеног опоравка у 2026. години. Слаба понуда на тржишту некретнина, уз велику потражњу и раст цијена грађевинских радова, довешће до наставка раста цијена некретнина у годинама тестирања, али по знатно нижим стопама у односу на протекле двије године.

Оба екстремна сценарија карактерише наглашен пад економске активности, те и даље висока инфлација у првом периоду тестирања. Сценарији се разликују по трајању и интензитету претпостављене рецесије, док су сами покретачи рецесивних кретања у својој основи исти за оба сценарија. Наиме, блажи екстремни сценарио показује контракцију само у првој години тестирања на стрес, док се у јачем екстремном сценарију моделована рецесија протеже током прве двије године тестирања. На пад економске активности у 2024. години у оба сценарија је утицао пад свих категорија БДП-а. Пад извоза је под утицајем смањења потражње из иностранства, односно узрокован је падом БДП-а главних трговинских партнера. Негативни шокови претпостављају се за агрегатне инвестиције као резултат раста домаћих каматних стопа, али и негативне пословне климе у земљи и иностранству. Лична потрошња у 2024. је под утицајем резистентних инфлаторних притисака у првој години тестирања услед претпоставки о даљем расту цијена хране и енергената, али и све већем доприносу раста темељне инфлације. Инфлација ће према екстремном сценарију 1 значајно успорити у 2025. години као резултат укупне економске стабилизације и изласка из рецесије, док ће према екстремном сценарију 2 домаће административне цијене, уз раст егзогенних цијена, наставити биљежити високе стопе и током друге године тестирања, а значајније успоравање се очекује тек у посљедњој години тестирања на стрес. Претпостављен пораст премије ризика земље у 2024. години, заједно с порастом некавалитетних кредита и референтне каматне стопе ЕЦБ-а у другом сценарију, довео би до већег пораста домаћих каматних стопа у односу на основни сценариј. Раст каматних стопа у оба екстремна сценарија ће трајати до посљедње године тестирања када ће узлазни тренд бити заустављен. Услијед негативних

економских прилика у иностранству, те пада домаће реалне економске активности као и раста каматних стопа становништва у наредном периоду, цијене некретнина у 2024. години падају у оба екстремна сценарија, док се у јачем екстремном сценарију пад цијена некретнина наставља и у 2025. години, с тим да цијене некретнина остају још увијек знатно изнад нивоа са краја 2021. године.

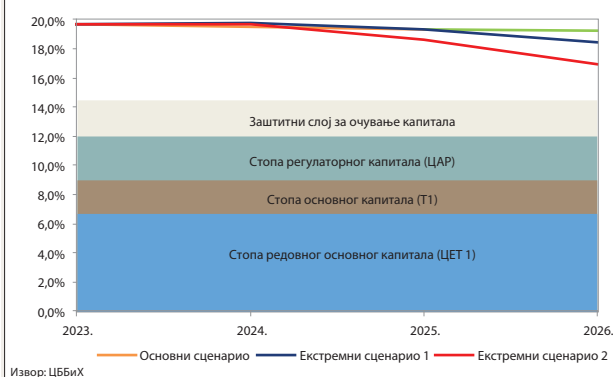
Утицај тестова на стрес на стопу адекватности капитала квантификован је на основу почетног стања на дан 31. 12. 2023. Банкарски сектор је на крају 2023. године показао знатно већу отпорност на претпостављене шокове у односу на претходну годину, првенствено захваљујући добрим полазним индикаторима пословања, укључујући високу стопу капитализованости свих банака у сектору, побољшање квалитета активе, те до сада највећу нето добит на годишњем нивоу.

У основном сценарију банкарски сектор задржава висок ниво капитализованости од 19,2% до краја временског хоризонта тестирања на стрес. Све банке у систему би успјеле задржати стопу адекватности капитала изнад регулаторног минимума од 12% те испунити и додатне капиталне захтјеве из Стуба 2 утврђене у оквиру супервизорског прегледа и процјене појединачних банака (СРЕП). Такође, све банке у систему би успјеле задржати заштитни слој за очување капитала до краја временског хоризонта тестирања на стрес.

У екстремном сценарију 1 који претпоставља негативан економски раст у првој години тестирања, те незнатан опоравак економске активности тек у трећој години тестирања, стопа адекватности капитала на крају тестног периода износила би високих 18,5%. Проведено тестирање је показало да је банкарски сектор изузетно отпоран на претпостављене шокове у пометнутом сценарију, те да би само двије мање банке, чије је укупно учешће у активи система 2,9%, у случају материјализације шокова из екстремног сценарија, исказале потребу за докапитализацијом. Поред поменутих банака, још три банке у систему при апсорпцији претпостављених шокова исцрпљују вишкове капитала и задиру у заштитни слој за очување капитала. У случају материјализације шокова из екстремног сценарија 2 гдје је претпостављена снажна контракција економске активности у прве двије године тестирања на стрес уз благи опоравак у трећој години, додатне потребе за капиталом на крају трогодишњег тестног периода исказало би укупно седам банака у систему, при чему четири банке не би испуњавале минималне регулаторне капиталне захтјеве на нивоу система од 12%, док још три банке не би испуњавале додатне капиталне захтјеве утврђене у оквиру СРЕП-а. Укупна актива наведених банака на крају четвртог квартала 2023. године чини 26,8% активе банкарског сектора. Поред наведених банака које су исказале потребу за докапитализацијом, још двије банке би у овом неповољном макроекономском сценарију исцрпили акумулиране вишкове капитала, односно њихов

заштитни слој за очување капитала²⁸ био би нарушен. Укупне докапитализацијске потребе на нивоу система износили би 107,6 милиона КМ што представља 0,2% бруто домаћег производа из 2023. године.

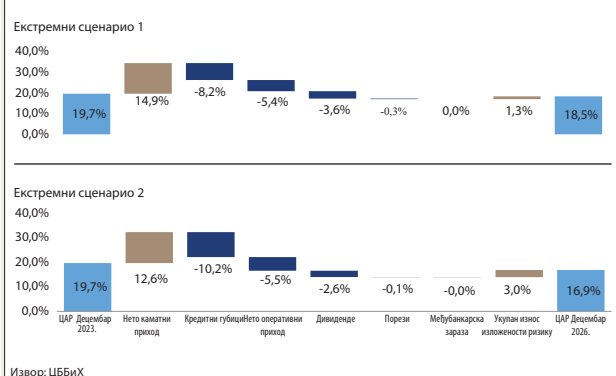
ТО 4.3: Стопа адекватности капитала у основном и два екстремна сценарија и минимални регулаторни капитални захтјеви

Извор: ЦББиХ

На графикону ТО 4.4 приказан је допринос појединих позиција биланса стања и успјеха на промјену стопе адекватности капитала на системском нивоу, кумулативно, у екстремним сценаријима, у периоду од краја 2023. до краја 2026. године. Пад капитализованости банкарског сектора у оба стресна сценарија прије свега је резултат повећаних губитака по основу кредитног ризика који произлазе из финансијских ставки активе, првенствено кредитног портфолија сектора предузећа и становништва. Капитализованост је такође под утицајем смањења нето оперативних прихода у односу на крај 2023. године. Нето каматни приходи, са друге стране, имају кључан позитиван допринос одржавању адекватности капитала, и то од 14,9% процентних поена у блажем и 12,6% процентних поена у јачем екстремном сценарију без обзира на благо смањење до краја 2026. године. Такође, на капитализованост током стреса додатно дјелује и претпоставка исплате дивиденде у сва три периода тестирања на стрес као и у сва три сценарија. Утицај међубанкарске заразе у систему на капитализованост банака за сада је занемарив.

ТО 4.4: Утицај појединачних позиција на ЦАР у оба екстремна сценарија

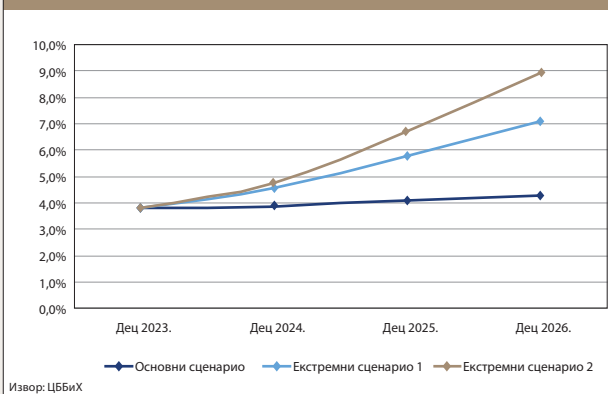

Извор: ЦББиХ

²⁸ Према важећим Одлукама о израчунавању капитала банке су обавезне да одржавају заштитни слој за очување капитала у облику редовног основног капитала у износу од 2,5% укупног износа изложености ризику. Заштитни слој капитала додаје се на стопу редовног основног капитала од 6,75% и не може се користити за одржавање стопе основног и укупног капитала. Одржавање прописаног заштитног слоја капитала услов је за исплату дивиденде за банке.

И поред континуираног смањења нивоа NPL у претходном периоду, резултати тестова на стрес показују да је квалитет кредитног портфолија веома осјетљив на промјене макроекономских услова, те већ у основном сценарију долази до благог погоршања квалитета кредитног портфолија у све три године тестирања. У оба екстремна сценарија очекује се значајно повећање неквалитетних кредита до краја временског хоризонта тестирања на стрес на што утиче претпостављени снажан раст инфлације, контракција економске активности и значајан раст каматних стопа. Пројектовани раст неквалитетних потраживања евидентан је како у сектору предузећа, тако и у сектору становништва, с тим што је раст NPL-ова снажнији у сектору предузећа, што је резултат веће осјетљивости кредитног портфолија предузећа на оштар пад економске активности те раст каматних стопа претпостављен у оба екстремна сценарија.

ТО 4.5: Удио неквалитетних у укупним кредитима

Извор: ЦББиХ

Текстни оквир 5: Стрес тестови ликвидности

На темељу резултата теста отпорности на стрес ликвидностиведеног на бази података за крај 2023. године банкарски сектор у БиХ може се оцијенити отпорним на шокове ликвидности и шокове на страни извора финансирања претпостављене у алтернативним сценаријима. Овакви резултативеденог тестирања на стрес првенствено су последица добре полазне ликвидносне позиције свих банака у сектору и високих коефицијената ЛЦР који су по банкама на крају 2023. године износили од 156% до високих 1320%.

ЦББиХ почевши од четвртог квартала 2021. године континуирано проводи топдаун (top-down) макро стрес тест ликвидности, који је концептуално утемељен на подацима о новчаним токовима свих комерцијалних банака у систему. Израчун ликвидносне позиције у претпостављеним условима значајног стреса у 30-дневном временском периоду базира се на приступу стандардизоване мјере коефицијента покрића ликвидности (ЛЦР). Шокови у стрес тесту ликвидности калибрирани су коришћењем стручних процјена у ЦББиХ у облику три алтернативна неповољна сценарија. Први стресни сценарио претпоставља шок на страни сектора становништва и базира се на историјском догађају односно глобалној финансијској кризи у периоду 2008 - 2009, која је резултирала краткорочним губитком повјерења у бх. банкарски сектор и последично повлачењем значајног дијела депозита становништва. Други стресни сценарио представља хипотетску системску кризу ликвидности у земљи, у којој би већи интензитет стреса извора финансирања за банке долазио из корпоративног сектора. Трећи, комбиновани стресни сценарио је екстремни сценарио који претпоставља комбинацију шокова из претходна два сценарија, с елементима идиосинкратичних шокова, као што су велика повлачења депозита, већа од очекиваних повлачења одобрених кредитних линија, те стреса на финансијском тржишту који се огледа у великом паду вриједности свих вриједносних папира који се држе као ликвидна средства. Претпостављени шокови у овом сценарију су око два до три пута јачи од захтјева према ЛЦР регулативи, а циљ оваквог сценарија је да се идентификују и најмање слабости ликвидносних позиција банака (Табела ТО 5.1).

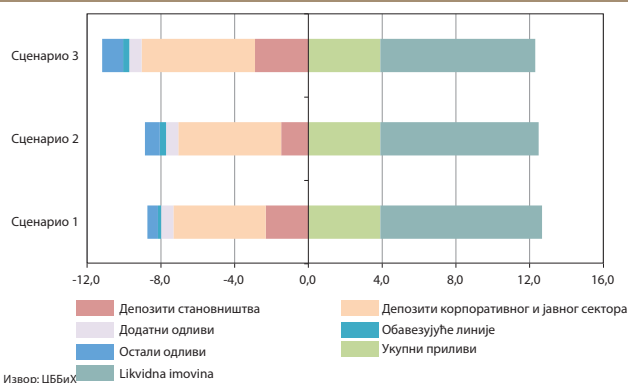
Табела ТО 5.1: Калибрација сценарија у стрес тесту ликвидности

	ЛЦР параметар	Претпоставке за сценарио 1	Претпоставке за сценарио 2	Претпоставке за сценарио 3
Депозити становништва				
депозити са вишим стопама одлива				
категорија 1	15%	20%	15%	30%
категорија 2	20%	30%	20%	40%
стабилни депозити	5%	10%	5%	10%
остали депозити становништва	10%	15%	10%	20%
Оперативни депозити				
обухваћени системом осигурања				
	5%	5%	10%	10%
нису обухваћени системом осигурања				
	25%	25%	30%	35%
Неоперативни депозити				
обухваћени системом осигурања				
	20%	20%	25%	30%
нису обухваћени системом осигурања				
	40%	40%	45%	50%
Обавезујуће линије				
према физичким лицима				
	5%	5%	10%	10%
према правним лицима				
	10%	10%	20%	20%
према финансијским клијентима				
	40%	40%	50%	60%
Остали производи и услуге				
ванбилансне обавезе				
	5%	5%	10%	15%
неискориштени кредити и аванси великим клијентима				
	10%	10%	20%	30%
кредитне картице				
	5%	10%	5%	15%
прекорачења по рачуну				
	5%	10%	5%	15%
ванбилансни производи по основу финансирања трговине				
	5%	5%	10%	15%
Ликвидна имовина нивоа 1				
имовина централне владе				
	100%	100%	95%	90%
имовина јединица регионалне или локалне самоуправе				
	100%	90%	85%	80%
Ликвидна имовина нивоа 2				
дужнички ВП привредних друштава				
	50%	50%	30%	25%

Напомена: Одабране су оне позиције код којих су стресни параметри различити од ЛЦР параметара.

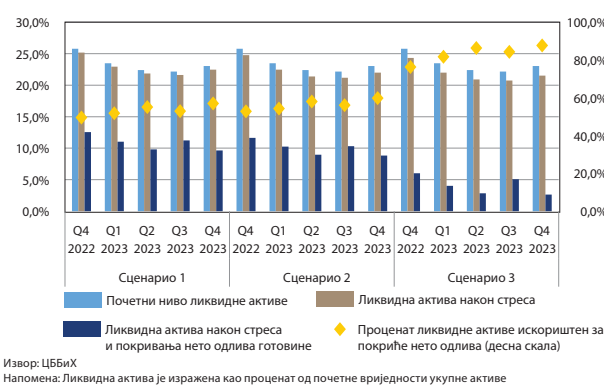
Промјена нето ликвидносних одлива кроз три претпостављена сценарија резултат је већих ликвидносних одлива, док су укупни приливи задржани на истом нивоу у сва три сценарија. Укупна вриједност одлива ликвидних средстава у различитим сценаријима, као и промјена у структури у смислу контрибуције различитих категорија одлива на њихову укупну вриједност разликује се по сценаријима, а највећи пораст ликвидносних одлива је претпостављен у сценарију 3, што знатно утиче на ЛЦР након стреса у овом сценарију (Графикон ТО 5.1).

Графикон ТО 5.1: Основне ЛЦР компоненте, Q4 2023.

На Графикону ТО 5.2 приказан је просјечни почетни ниво ликвидне aktive са којим банке улазе у стрес тест, а који на крају 2023. године износи 23% укупне active бх. банкарског сектора. Ако кроз периоде посматрамо ликвидну активу након стреса у сва три описана сценарија уочљиво је да вриједности задржавају незнатно нижи ниво у односу на почетни ниво ликвидне active што је у складу са претпостављеним интензитетом шока који се првенствено одражава на позиције ликвидне имовине нивоа 1 која је и најзаступљенија код свих банака у сектору. Са друге стране, ниво ликвидне имовине након стреса и покривања нето одлива готовине смањује се значајно у сва три претпостављена сценарија што указује на важност заштитног слоја ликвидности у стресним условима. Процент искориштене ликвидне имовине за покриће нето одлива на нивоу бх. банкарског система је приближно једнак у прва два сценарија тестирања на стрес и износи 57,1% и 59,9% респективно. У трећем комбинованом сценарију просјечан процент искориштене ликвидне имовине на нивоу сектора износио је чак 87,7% што је и очекивано с обзиром на интензитет претпостављених шокова у овом сценарију.

Графикон ТО 5.2: Ликвидна актива за банкарски сектор

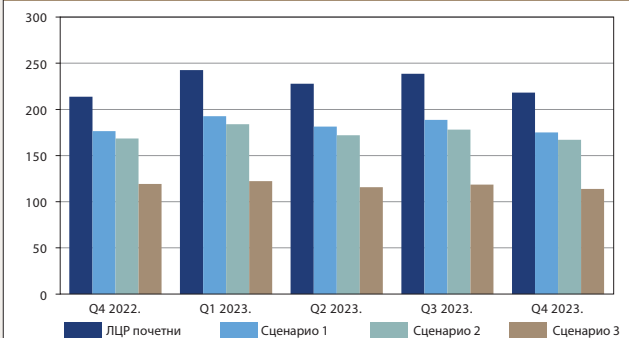

Посматрајући резултате теста на стрес ликвидности по појединачним банкама у прва два претпостављена сценарија, све банке би успјеле апсорбовати стрес ликвидности и финансирања у периоду од 30 дана. Ипак потребно је напоменути да би три банке у првом, те четири банке у другом сценарију искористиле највећи дио ликвидних средстава, више од 70%, како би покриле претпостављене нето одливе након шока.

Према претпоставкама из сценарија 3 четири банке не би успјешно апсорбовале стрес ликвидности и финансирања у периоду од 30 дана без додатних ликвидних средстава, док би још четири банке исцрпили чак преко 90% ликвидних средстава за покриће нето одлива. Актива четири банке са недостајућим ликвидним средствима чини 20,3% укупне active бх. банкарског сектора, а двије од четири поменуте банке спадају у ред већих банака у погледу тржишног учешћа по укупној активи. С обзиром на то да се ради о изузетно јаком екстремном сценарију у којем се комбинују шокови из сектора становништва и корпоративног сектора, који су, уз то, јачег интензитета него што су били појединачно у друга два сценарија, може се сматрати да су банке у највећој мјери добро апсорбовале претпостављене шокове.

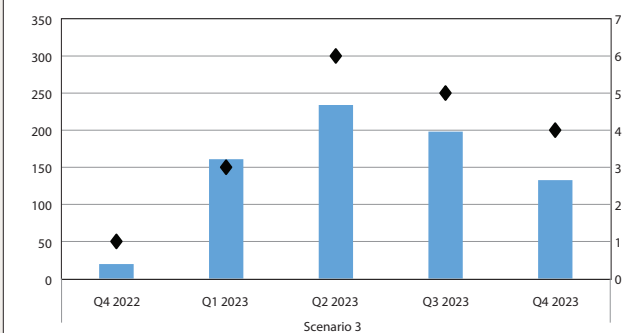
Агреговани резултати тестова на стрес кроз периоде показују да је ЛЦР за банкарски сектор остао изнад регулаторног минимума у сва три сценарија и у сваком од посматраних кварталних тестова на стрес, а овај коефицијент би након претпостављених шокова у сценарију 3 износио 114% (Графикон ТО 5.3). Ако посматрамо укупне потребе банака за додатним ликвидним средствима, које су банке исказале само у сценарију 3, оне су знатно веће у поређењу са посљедњим кварталом 2022. године, а већи је и број банака које исказују потребе за ликвидним средствима (Графикон ТО 5.4). У поређењу са претходним кварталом број банака са недостајућим ликвидним средствима у Сценарију 3 је мањи за једну банку, а апсолутни износ потреба за додатним ликвидним средствима мањи је за 65 милиона у односу на претходни квартал.

Графикон ТО 5.3: Коефицијент покрића ликвидности (ЛЦР) за банкарски сектор

Извор: ЦББиХ
Напомена: За разлику од ЛЦР-а у алтернативним сценаријима стрес теста ликвидности, износ прилива који може надокнадити очекиване одливе није ограничен на 75% одлива.

Графикон ТО 5.4: Укупне потребе банака за додатним ликвидним средствима

Извор: ЦББиХ

5.2 Небанкарски финансијски сектор

Сектор небанкарских финансијских институција остао је слабо развијен и мање важан сегмент финансијског тржишта. Појединачно учешће микрокредитног сектора, као и лизинг сектора, у укупној активи финансијских посредника се благо повећало, због значајнијег раста њихове билансне суме; учешће друштава за осигурање и реосигурање је остало на прошлогодишњем нивоу, док је једино учешће инвестиционих фондова у укупној активи забиљежио благи пад. На крају 2023. године свеукупно учешће небанкарских институција у активи финансијских посредника је благо, незнатно повећано. Међутим, одмак од изразите банкоцентричности није направљен у задње три године, те значај и улога сектора небанкарских институција у цјелини није осјетније порасла (Табела 5.1). Уз израженији раст билансне суме, у микрокредитном сектору забиљежен је и раст индикатора профитабилности. Иако је и у лизинг сектору остварен значајан раст укупне aktive, истовремено је забиљежено смањење профитабилности, услед снажног повећања трошка камате на позајмљена средства, која су већином уговорена уз промјенљиву каматну стопу везану за ЕУРИБОР. Највећи и најзначајнији сегмент небанкарског финансијског сектора остала су друштва за осигурање и реосигурање, која биљеже умјерен раст пословања мјерен повећањем обрачунатих премија у обје категорије осигурања, животног и неживотног. У 2023. години, услед већег задужења ентитетских влада, дошло је до значајнијег повећања промета на примарном тржишту обје бх. берзе, док у осталим сегментима тржишта капитала на обје берзе није било значајнијих утицаја на раст промета у односу на претходну годину.

Пословање микрокредитног сектора у 2023. години карактерише: значајнији раст aktive, раст бруто кредитних пласмана, раст капитала, смањење вриједности кредита у кашњењу, те раст профитабилности. На крају 2023. године у БиХ је пословало 28 микрокредитних организација (МКО), од чега 17 микрокредитних друштава (МКД) и 11 микрокредитних фондација (МКФ). Укупна актива микрокредитног сектора на крају 2023. године већа је за 13,9% у односу на 2022. годину, док су кредити забиљежили раст од 15,9% (Табела 5.2). Од укупног износа микрокредита, 97% је пласирано физичким лицима, при чему је и даље примарно финансирање сектора пољопривреде (25,4%), затим стамбених потреба (20,8%), те сектора услужних дјелатности (8,5%). Кредити одобрени свим осталим секторима учествују са 42,3% у укупним кредитима пласираним физичким лицима.

Табела 5.2: Поједностављени биланс стања микрокредитних организација (у милионима КМ)

	Актива		Пасива	
	2022.	2023.	2022.	2023.
Новчана средства и пласмани другим банкама	97,3	88,5		
Кредити	1.056,2	1.223,6	Обавезе по узетим кредитима	667,8 771,7
Резерве за кредитне губитке	-11,5	-12,5	Остале обавезе	72,9 83,6
Остала актива	126,7	145,6	Капитал	528,1 589,9
УКУПНО	1.268,7	1.445,2	УКУПНО	1.268,7 1.445,2

Извор: ФБА и АБРС, ЦББиХ

На крају 2023. године, кредити који у отплати касне дуже од једног дана имају учешће од 0,7% у укупним кредитима, те је њихово учешће задржано на нивоу претходне годину. Резерве за покриће кредитних губитака на нивоу сектора износиле су 12,5 милиона КМ. Посматрајући структуру пасиве, обавезе по узетим кредитима представљају основни извор средстава МКО и биљеже раст од 15,6% у односу на претходну годину. У рочној структури микрокредитног портфолија, највеће учешће имају дугорочни микрокредити са 95,4%. Након што је у 2020. години значајно побољшана рочна структура извора средстава када је већина краткорочних обавеза по узетим кредитима микрокредитних организација из ФБиХ замијењена дугорочним кредитима, исти тренд је настављен у наредним годинама, укључујући и 2023. годину. Укупни капитал сектора на крају 2023. године износи 590 милиона КМ и биљежи повећање од 11,7% у односу на претходну годину. У структури капитала МКО сектора, капитал микрокредитних фондација чини 54,7%, док се на капитал микрокредитних друштава односи 45,3% укупног капитала сектора. У 2023. години капитал микрокредитних фондација и друштава растао је за 8,6% и 15,4% респективно. Основни извор капитала МКФ представља вишак прихода над расходима, који је на крају године износио 268,8 милиона КМ односно 83,4% укупног капитала фондација. Слично, као и у случају МКФ доминантан утицај на раст капитала микрокредитних друштава имао је раст остварене добити у току године, тако да на крају 2023. нераспоређена добит чини 47,9% укупног капитала МКД, док основни капитал учествује са 47,2% у структури капитала микрокредитних друштава.

Микрокредитни сектор је у 2023. години остварио позитиван финансијски резултат у висини од 70,7 милиона КМ, што представља повећање за 89,5% у односу на претходну годину. Укупни приходи износили су 264,8 милиона КМ, те су у поређењу са претходном годином виши за 25,7%. Посматрајући структуру прихода МКО, каматни приходи су и даље доминантан извор прихода сектора, те је захваљујући расту кредитне активности, остварен раст прихода по основу камата и накнада за

20,7% у 2023. години. Просјечна пондерисана ефективна каматна стопа на укупне микрокредите у ФБиХ у 2023. години је износила 22,76%, а у РС-у 30,66%. Каматне стопе у микрокредитном сектору оба ентитета кретале су се на приближно истим нивоима до краја 2020. године. Међутим, од првог квартала 2021. године, биљежи се значајни раст просјечних каматних стопа у Републици Српској (РС), услед континуираног повећања просјечних стопа на краткорочне кредите веома малих износа (до 400 КМ), те су каматне стопе на релативно вишем нивоу задржане током 2022. године. Укупни расходи микрокредитног сектора износили су 189 милиона КМ и забиљежили су повећање од 11% у односу на претходну годину. Најснажнији утицај на раст укупних расхода имао је раст оперативних расхода који су били већи за 11,3% у односу на претходну годину.

У 2023. години обим пословања у сектору лизинга остао је врло скроман, те је и поред оствареног раста билансне суме, учешће овог сектора у активи финансијских посредника и даље изразито низак. На крају 2023. године дозволу за рад имала су четири лизинг друштва, те је у односу на крај претходне године број лизинг друштава исти. Укупна актива лизинг сектора износила је 525,3 милиона КМ и забиљежила је раст од 20,2% у односу на претходну годину. На финансијски лизинг односи се 83,2% вриједности уговора о лизингу, а на послове оперативног лизинга преосталих 16,8%. Вриједност новозакључених уговора финансијског и оперативног лизинга у 2023. износила је 340 милиона КМ, што је за 28,4% више у односу на претходну годину. Сектор лизинга је на крају 2023. године остварио позитиван финансијски резултат у износу од 6,5 милиона КМ, међутим исти представља смањење у износу 2,3 милиона КМ у односу на претходну годину. На смањење профитабилности у 2023. години у сектору лизинга највише је утицало значајно повећање камате на позајмљена средства у износу 13,3 милиона КМ односно наведена ставка је повећана за 209,6% у односу на претходну годину. У складу са објављеном Информацијом о субјектима банкарског система ФБиХ са стањем на дан 31. 12. 2023. године, сва лизинг друштва су исказала значајно повећање трошка камате на позајмљена средства у 2023. години, међутим највише је допринијело повећање ове ставке за 190,5% код једног лизинг друштва које има 44,5% учешћа у билансној позицији. Задужења лизинг друштва била су већински уговорно везана за БМ и ЗМ ЕУРИБОР (од 80% - 95% извора финансирања) и због наведеног је дошло до значајног пораста расхода по основу коришћених кредита. Оперативни расходи су повећани за 4,5 милиона КМ односно за 14,9% у односу на претходну годину.

Укупно приходи лизинг друштва су повећани за 16 милиона КМ, што представља повећање за 16% у односу на претходну годину. У односу на исти период претходне године забиљежено је повећање учешћа прихода од камата и сличних прихода лизинг сектора у укупним приходима, уз истовремено смањење учешћа оперативних прихода у укупним приходима лизинг сектора. Због раста БМ и ЗМ ЕУРИБОР-а, а услед промјене монетарне политике на нивоу ЕУ и примјене заштитних механизма ради стабилизације

раста инфлације, извори финансирања лизинг друштава, односно цијена на исте, порасла је у складу са трендом раста стопе ЕУРИБОР-а. Стога је повећање прихода у 2023. години у односу на исти период претходне године највећим дијелом посљедица усклађивања камата са БМ и ЗМ ЕУРИБОР-ом, узимајући у обзир да већину портфолија лизинг друштва чине уговори који су везани за ове стопе. Сектор лизинга у БиХ је веома слабо развијен и недовољно искориштен, а основне активности овог сектора и даље представљају одређени вид замјене класичних банкарских кредита, у највећој мјери правним лицима, имајући у виду да је финансирање путем лизинга за становништво неповољније у односу на кредитне пласмане банака због обавезе плаћања ПДВ-а на камату.

На тржишту осигурања је дошло до пораста активности поредећи са претходном годином. У 2023. години у БиХ је пословало 24 друштва за осигурање и једно друштво за реосигурање. Тренд раста премије осигурања из претходних година (са изузетком 2020. године) је наставаљен, а укупна обрачуната премија износила је 984 милиона КМ, те је у односу на претходну годину забиљежила раст од 11,7%, док учешће премије у укупном БДП-у износи 2,0%. Од укупне обрачунате премије, на неживотна осигурања се односи 79,7%.

Слаба заступљеност добровољних врста осигурања и даље представља кључну слабост и лимитирајући фактор развоја тржишта осигурања у БиХ. Најзначајније учешће у укупној премији осигурања и даље има осигурање од аутомобилске одговорности (48,9%). Раст је забиљежен у свим категоријама неживотног осигурања. Обрачуната премија на животна осигурања је износила 199,5 милиона КМ и забиљежила је пораст од 6% у односу на претходну годину. Укупне бруто исплаћене штете износе 429,4 милиона КМ и чине 43,6% укупне обрачунате премије.

У 2023. години дозволу за рад су имала 33 инвестициона фонда, од чега 18 у ФБиХ и 15 у РС. Од укупно 33 инвестициона фонда, 22 су отворени инвестициони фондови, док су 11 фондова затворени инвестициони фондови. Укупна вриједност нето имовине инвестиционих фондова на крају 2023. године износила је 1,04 милијарди КМ и мања је за 27,7 милиона КМ или 2,6% у односу на крај претходне године.

Укупан промет на бх. берзама је значајније повећан у 2023. години, с обзиром на то да су се владе као главни покретачи активности на примарном тржишту дужничких инструмената више задуживале. Укупан промет на БиХ берзама износио је 1,48 милијарди КМ и у односу на исти период претходне године биљежи значајан раст од 37,7%. Повећање промета забиљежено је на обе домаће берзе, али је снажнији раст остварен на BLSE у односу на SASE. Од укупног промета на Сарајевској берзи (SASE) остварено је 421,9 милиона КМ односно 28,6%, док је промет на Бањалучкој берзи (BLSE) износио чак 1,05 милијарди КМ или 71,4%, што је први пут у историји ове берзе да је исти виши од милијарду КМ. Од оствареног

укупног промета на BLSE на јавне понуде се односи 84,2%, што је највише посљедица емисија обвезница и трезорских записа РС. Користећи инфраструктуру Сарајевске берзе у 2023. години окончано је 13 јавних понуда, у укупном износу од 387,8 милиона КМ, односно на јавне понуде се односи 91,9%, што је резултат емисије обвезница и трезорских записа ФБиХ.

Укупна тржишна капитализација у БиХ на крају 2023. године износи 11,67 милијарди КМ и у односу на претходну годину већа је за 8,8%. Повећање тржишне капитализације на SASE износило је 469,6 милиона КМ (7,8%), док је повећање тржишне капитализације на BLSE износило 478,7 милиона КМ (10,1%) у односу на крај 2022. године. У осталим сегментима тржишта капитала на обје берзе није било значајнијих утицаја на раст промета у односу на претходну годину.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ФИНАНСИЈСКА
ИНФРАСТРУКТУРА

6. ФИНАНСИЈСКА ИНФРАСТРУКТУРА

6.1. Платни системи

У складу са својом законском обавезом ЦББиХ је и у 2023. години наставила успјешно подржавати и унапређивати функције платног промета путем савремених обрачунских и платних система за извршавање међубанкарских трансакција. Платни промет се одвијао неометано кроз системе жиро клиринга и бруто поравнања у реалном времену (RTGS). Одржавани су Централни регистар кредита (ЦРК) и Јединствени регистар рачуна пословних субјеката (ЈРРПС), а реализација трансакција путем међународног клиринга плаћања са иностранством се одвијала несметано. Од 2019. године жиро клиринг систем усклађен је са начином рада у ЕУ чиме је остварен један од предуслова за интеграцију платних система ЦББиХ у платне системе у ЕУ.

У току 2023. године забиљежен је раст броја трансакција и укупне вриједности свих трансакција кроз платне системе жиро клиринга и RTGS-а. Укупна вриједност међубанкарских трансакција у платном промету, у 2023. години већа је за 11,8%. Укупан број трансакција је већи за 2,3% у односу на претходну годину. Првих десет банака у БиХ по обиму трансакција је у 2023. години учествовало у укупном броју RTGS и жиро клиринг међубанкарских трансакција са 78,49%, што представља повећање за 3,25% у односу на претходну годину. Такође, повећано је и учешће првих десет банака у укупној вриједности трансакција са 74,55% у 2022. години на 76,24% у 2023. години.

Табела 6.1: Трансакције у међубанкарском платном промету

Година	Укупан број трансакција, у милионима	Укупан промет, милиони КМ	Просјечни дневни промет, милиони КМ	БДП/просјечан дневни промет
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83
2019.	43,6	123.046	471,4	74
2020.	43,8	105.132	398,2	85
2021.	48,0	122.403	470,8	79
2022.	49,7	145.825	583,3	78
2023.	50,8	163.096	627,3	80

Извор: ЦББиХ, БХАС

Повећање вриједности укупних трансакција у платном промету у 2023. години и бржа циркулација новца довела је до смањења броја дана који су потребни да би се извршиле трансакције у вриједности годишњег номиналног БДП (Табела 6.1.). Број унутарбанкарских трансакција је повећан за 6,7%, а међубанкарских за 2,3% у односу на исти период прошле године, а унутарбанкарске трансакције су и даље доминантне у укупном броју трансакција (62,7 милиона трансакција). Вриједност унутарбанкарских трансакција у 2023. години је износила 142,02 милијарди КМ, док је вриједност међубанкарских трансакција износила 163,10 милијарди КМ.

У Табели 6.2. приказане су вриједности Херфиндал-Хиршмановог индекса (ХХИ)²⁹ који илуструје концентрацију укупног броја и вриједности међубанкарских трансакција у платном промету за 10 банака са највећим учешћем у оба платна система (жиро клиринг и RTGS). Иако се већина међубанкарског платног промета одвија између мањег броја великих банака, вриједности ХХИ индекса указују на умјерену концентрацију међубанкарских платних трансакција и непостојање системских ризика у платним системима. Анализирајући концентрацију међубанкарских платних трансакција у 10 највећих банака, при чему се банке из исте групе посматрају као једна банка, индекс концентрације се само благо повећава, али и даље указује на умјерену концентрацију.

Табела 6.2. Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (ХХИ)

Период	10 банака са највећим учешћем	
	Број трансакција	Вриједност трансакција
Децембар 2009.	1.233	1.413
Децембар 2010.	1.256	1.346
Децембар 2011.	1.230	1.287
Децембар 2012.	1.278	1.295
Децембар 2013.	1.337	1.378
Децембар 2014.	1.350	1.310
Децембар 2015.	1.314	1.305
Децембар 2016.	1.307	1.322
Децембар 2017.	1.320	1.349
Децембар 2018.	1.344	1.335
Децембар 2019.	1.397	1.471
Децембар 2020.	1.352	1.249
Децембар 2021.	1.373	1.264
Децембар 2022.	1.397	1.266
Децембар 2023.	1.411	1.248

Извор: ЦББиХ

²⁹ ХХИ је мјера концентрације и рачуна се као сума квадрата појединачних учешћа у посматраном сегменту. Индекс испод 1.000 поена указује на неконцентрисаност, од 1.000 до 1.800 поена умјерену, од 1.800 до 2.600 поена на високу концентрацију, преко 2.600 се сматра веома високом концентрацијом до максималних 10.000 када је концентрација монополска.

ЦББиХ је у 2023. години наставила одржавати Централни регистар кредита физичких и правних лица (ЦРК), чиме се финансијским институцијама корисницима ове базе података обезбјеђују подаци о кредитној историји и тренутној задужености њихових постојећих или потенцијалних клијената и на тај начин омогућава да квалитетније процијене ризике приликом доношења одлука о одобравању пласмана.

ЦББиХ је такође наставила одржавати и Јединствени регистар рачуна пословних субјеката у БиХ у којем је на крају 2023. године било евидентирано 261.543 активних и 104.049 блокираних рачуна. Након надоградње система крајем 2018. године, ЈРРПС садржи све рачуне пословних субјеката који платни промет у БиХ обављају преко рачуна отворених у банкама и ЦББиХ. ЈРРПС првенствено користи комерцијалним банкама, пореским органима, органима управе, органима за провођење закона те осталим нивоима власти приликом откривања финансијских структура и трансакција које компаније и појединци могу искористити на незаконит начин, нпр. за избјегавање плаћања пореза, праће новца и сл. Регистар, такође, пружа информације свим правним и физичким лицима која наплату својих потраживања морају тражити принудним путем преко овлашћених институција.

Међународни клиринг плаћања између банака из БиХ и Републике Србије настављен је и у 2023. години, те је кроз систем извршено укупно 11.655 платних налога чија је вриједност била 221,3 милиона евра што указује на активно кориштење ове платформе за поравнање платних трансакција.

6.2. Регулаторни оквир

У складу са наставком хармонизације регулаторног оквира са ЕУ, ЦББиХ активно ради на пројекту модернизације платних система који финансира Европска комисија, а реализује Свјетска банка са циљем придруживања Јединственом подручју плаћања у еврима - СЕПА (енгл. Single European Payment Area - SEPA). Процес придруживања СЕПА подручју и увезивање са платним системима ЕУ од суштинског је значаја за даљи развој платних система, те за економију БиХ уопште, с обзиром на то да СЕПА аранжман тренутно обухвата 36 земаља, а више од 80% увозно-извозних трансакција БиХ реализује се управо са земљама из СЕПА подручја. У том смислу, ЦББиХ је покренула механизам координације у којем учествују ентитетска министарства финансија, ентитетске агенције за банкарство, Удружење банака БиХ, а све у циљу придруживања БиХ СЕПА-и. Улазак у СЕПА подручје може значајно утицати на повећање дигиталних плаћања и смањење употребе неформалних канала плаћања, чиме се доприноси економском развоју домаће економије и ближој интеграцији са европским тржиштем. У фебруару 2024. године усвојен је нови Закон о спречавању прања новца и финансирању терористичких активности у БиХ, који је иновирани у односу на претходни и у којем су дефинисане радње и поступци у финансијском

и нефинансијском сектору које се предузимају с циљем спречавања и откривања прања новца и финансирања терористичких активности на основу процјене ризика³⁰. Усвајањем овог Закона, БиХ је испунила један од захтјева за приступ отварања преговора са ЕУ и на тај начин спријечила могућност негативног извјештаја Комитета експерата за процјену мјера против прања новца и финансирања тероризма (MONEYVAL).

У циљу идентификације ризика од прања новца у финансијском сектору, ентитетске агенције за банкарство донијеле су Одлуку о управљању ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности у БиХ³¹. Одлукама се прописују правила организације, управљање и одговорност органа, поступак процјене ризика цјелокупног пословања и појединачне процјене ризика, начин провођења мјера идентификације и праћења трансакција и активности клијента, као и управљање издвојеним или посебним ризицима који су карактеристични за пословни модел, производе или услуге обвезника. Поред наведених одлука, обје агенције су објавиле Смјернице за анализу и процјену ризика од прања новца и финансирања терористичких активности у БиХ³², којима усмјеравају банкарски сектор и друге даваоце платних услуга, у погледу утврђивања, мјерења, управљања ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности.

У току 2023. године, међу значајнијим активностима у регулисању пословања банкарског сектора у БиХ издвајају се активности агенција за банкарство на успостављању регулаторних прописа из области управљања еколошким, социјалним и ризицима климатских промјена – ЕСГ (енгл. Environmental, Social and Governance), које представљају значајан корак у усклађивању са супервизорским трендовима из ЕУ у погледу управљања ризицима. Сходно томе, у фебруару 2023. године ентитетске агенције за банкарство објавиле су Стратешки оквир „Приоритети о управљању и надзору ризика повезаних са климатским промјенама и еколошким ризицима у банкарском сектору за период од 2023 - 2025. године“. Циљ израде ових докумената јесте утврђивање конкретних мјера које ће се провести у оним областима које обухватају регулаторне мјере, процјену ризика, надзор, као и међународну сарадњу у периоду од 2023 - 2025. године. Такође, агенције за банкарство су објавиле и Смјернице за управљање ризицима повезаним са климатским промјенама³³ које

³⁰ Закон о спречавању прања новца и финансирању терористичких активности у БиХ (Службени гласник БиХ, бр.: 13/24)

³¹ Одлука о управљању ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности у БиХ (Службене новине ФБиХ бр.10/24); Одлука о управљању ризиком од прања новца и финансирања терористичких активности у БиХ (Службени гласник РС бр.22/24).

³² Смјернице за анализу и процјену ризика од прања новца и финансирање терористичких активности у БиХ, Агенција за банкарство ФБиХ (број-01-694/24 од 13.02.2024. године); Смјернице за анализу и процјену ризика од прања новца и финансирање терористичких активности у БиХ, Агенција за банкарство РС (Службени гласник РС број-22/24 од 20.03.2024. године).

³³ „Смјернице за управљање ризицима повезаним са климатским промјенама и еколошким ризицима“, Агенције за банкарство Федерације БиХ јули 2023., „Смјернице за управљање климатским ризицима и ризицима повезаним са животном средином“, Агенције за банкарство РС октобар 2023. године.

имају за циљ усмјерити банкарски сектор у погледу утврђивања, мјерења, управљања и контроле климатских и еколошких ризика. У другој половини 2023. године потписан је споразум о сарадњи између Међународне финансијске корпорације (ИФЦ) и Удружења банака БиХ (УББиХ) са циљем да се омогући банкарском сектору интегрисани ЕСГ приступ који се бави локалним темама, укључујући дјелотворно управљање еколошким, социјалним и ризицима од климатских промјена, те објављивање информација и извјештавање о одрживости, преношењем пракси заснованих на међународно признатој методологији ИФЦ-а.

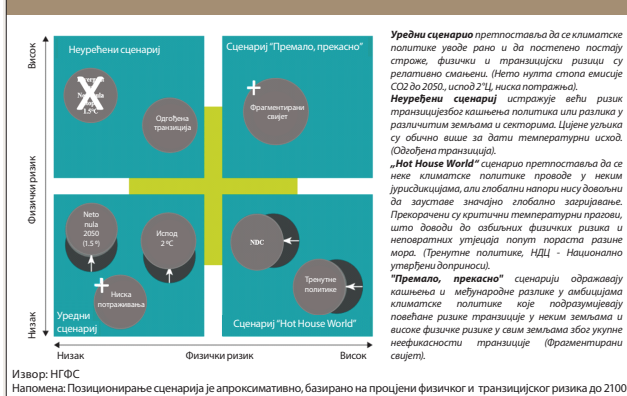
Текстни оквир 6: Идентификација и управљање климатским ризицима у финансијском сектору

Собзиром на то да су климатске промјене и транзиција на зелену економију процеси који имају велики утицај на цјелокупну привредну активност, самим тим и на финансијски систем сваке земље, ризици повезани са климатским промјенама и еколошки ризици постају све релевантнији за банке и остале финансијске институције и њихово пословно окружење. Централне банке и остале банкарске супервизорске институције у свијету препознале су важност улоге финансијског сектора у изазовима везаним за климатске промјене и почеле су подузимати мјере и активности усмјерене на идентификацију и управљање климатским ризицима који могу утицати на стабилност цијена и финансијски систем, као и на подршку процеса транзиције према нискоугљичној економији и озелењавању финансијског система.

Велики број централних банака и других финансијских и регулаторних институција усвојио је свеобухватне стратегије и акционе планове којима су јасно дефинисане области и активности потребне за имплементацију задатих циљева везаних за климатске промјене. ЕЦБ је у новембру 2020. објавила документ Водич о климатским и еколошким ризицима³⁴, док је Базелски комитет за супервизију банака (БЦБС) у јуну 2022. године издао документ „Принципи дјелотворног управљања и надзора над климатским ризицима“³⁵. Централне банке и остале супервизорске институције у ЕУ објавиле су стратегије и смјернице о управљању климатским ризицима, те континуирано унапређују методе за мјерење изложености финансијских институција тим ризицима, а један од алата којима се служе јесу анализе осјетљивости и тестови отпорности на стрес. У циљу да се обезбиједи значајнији глобални одговор који је потребан ради испуњења циљева дефинисаних Паришким споразумом, као и да се побољша улога финансијског система, како би управљали ризицима и мобилисали капитал за зелене инвестиције, водеће централне банке и регулатори су у Паризу 2017. године основали Мрежу централних банака и банкарских супервизора за озелењавање финансијског система (енг.

Network of Central Banks and Supervisors for Greening the Financial System - NGFS). Чланице НГФС³⁶ на добровољној основи размјењују искуства и најбоље праксе и придоносе развоју управљања еколошким и климатским ризицима у финансијском сектору и мобилишу финансијску подршку транзицији према одрживој економији. НГФС је развила аналитички алат, климатске сценарије који се користе у тестовима на стрес. Од 2020. године НГФС је свој оквир климатских сценарија прилагодила кроз четири фазе са намјером да централним банкама и супервизорима на што ефикаснији начин помогне истражити могуће учинке на економију и финансијски систем. На графикону ТО 6.1 представљена је IV фаза сценарија који је НГФС дизајнирала уз помоћ свјетски реномираних академских истраживачких институција како би се покрио широк спектар физичких и транзицијских ризика. Седам климатских сценарија је сврстано у четири групе. Хоризонтална оса приказује интензитет физичких ризика, док је на вертикалној оси приказан ниво транзицијских ризика који се процењују све до 2100. године. У односу на претходну фазу НГФС оквира на графикону ТО 6.1 се може уочити да најновија, четврта фаза има два нова сценарија, те да су позиције постојећих сценарија кориговане усљед побољшања моделовања физичких ризика који укључују више врста физичких ризика и моделују се на нивоу земље умјесто глобално. Закључак анализе је да се повећава потреба за још строжим политикама, бржим технолошким напретком и дубљим промјенама у понашању јер се протоком времена сужава временски оквир у којем се настоји остварити циљ нето нулте емисије до 2050. године, што повећава транзиционе ризике за економије широм свијета.

Графикон ТО 6.1: НГФС оквир сценарија од Фазе III до Фазе IV

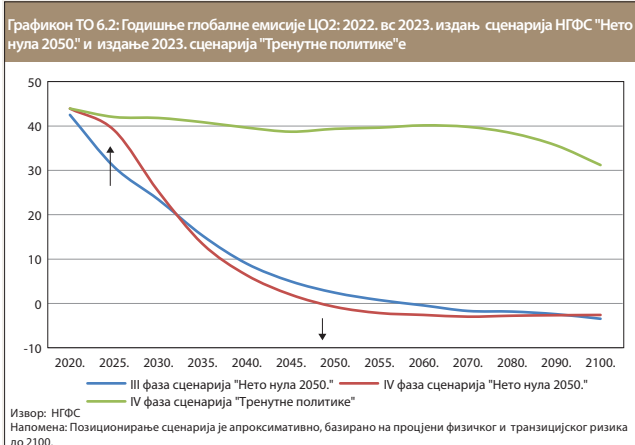
На графикону ТО 6.2 је приказана компарација сценарија „Нулта нето емисија до 2050.“ проведеног у фази III из 2022. године и фази IV климатских сценарија из 2023. године у којој је видљиво да је због кашњења у имплементацији климатских политика, глобална емисија угљика у периоду до 2030. године на већем нивоу него према пројекцијама из 2022. године и да ће за имплементацију климатских политика бити потребно брже смањење емисије угљика до

³⁴ "Guide on climate-related and environmental risks", ECB, November 2020

³⁵ "Principles for the effective management and supervision of climate-related financial risks", June 2022

³⁶ Мрежу централних банака и банкарских супервизора чини 138 централних банака и супервизорских институција, те 21 посматрач са пет континената, а сједиште Мреже се налази у Банци Француске.

2030. године. На графикону је ради компарације додатно приказана и пројекција емисије угљика према сценарију „Тренутне политике“ који показује да ће у случају да на снази остану само политике које се тренутно примјењују, смањење глобалне годишње емисије угљика бити веома споро, односно да је ефекат тренутних политика недовољно учинковит.

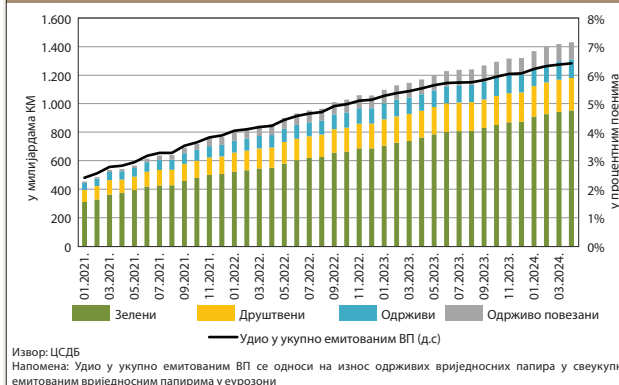

Иако су кроз досадашње фазе климатски сценарији напредовали, још увијек имају одређена ограничења, па је тако у моделе веома тешко укључити нелинеарне елементе, попут климатских преломних тачака. Осим тога, провођење климатских тестова за дуги временски период је веома изазовно, те се све више пажње почиње посвећивати развоју анализа које ће покривати краћи временски хоризонт, попут периода од три до пет година. Овакви краткорочни сценарији могу превладати ограничења у макроекономској и финансијској анализи ризика која произилазе из усредоточености на дугорочне односе између климе и економије како је приказано у тренутним климатским сценаријима НГФС-а, те могу укључити макрофинансијске шокове поврх климатских шокова и повећати изненадне ефекте и механизме појачања у краткорочном и средњорочном периоду. Због наведеног НГФС је у септембру 2023. године објавила концептуалну биљешку о краткорочним климатским сценаријима, како би информисала јавност о концептуалном оквиру који одражава размишљање НГФС-а о краткорочним сценаријима, уз најаву њихове аналитичке provedбе у 2024. години.

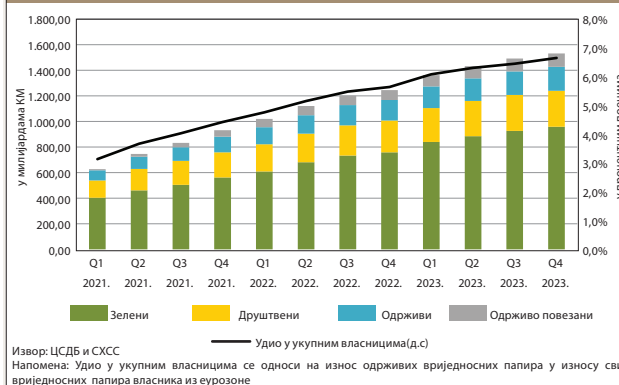
ЕЦБ је заједно са централним банкама држава чланица ЕУ почела развијати статистичке индикаторе за анализу климатских промјена. Ова статистика је још увијек у експерименталној фази и дио је ширег климатског акционог плана. Циљ успоставе ових индикатора је да се помогне ефикаснијем анализирању климатских ризика са корисним информацијама за спровођење монетарне политике, финансијске стабилности и банкарске супервизије, као и да се помогне бољем разумијевању изазова и могућности при преласку на зелену економију и већој транспарентности о питањима везаним за климу. Статистички индикатори за анализу климатских промјена су први пут објављени у јануару 2023. године у двије области: „емисија угљика“ и

„физички ризици“, док су се у новембру 2023. проширили индикаторима о „одрживим финансијама“. Индикатори одрживих финансија утемељени на добро утврђеној статистици вриједносних папира у напреднијој су фази развоја од индикатора који покривају друге двије области. Индикатори одрживог финансирања пружају увид у издавање и држање дужничких вриједносних папира са „зеленим“ или „одрживим“ карактеристикама, по резидентима у еврозони. Ови индикатори дају информације о приходу прикупљеном за финансирање одрживих пројеката, укључујући и оне који могу помоћи прелазак на карбонски неутралну економију. Иако ови индикатори указују на раст обима финансирања и инвестиција са „зеленим“ и „одрживим“ карактеристикама, релевантност и величина одрживог дуга у цјелини на тржишту дужничких вриједносних папира чиниле су свега нешто више од 6% неизмирених обавеза износа свих дужничких вриједносних папира издатих или инвестираних у еврозони на крају 2023. године. Такође, може се закључити да је у оба случаја како емитовања тако и инвестирања у одрживе вриједносне папире у еврозони присутан идентичан тренд раста те да примат задржавају вриједносни папри са „зеленим“ карактеристикама (Графикон ТО 6.3 и Графикон ТО 6.4).

Графикон ТО 6.3: Одрживи вриједносни папире емитовани у еврозони

Графикон ТО 6.4: Власници одрживих вриједносних папира у еврозони

Индикатори емисије угљеника показују изложеност финансијског сектора уговорним странама са пословним моделима који интензивно користе карбон и карбонски

интензивна портфолија вриједносних папира и кредита. Ови индикатори су од помоћи у евалуацији сектора, доприносећи финансирању транзиције ка карбонски неутралној економији.

Индикатори који мјере изложеност финансијских институција физичким ризицима процјењују утицај природних катастрофа изазваних климатским промјенама на учинак кредита финансијских институција и портфолија вриједносних папира. Израчун ових индикатора се врши у неколико корака, прво кроз идентификацију ризика према географским локацијама у распону од ниског до високог ризика, а затим се резултати ризика и очекивани губици обрачунавају за компаније које су уговорне стране финансијских институција и агрегирано на нивоу сектора и земље. Као стратегија за смањење ризика се укључују колатерали и осигурање који ограничавају финансијске посљедице изложености физичким ризицима.

Климатске промјене су озбиљна пријетња за појаву природних катастрофа и у БиХ, те могу нанјети велику штету посебно економским секторима попут пољопривреде и шумарства, грађевинског сектора, транспорта, водопривреде, индустрије и туризма. Поред угрожености од природних катастрофа, ови сектори су изложени и транзицијским ризицима с обзиром на то да подлијежу новим прописима и обавези примјене нових међународних технолошких стандарда.

Према сажетку економског и друштвеног прегледа Свјетске банке из 2022. године³⁷, БиХ је суочена са значајним ризиком од природних катастрофа укључујући поплаве, клизишта, суше, топлотне валове, пожаре и потресе. Више од 20 процената копненог територија подложно је поплавама с годишњим губицима од приближно 1,2 милијарде КМ. Незапамћене падавине у 2014. години погодиле су око 25% становништва и озбиљно пореметиле економију приликом чега су поплавлена подручја у 81 општини, с посљедицама по раднике запослене у пољопривреди, који чине 20 процената укупне радне снаге у земљи. Поплаве уз планински рељеф, застарјелу инфраструктуру и високу стопу урбанизације су такође изазвале више од 3000 клизишта, која утичуна готово 15% БДП-а. До средине вијека због климатских промјена се очекује пораст температуре и смањење годишње количине падавина, што ће за посљедицу имати учесталост суша и повећање потражње за водом у неким подручјима земље. Наведени физички ризици ће имати ефекат на профил ризичности банкарског сектора, те могу имати значајан утицај на кредитни, тржишни, оперативни и ризик ликвидности банкарског сектора. Са друге стране изложеност бх. банкарског сектора транзицијском ризику такође није занемарива обзиром на изложености банака према угљично овисним секторима првенствено кроз изложености према метало-прерађивачком сектору, грађевинарству, транспорту и складиштењу, пољопривреди и прехрамбеној индустрији, те производњи енергије из фосилних горива. Анализом структуре кредитног портфолија на крају 2023. године кредити према наведеним секторима апроксимативно

износе до једне четвртине укупних кредита приватног сектора на нивоу БиХ.

Банкарски сектор у БиХ би требао имати важну улогу у олакшавању преласка на нови модел одрживог раста, као и у минимизирању утицаја физичких и транзицијских ризика правилним утврђивањем и имплементацијом у свом оквиру ризика. У складу са својим стратешким циљевима о усклађивању са ЕУ регулативом и међународним принципима у свим сегментима супервизије, агенције за банкарство у БиХ настоје обезбиједити услове да банке у БиХ буду спремне адекватно одговорити растућим ризицима који произлазе из климатских промјена. Као један од првих корака које су подузеле, агенције су у току 2023. године припремиле документе о стратешким приоритетима о управљању и надзору ризика повезаних са климатским промјенама и еколошким ризицима у банкарском сектору за период 2023 - 2025. године, као и смјернице за управљање климатским и еколошким ризицима. Агенције за банкарство су такође извршиле преглед стања садашњих пракси управљања климатским и еколошким ризицима у банкарском сектору БиХ. Анализом је установљено да су банке у БиХ свјесне постојања наведених ризика, али да је напредак у овом сегменту још увијек на ниском нивоу. Поједине банке су направиле напредак у процесу увођења елемената околичних, социјалних и управљачких ризика (ЕСГ ризици) у своје пословање, док неке банке тек почињу са овим активностима.

Иако БиХ још увијек нема израђену таксономију као оквир за утврђивање критерија на основу којих се економска дјелатност дефинише као „зелена“ или „одржива“, банкама је препоручено да интерно развијају ове дефиниције користећи дефиниције из других међународних пракси, те да их примјењују на производе које нуде својим клијентима. На крају од банка у БиХ се очекује да узму у обзир климатске и околичне ризике у свим релевантним фазама одобравања кредита и управљања кредитним ризиком те да адекватно изврше процјене поменутих ризика коришћењем анализа осјетљивости и тестирања отпорности на стрес.

Како би се ублажили ризици који долазе из макроекономског окружења у околностима инфлаторних притисака праћених растом каматних стопа на међународном тржишту, обје ентитетске агенције за банкарство су у другој половини 2022. године донијеле Одлуке о привременим мјерама за ублажавање ризика од раста каматних стопа у БиХ. Основни циљ ових одлука, јесте правовремено управљање кредитним ризиком, заштита корисника финансијских услуга и очување стабилности банкарског система. Примјена наведених одлука је продужена до 31. 12. 2024. године.

Централна банка БиХ у току 2023. године, донијела је нове прописе којима су имплементирани препоруке ММФ-а за унапређење оквира обавезне резерве, као јединог инструмента монетарне политике који је на располагању ЦББиХ. Одлуке о допунама Одлуке о утврђивању и одржавању обавезних резерви и утврђивању накнаде

³⁷ Concept Environmental and Social Review Summary Concept Stage, March, 2022

на износ резерви донесене су у складу са најбољим праксама централних банака из региона и ЕУ са циљем максимизирања флексибилности и дјелотворности овог инструмента. Уз диференцирање основице за обрачун обавезне резерве у КМ и ЕУР валути, те одржавање обавезне резерве у ЕУР валути за девизну основицу, један од новитета оквира обавезне резерве у односу на претходни јесте и обрачун заснован на преосталом периоду до доспијећа умјесто на уговорном доспијећу средстава у пасиви банака која чине основу за обрачун обавезне резерве. Овом Одлуком се дефинише да у прелазном периоду, од јануара до септембра 2024. године, банке обрачунату обавезну резерву у ЕУР одржавају држањем 5% обрачунате обавезне резерве у ЕУР на рачуну резерви у ЕУР, док се остатак одржава у КМ валути.

Народна Скупштина Републике Српске је 04. 07. 2024. године усвојила Приједлог Закона о допуни Закона о банкама Републике Српске³⁸, којим се утврђује да поред комерцијалних банака, Инвестициона-развојна банка Републике Српске (ИРБРС) може обављати послове примања новчаних депозита или других повратних средстава, у складу са овлаштењима за обављање тих послова утврђеним законом којим се уређују њено оснивање, правни статус и дјелатност. Такође, усвојен је и Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о Инвестиционо-развојној банци Републике Српске³⁹, којим су проширене дјелатности ИРБРС, на начин, да поред већ прописаних дјелатности, банка може обављати и дјелатности примања новчаних депозита и обављање платног промета. Као резултат допуне наведених закона, Народна Скупштина Републике Српске усвојила је и Закон о допуни Закона о унутрашњем платном промету⁴⁰, којим је утврђено да услуге платног промета могу пружати и друштва за издавање електронског новца, микрокредитна друштва у складу са дозволама Агенције за банкарство Републике Српске, као и ИРБРС у складу са својим закономима овлаштењима којима се уређује његово пословање.

У децембру 2023. године усвојен је Закон о електронском новцу у Републици Српској. Овим законом уређују се појам електронског новца, послови издавања електронског новца, издаваоци електронског новца, услови за оснивање, пословање и престанак рада друштва за издавање електронског новца, надзор над обављањем послова издавања електронског новца, те заштита права и интереса ималаца електронског новца. У току 2024. године ради се на имплементирању његових одредби и доношењу релевантних подзаконских аката из те области.

³⁸ „Закон о допуни Закона о банкама Републике Српске“ Службени гласник РС бр:63/24

³⁹ „Закон о измјенама и допунама Закона о Инвестиционо-развојној банци РС“ Службени гласник РС бр: 63/24

⁴⁰ „Закон о допуни Закона о унутрашњем платном промету Републике Српске“ Службени гласник РС бр: 63/24

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

СТАТИСТИЧКИ
ДОДАТАК

Табела А1: Индекс цијена некретнина (2015=100)

		Сарајево	Мостар	Зеница	Тузла	Бања Лука	Бијељина	Требиње	УКУПНО
2004.	Q1	58	71	47					60
	Q2	58	70	46					59
	Q3	58	70	47					59
	Q4	59	68	46					60
2005.	Q1	61	66	48					61
	Q2	61	70	47					61
	Q3	63	67	47					62
	Q4	66	70	50					65
2006.	Q1	69	72	53					68
	Q2	74	71	49					71
	Q3	73	70	52					70
	Q4	80	60	55					74
2007.	Q1	87	73	56					83
	Q2	98	76	67					93
	Q3	108	73	72					98
	Q4	117	77	74					105
2008.	Q1	125	85	78	95				112
	Q2	133	82	84	98				119
	Q3	132	83	88	106				120
	Q4	138	87	99	107				126
2009.	Q1	129	104	101	97				120
	Q2	120	101	100	100				114
	Q3	115	105	100	107				112
	Q4	111	104	93	115				109
2010.	Q1	111	100	99	112				108
	Q2	111	110	101	110				110
	Q3	107	104	99	105				106
	Q4	106	106	107	104				106
2011.	Q1	105	107	105	97				105
	Q2	105	103	107	89				103
	Q3	104	98	102	91				102
	Q4	105	104	102	89				103
2012.	Q1	105	112	101	102				106
	Q2	104	101	109	96				103
	Q3	101	104	95	94				100
	Q4	100	101	103	96				100
2013.	Q1	101	108	105	93				102
	Q2	99	109	104	90				100
	Q3	98	105	97	94				99
	Q4	97	109	106	90				99
2014.	Q1	98	104	98	95				99
	Q2	96	102	97	93				97
	Q3	98	94	99	99				98
	Q4	98	96	101	92				98

		Сарајево	Мостар	Зеница	Тузла	Бања Лука	Бијељина	Требње	УКУПНО
2015.	Q1	98	101	100	98	93	102	103	98
	Q2	101	99	99	101	109	82	97	101
	Q3	98	103	102	100	101	92	99	100
	Q4	102	97	99	100	101	118	101	101
2016.	Q1	98	94	97	96	96	68	106	97
	Q2	99	97	104	99	102	93	100	100
	Q3	102	114	101	96	106	89	106	104
	Q4	103	113	104	98	106	94	105	105
2017.	Q1	103	110	104	97	100	93	98	102
	Q2	104	96	105	97	98	94	89	100
	Q3	103	104	104	103	98	102	102	102
	Q4	107	93	105	100	96	100	97	102
2018.	Q1	107	103	103	100	100	96	103	104
	Q2	108	110	102	100	98	100	101	105
	Q3	108	104	102	102	98	99	108	105
	Q4	109	106	102	104	100	98	108	106
2019.	Q1	112	105	106	103	104	97	111	108
	Q2	113	110	109	109	97	99	106	109
	Q3	112	109	113	109	97	102	108	108
	Q4	115	108	107	108	100	104	110	111
2020.	Q1	115	109	112	110	95	103	107	111
	Q2	116	122	125	103	101	109	94	113
	Q3	117	113	123	118	100	104	114	114
	Q4	118	106	121	117	96	102	103	113
2021.	Q1	119	112	123	121	103	99	124	116
	Q2	121	117	127	120	109	105	122	118
	Q3	124	113	126	126	112	111	133	121
	Q4	128	107	131	130	113	117	132	125
2022.	Q1	138	114	134	136	128	127	128	133
	Q2	141	123	139	137	126	126	138	136
	Q3	149	127	144	137	133	139	136	142
	Q4	156	129	141	139	143	131	145	148
2023.	160	119	157	157	150	135	158	151	133
	168	125	175	166	143	147	155	158	136
	179	130	178	177	150	150	176	168	143
	180	133	178	184	153	146	194	171	148

Извор: ЦББиХ

Табела А2: Индикатори финансијског здравља

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Адекватност капитала											
Стопа основног капитала	15,2	14,3	13,8	15,0	14,8	16,5	17,5	18,1	18,7	18,7	18,7
Стопа регулаторног капитала	17,8	16,3	14,9	15,8	15,7	17,5	18,0	19,2	19,6	19,6	19,7
Стопа редовног основног капитала	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	16,5	17,5	18,1	18,7	18,7	18,7
Стопа финансијске полуге	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	10,5	10,2	10,0	9,9	10,1
NPL умањени за резервисања према регулаторном капиталу	26,4	24,6	24,9	17,6	13,5	11,4	9,6	7,4	7,0	4,7	3,8
Велике изложености у односу на капитал	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	81,4	83,8	103,3
Квалитет активе											
Неквалитетна актива према укупној активи	11,3	10,5	10,0	8,3	7,1	6,2	5,2	3,4	3,2	2,5	2,1
Неквалитетни кредити према укупним кредитима	15,1	14,2	13,7	11,8	10,0	8,8	7,4	6,1	5,8	4,5	3,8
Резервисање за NPL према неквалитетним кредитима	66,7	69,7	71,2	74,4	76,7	77,4	77,0	78,4	78,4	81,4	81,7
Концентрација кредита према економској дејлатности	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	73,1	72,0	71,3	71,7	71,2
Профитабилност											
Поврат на просјечну активу	-0,1	0,8	0,3	1,1	1,4	1,3	1,4	0,7	1,3	1,6	2,0
Поврат на просјечни капитал	-1,2	4,5	0,9	6,2	9,0	8,5	9,1	5,6	9,6	12,0	15,0
Нето приход од камата према укупном приходу	62,3	61,6	62,0	60,4	58,3	58,8	56,8	56,0	59,2	56,6	63,3
Приход по основу трговања финансијским инструментима према укупном приходу	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0
Некаматни расходи према укупном приходу	101,2	85,7	94,5	80,7	73,3	74,0	71,0	83,0	60,1	55,7	52,6
Трошкови плата и доприноса према некаматним расходима	28,1	32,9	29,2	31,5	32,9	33,2	34,1	29,8	43,8	44,1	42,8
Ликвидност											
Ликвидна средства према укупним средствима	26,2	26,6	26,2	26,9	28,1	29,3	29,2	28,6	30,7	30,5	29,0
Ликвидна средства према краткорочним финансијским обавезама	65,9	65,6	61,9	61,6	59,9	60,4	61,0	51,3	51,3	48,4	47,2
Коефицијент покрића ликвидности (ЛЦР)	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	216,9	213,8	218,1
Коефицијент нето стабилних извора финансирања (НСФР)	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	168,8	163,5	159,9
Депозити према кредитима	87,2	92,4	96,9	101,7	105,1	109,6	112,7	120,7	130,3	130,8	131,0
Краткорочне финансијске према укупним финансијским обавезама	47,2	48,1	50,3	52,1	55,7	57,2	56,2	65,4	68,8	72,6	71,1
Девизни ризик											
Индексирани и кредити у страним валутама према укупним кредитима	68,8	68,0	67,1	62,6	60,1	56,7	53,9	53,9	50,2	43,3	37,6
Обавезе у страним валутама према укупним финансијским обавезама	63,8	62,7	60,3	57,4	55,1	53,3	50,7	48,1	44,4	42,5	41,2
Нето отворена позиција	5,7	9,0	8,3	1,6	-0,2	2,1	3,4	4,2	4,0	1,0	1,5
Број банака	23	23	23	23	23	23	23	23	22	21	21

Извор: ЦББиХ

Напомена: Компилација ФСИ за банкарски сектор БиХ од четвртог квартала 2021. године базира се на Водичи за компилацију индикатора финансијског здравља Међународног монетарног фонда из 2019. године. Вриједности индикатора су ретроактивно прерачунате за све периоде у складу са новом методологијом.

Табела А3: Преглед укупне имовине, кредита, депозита и финансијског резултата банака у БиХ, 31.12.2023.

Банка	Укупна имовина		Кредити		Депозити		Добитак / Губитак	
	Износ	%	Износ	%	Износ	%	Износ	%
1. Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	635.321	1,6	378.531	1,6	521.310	1,6	10.742	1,5
2. УНИОН банка д.д. Сарајево	1.114.891	2,9	506.502	2,2	950.644	3,0	5.350	0,8
3. НЛБ банка д.д. Тузла	1.792.923	4,6	1.159.726	4,9	1.464.320	4,6	24.910	3,5
4. АСА банка д.д. Сарајево	3.031.409	7,8	1.855.139	7,9	2.615.241	8,3	46.005	6,5
5. "BOSNA BANK INTERNATIONAL" д.д. Сарајево	1.546.523	4,0	987.806	4,2	1.315.804	4,2	23.349	3,3
6. ИНТЕСА САНПАОЛО БАНКА д.д. Босна и Херцеговина	2.620.819	6,7	1.767.967	7,5	2.039.693	6,4	27.450	3,9
7. Raiffeisen bank д.д. Сарајево	5.212.766	13,3	2.950.678	12,5	4.311.960	13,6	121.960	17,3
8. Ziraatbank БХ д.д.	1.429.037	3,7	1.030.156	4,4	1.075.382	3,4	32.988	4,7
9. ProCredit bank д.д. Сарајево	921.419	2,4	582.617	2,5	724.096	2,3	10.699	1,5
10. Sparkasse Bank д.д. Сарајево	2.265.886	5,8	1.507.397	6,4	1.887.309	6,0	32.671	4,6
11. Комерцијално инвестициона банка д.д. Велика Кладуша	128.572	0,3	55.100	0,2	94.968	0,3	1.758	0,2
12. Addiko bank д.д. Сарајево	1.120.293	2,9	578.441	2,5	902.815	2,9	16.669	2,4
13. UniCredit bank д.д. Мостар	7.205.726	18,4	4.115.986	17,5	5.996.128	19,0	161.990	23,0
14. UniCredit bank а.д. Бања Лука	1.275.916	3,3	724.115	3,1	938.177	3,0	22.776	3,2
15. Addiko bank а.д. Бања Лука	1.012.725	2,6	681.772	2,9	805.209	2,5	23.533	3,3
16. Naša banka а.д. Бијељина	329.053	0,8	175.713	0,7	266.481	0,8	2.068	0,3
17. Нова банка а.д. Бања Лука	2.871.084	7,4	1.733.886	7,4	2.207.878	7,0	55.528	7,9
18. НЛБ банка а.д. Бања Лука	2.046.474	5,2	1.122.265	4,8	1.645.018	5,2	49.186	7,0
19. Atos bank а.д. Бања Лука	1.213.691	3,1	772.796	3,3	920.810	2,9	24.616	3,5
20. Банка Поштанска штедионица а.д. Бања Лука	493.117	1,3	244.194	1,0	382.131	1,2	2.376	0,3
21. МФ банка а.д. Бања Лука	788.517	2,0	601.801	2,6	574.403	1,8	9.189	1,3
УКУПНО	39.056.162	100	23.532.589	100	31.639.777	100	705.813	100

Табела А4: Статусне промјене банака у периоду 2001 - Q2 2024. година

Број	Банка	Врста промјене	Датум промјене
1	Sparkasse Bank д.д Босна и Херцеговина Сарајево	Sparkasse Bank д.д. Сарајево промијенила име у Спаркас Банк д.д. БиХ Сарајево	Q3 2014
	Sparkasse Bank д.д Сарајево	АБС банка д.д. Сарајево промијенила име у Sparkasse Bank д.д. Сарајево	Q3 2009
	АБС банка д.д. Сарајево	Постала чланица Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group	Q4 2006
	Шех-ин банка д.д. Зеница	Припојена АБС банци д.д. Сарајево	Q2 2002
2	Bosna Bank International (BBI) д.д. Сарајево		
3	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	БОР банка д.д. Сарајево промијенила име у Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Q1 2017
	БОР банка д.д. Сарајево	БОР банци д.д. Сарајево припојена Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Q4 2016
	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево припојена БОР банци д.д. Сарајево	Q4 2016
4	UniCredit Bank д.д Мостар		
	UniCredit Загребачка банка БиХ д.д. Мостар	UniCredit Загребачка банка БиХ промијенила име у UniCredit Bank д.д. Мостар	Q1 2008
	Загребачка банка БиХ д.д. Мостар	Спајање са Универзал банком д.д. Сарајево у UniCredit Bank Загребачку банку БиХ	Q3 2004
	Универзал банка д.д. Сарајево	Спајање са Загребачком банком БХ д.д. Мостар у UniCredit Загребачку банку БиХ	Q3 2004
	ХВБ Централ профит банка д.д. Сарајево	ХВБ Централ профит банка Сарајево припојена UniCredit Загребачкој банци БиХ	Q1 2008
	ХВБ банка д.д. Сарајево	Спајање са Централ Профит банком у ХВБ Централ Профит банку д.д. Сарајево	Q4 2004
	Централ профит банка д.д. Сарајево	Спајање са ХВБ банком д.д. Сарајево у ХВБ Централ Профит банку д.д. Сарајево	Q4 2004
Травничка банка д.д. Травник	Припојена Централ Профит банци д.д. Сарајево	Q4 2002	
5	UniCredit Bank а.д. Бања Лука	Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука промијенила име	Q2 2008
	Нова бањалучка банка а.д. Бања Лука	Припојена ХВБ групацији, наставила пословање као засебно правно лице	Q4 2005
	Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Приватизована и промијенила име у Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Q1 2002
6	Addiko Bank d.d. Sarajevo		
	Нуро Алпе Адриа Банк д.д. Мостар	Нуро Алпе Адриа Банк д.д. Мостар промијенила име и сједиште	Q4 2016
7	Addiko Bank а.д. Бања Лука		
	Нуро Алпе Адриа Банк а.д. Бања Лука	Нуро Алпе Адриа Банк а.д. Бања Лука промијенила име	Q4 2016
	Кристал банка а.д. Бања Лука	Кристал банка а.д. Бања Лука промијенила име	Q3 2003
8	АСА банка д.д. Сарајево		
	АСА банка Наша и снажна д.д. Сарајево	Припојена АСА банци д.д. Сарајево	Q4 2022
	АСА банка Наша и снажна д.д. Сарајево	Sberbank ВН д.д. Сарајево у поступку реструктурирања промијенила власништво	Q2 2022
	Вакуфска банка д.д. Сарајево	Припојена АСА банци д.д. Сарајево	Q4 2021
	Инвестиционо комерцијална банка (ИКБ) д.д. Зеница	ИКБ д.д. Зеница промијенила сједиште и назив у АСА банка д.д. Сарајево	Q4 2016
	МОЈА банка д.д. Сарајево	МОЈА банка д.д. Сарајево припојена Инвестиционо комерцијалној банци д.д. Зеница	Q3 2016
	ФИМА банка д.д. Сарајево	Промијенила име у МОЈА банка д.д. Сарајево	Q4 2010
	ВАБА банка д.д. Сарајево	Промијенила име у ФИМА банка д.д. Сарајево	Q3 2007
	Валидус банка д.д. Сарајево	Промијенила име у ВАБА банка д.д. Сарајево	Q1 2007
	Љубљанска банка д.д. Сарајево	Основана Валидус банка преузела дио активе и пасиве Љубљанске банке д.д. Сарајево	Q3 2006
	АСА банка Наша и снажна д.д. Сарајево	Sberbank д.д. Сарајево промијенила име у АСА банка Наша и снажна д.д. Сарајево	Q2 2022
	Sberbank д.д. Сарајево	АСА Finance д.д. Сарајево постала власник Sberbank д.д. Сарајево	Q1 2022
	Sberbank д.д. Сарајево	Volksbank д.д. Сарајево промијенила име у Sberbank д.д. Сарајево	Q1 2013
Volksbank д.д. Сарајево	Sberbank групација преузела Volksbank д.д. Сарајево	Q1 2012	
9	Комерцијално инвестициона банка (КИБ) д.д Велика Кладуша		
10	НЛБ банка д.д. Сарајево		
	НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla	НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла промијенила сједиште и име у НЛБ Банка д.д. Сарајево	Q1 2012
	Тузланска банка д.д. Тузла	Тузланска банка д.д. Тузла промијенила име у НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла	Q3 2006
Comersecbank банчна скупина НЛБ д.д. Сарајево	Припојена Тузланској банци д.д. Тузла	Q3 2006	
11	НЛБ банка а.д. Бања Лука		
	НЛБ Развојна банка а.д. Бања Лука	НЛБ Развојна банка а.д. Бања Лука промијенила име у НЛБ а.д. Бања Лука	Q4 2015
	ЛХБ банка а.д. Бања Лука	Спајање са Развојном банком југоисточне Европе у НЛБ Развојна банка а.д. БЛ	Q2 2006
	Развојна банка југоисточне Европе а.д. Бања Лука	Спајање са ЛХБ банком а.д. Бања Лука у НЛБ Развојну банку а.д. Бања Лука	Q2 2006
12	Raiffeisen Bank д.д. БиХ, Сарајево		
	Raiffeisen Bank ХЛБ д.д. Мостар	Припојена Raiffeisen банци д.д. Сарајево	Q1 2003
13	ProCredit Bank д.д. Сарајево	Microenterprise bank д.д. Сарајево промијенила име у ProCredit Bank	Q4 2003

Број	Банка	Врста промјене	Датум промјене
14	ZiraatBank БЈ д.д. Сарајево	Turkish Ziraat Bank Bosnia д.д. Сарајево промијенила име у Ziraat Bank BH	Q1 2013
15	Union banka d.d. Sarajevo		
16	Atos bank а.д. Бања Лука	Sberbank а.д. Бања Лука промијенила име у Atos bank а.д. Бања Лука	Q2 2022
	Sberbank а.д. Бања Лука	Нова банка а.д. Бања Лука у поступку реструктурирања постала власник Sberbank а.д. Бања Лука	Q2 2022
	Sberbank а.д. Бања Лука	Volksbank а.д. Бања Лука промијенила име	Q1 2013
	Volksbank а.д. Бања Лука	Sberbank групација преузела Volksbank а.д. Бања Лука	Q1 2012
	Zepster Комерс банка а.д. Бања Лука	Постала чланица Volksbank International AG, промијенила име у Volksbank а.д. БЛ	Q3 2007
17	Интеса Санпаоло банка д.д. БиХ		
	УПИ банка д.д. Сарајево	Промијенила име у Intesa Sanpaolo банка д.д. БиХ	Q3 2008
	ЛТ Господарска банка д.д. Сарајево	Припојена УПИ банци д.д. Сарајево	Q3 2007
	Господарска банка д.д. Сарајево	Спајање са ЛТ Комерцијалном банком Ливно у ЛТ Господарску банку д.д. Сарајево	Q1 2003
18	ЛТ Комерцијална банка д.д. Ливно	Спајање са Господарском банком Сарајево у ЛТ Господарску банку д.д. Сарајево	Q1 2003
	Нова банка а.д. Бања Лука	Нова банка а.д. Бијељина промијенила сједиште	Q3 2007
19	Агропром банка а.д. Бања Лука	Припојена Новој банци а.д. Бијељина	Q1 2003
	Наша банка а.д. Бања Лука		
	Наша банка а.д. Бијељина	Промијенила име у Наша банка а.д. Бања Лука	Q2 2024.
	Павловић Интернационал банка а.д. Слобомир Бијељина	Промијенила име у Наша банка а.д. Бијељина	Q4 2019.
	Привредна банка а.д. Добој	Припојена Pavlović International банци	Q2 2003.
	Привредна банка а.д. Брчко	Припојена Pavlović International банци	Q4 2002.
20	Семберска банка а.д. Бијељина	Припојена Pavlović International банци	Q4 2001.
	Банка Поштанска штедионица а.д. Бања Лука		
	Комерцијална банка а.д. Бања Лука	Комерцијална банка промијенила име у Банка Поштанска штедионица а.д. Бања Лука	Q1 2022
21	Комерцијална банка а.д. Бања Лука	Банка Поштанска штедионица а.д. Београд купила Комерцијалну банку а.д. Бања Лука	Q4 2021
	МФ банка а.д. Бања Лука		
	ИЕФК банка а.д. Бања Лука	Промијенила име у МФ банка а.д. Бања Лука	Q3 2010

Банке којима су одузете дозволе за рад у 2002. години:			Датум промјене
1	Camelia банка д.д. Бихаћ		Q1 2002
2	Привредна банка а.д. Градишка		Q1 2002
3	Екватор банка а.д. Бања Лука		Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia д.д. Сарајево		Q3 2002
5	Банка за југоисточну Европу а.д. Бања Лука		Q4 2002
6	Привредна банка а.д. Српско Сарајево		Q4 2004
7	Господарска банка д.д. Мостар		Q4 2004
8	Љубљанска банка д.д. Сарајево		Q3 2006
9	Херцеговачка банка д.д. Мостар		Q3 2012
10	Postbank БХ Поштанска банка БиХ д.д. Сарајево		Q2 2013
11	Бобар банка а.д. Бијељина		Q4 2014
12	Банка Српске а.д. Бања Лука		Q2 2016
13	Вакуфска банка д.д. Сарајево		Q4 2021
14	АСА банка Наша и снажна д.д. Сарајево		Q4 2022

Извор: ЦББиХ

